ISSN 2784 - 0204 ISSN - L 2784 - 0204

Revista apare sub egida Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI

AN IV, NR.16 FONDATOR: TANȚA TĂNĂSESCU Decembrie 2024

Ziua Națională a României, oglindită în presa din țara noastră

Ziua de 1 Decembrie, devenită sărbătoare națională a României, nu este doar o dată din calendar, ci o punte între trecut, prezent și viitor. De-a lungul decadelor, presa a jucat un rol crucial în modelarea percepției publice despre această zi.

(continuare la p.2)

Cuprins:

Redacția: *Ziua Națională a României, oglindită în presa din țara noastră,* p.1

Dan Toma Dulciu: *Urme românești la Schönbrunn. Noi date despre îngerul păzitor al lui Eminescu,* p.3

Dr. Marian Nencescu: *Presa culturală, prezentă la Gaudeamus*, p.6

Dr. Marian Nencescu: *Exerciții de romantism (liric) „bine temperat”,* p.8

Revista UZP. Sub semnul excelenței în jurnalism, p.9

Redacția: *Premiile revistei Eminesciana - 2024*, p.10

Eugenia Tofan: *Scrisoare netrimisă...,* p.11

Prof.univ.dr. Ioan N. Roșca: *Virgil Diaconu – Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi*, p.14

Dr. Laurențiu-Ștefan Szemkovics: *Ordinul „Steaua României” decernat în 1878 lui Matei Eminovici,* p.17

Prof.dr. Nicolae Mareș: *Istorie- Cultură - Diplomație. Corespondență inedită - Lev Nicolaevici Tolstoi și Regina Elisabeta a României*, p.20

Iftimie Nesfântu: *Noaptea Sfântului Apostol Andrei*, p.23

Ionel Novac: *S.O.S. casa lui Miron Pompiliu de la Știei!,* p.27

Prof.univ.dr. Alexandru Oșca: *1958, din nou despre plecarea trupelor sovietice din România. Considerații și interpretări,* p.29

Ana Carla Duță: *Destinul tragic al unui patriot. Generalul erou Livius Teiușanu, primul atașat militar român în SUA*, p.33

Redacția: *Monumentul Eroilor din Arma Geniului - „Leul”*, p.35

Laura Hant: *O aniversare de suflet*, p.36

Redacția: *Un pictor în galeria clasicilor. Mihai Coțovanu,* p.37

Prof.univ.dr. Ioan N. Roșca: *Genovel-Florentin Frățilă, TEINO KOR – Un roman istoric și reflexiv,* p.39

Tanța Tănăsescu: *Zile de toamnă, în Țara Făgărașului...,* p.41

Dumitru Ichim: *Poezii*, p.45

Eugenia Tofan: *Datorie morală,* p.46

Constantin Lupeanu: *May a ta*, p.48

Dumitru-Tudor Tănăsescu: *Din arhitectura lui Antoni Gaudí la Barcelona*, p.51

Cristina Manea: *Casa Batlló*, p.55

Editura UZP prezintă: *Geo Ciolcan, „Călător prin România” - vol I, II; Cornel Simion Galben, „Convorbiri fără adiționale”,* p.56

Corina Vlad Diaconescu:*Cu gândul la Ribița*, p.57

Tanța Tănăsescu: *Grădina Botanică, „Grădină a Luminilor”,* p.58

Daniel Ernestina: *Omul care vinde umbră,* p.59

Dan Toma Dulciu: *Târguri tradiționale de iarnă la Viena, 2024*, p.62

Tanța Tănăsescu: *Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, 190 de ani de la semnarea Ordinului Princiar de înființare,* p.64

La p.3

Dan Toma DULCIU

Urme românești la Schönbrunn

Noi date despre îngerul păzitor al lui Eminescu

La sfârșitul acestui an, 2024, va intra sub tipar o nouă contribuție a celui ce semnează acest articol, dedicată cunoașterii unor pagini din fulguranta existență a aceluia în veac de veac slăvit, poetul fără de egal al neamului românesc. Volumul al cărui sinopsis îl prezint aici, în premieră, poartă titlul „*Urme românești la Schönbrunn. Noi date despre îngerul păzitor al lui Eminescu”,* continuând obsecvioasele mele strădanii precedente de a așterne câteva raze de lumină asupra unor oarece pagini obscure de istorie literară.

Prin această carte, propun pasionaților cititori din zilele noastre o nouă lectură a unor consemnări documentare, în baza unor cercetări de teren, stimulând astfel o interpretare inedită a unor întâmplări biografice. Pentru cei ce speră să găsească aici spectaculoase dezvăluiri, infirmând imuabile teorii privitoare la fabuloasa viață a „*Luceafărului”*, consider că nu îmi propun o eversiune triumfală de șabloane dedicate prietenilor lui Mihai Eminescu. Dimpotrivă, cartea aceasta oferă cititorului, avid de a cunoaște viața Poetului, noi detalii biografice, întregind astfel cunoștințele despre românii ce au trăit cândva la Viena, în proximitatea *Palatului Schönbrunn*, o parte dintre aceștia fiind cei din anturajul Poetului sau ocrotitorii acestuia.

La p. 6

Dr. Marian NENCESCU

Presa Culturală, prezentă la Gaudeamus

Ziua Națională a României, oglindită în presa din țara noastră

(continuare de la p.1)

Presa a evocat cu multă minuțiozitate evenimentele de la 1 Decembrie 1918, care au profilat constituirea statului național unitar – România – și anume prezența la Adunarea Națională de la Alba Iulia a celor 1.228 de delegați, veniți din toate colțurile Ardealului. Aceștia au adoptat o rezoluție care consfințește unirea tuturor românilor din Transilvania şi Banat cu România, în uralele unei mulțimi de aproape 100.000 de locuitori. Ei au salutat cu entuziasm Rezoluția Unirii, citită de Vasile Goldiș: *„Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie / 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România. Adunarea proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între Mureș, Tisa și Dunăre”*.

În perioada interbelică, când Ziua Națională se sărbătorea în ultima lună a Primăverii, la data de 10 Mai, având alte conotații istorice, presa acorda de asemenea atenție acestui eveniment, articolele respective elogiind mai cu seamă eroismul soldaților români din Primul Război Mondial, precum și realizările politice ale Unirii de la 1918. Se știe că exista un alt eveniment, celebrat în perioada iernii, Unirea de la 24 Ianuarie 1859, astfel încât anul începea cu serbarea Micii Uniri și se termina cu serbarea Marii Uniri. Spre exemplu, în paginile publicației *Universul* din 1 decembrie 1925, titlurile erau mari și triumfătoare: *„Marea Unire – piatra de temelie a României Mari”*.

Începând cu perioada post 1944, evenimentul de la 1 Decembrie 1918 a fost evocat mai cu seamă în revistele sau manualele de istorie, din motive ideologice, desigur. Rarele mențiuni în presă erau mai mult reci și formale, lipsite de emoția specifică sărbătorii. Abia la împlinirea Semicentenarului Marii Unirii, respectiv 1 Decembrie 1968, presa centrală dar și cea locală au rezervat spații ample prezentării însemnătății acestui eveniment. Totodată, în fiecare din anii care au urmat au fost organizate manifestări culturale de amploare, grevate unele de un anumit festivism formal, dar care au fost prezentate în ziarele și revistele epocii aceleia.

După 1989, paginile publicațiilor românești au redevenit un loc al libertății de exprimare, iar Sărbătoarea Unirii a revenit în prim-plan, de data aceasta ziua de 1 Decembrie fiind declarată și de către Constituție ca Zi Națională a României (Art. 12 din Constituție este dedicat celor 4 simboluri naționale: Drapelul, Ziua Națională, Imnul național, Stema). Titluri precum *„România Unită, România Liberă”* dominau prima pagină a publicațiilor din anii '90.

Astăzi, presa tradițională și cea digitală oferă o paletă largă de perspective asupra Zilei Naționale. Articolele nostalgice coexistă cu cele care pun sub lupă provocările actuale ale societății românești.

Ziua Națională rămâne o oglindă a societății românești, iar presa, indiferent de epocă, continuă să fie un martor al evoluției acesteia. Fiecare 1 Decembrie aduce cu sine speranța că, prin unitate, putem construi o Românie mai bună.

REDACȚIA

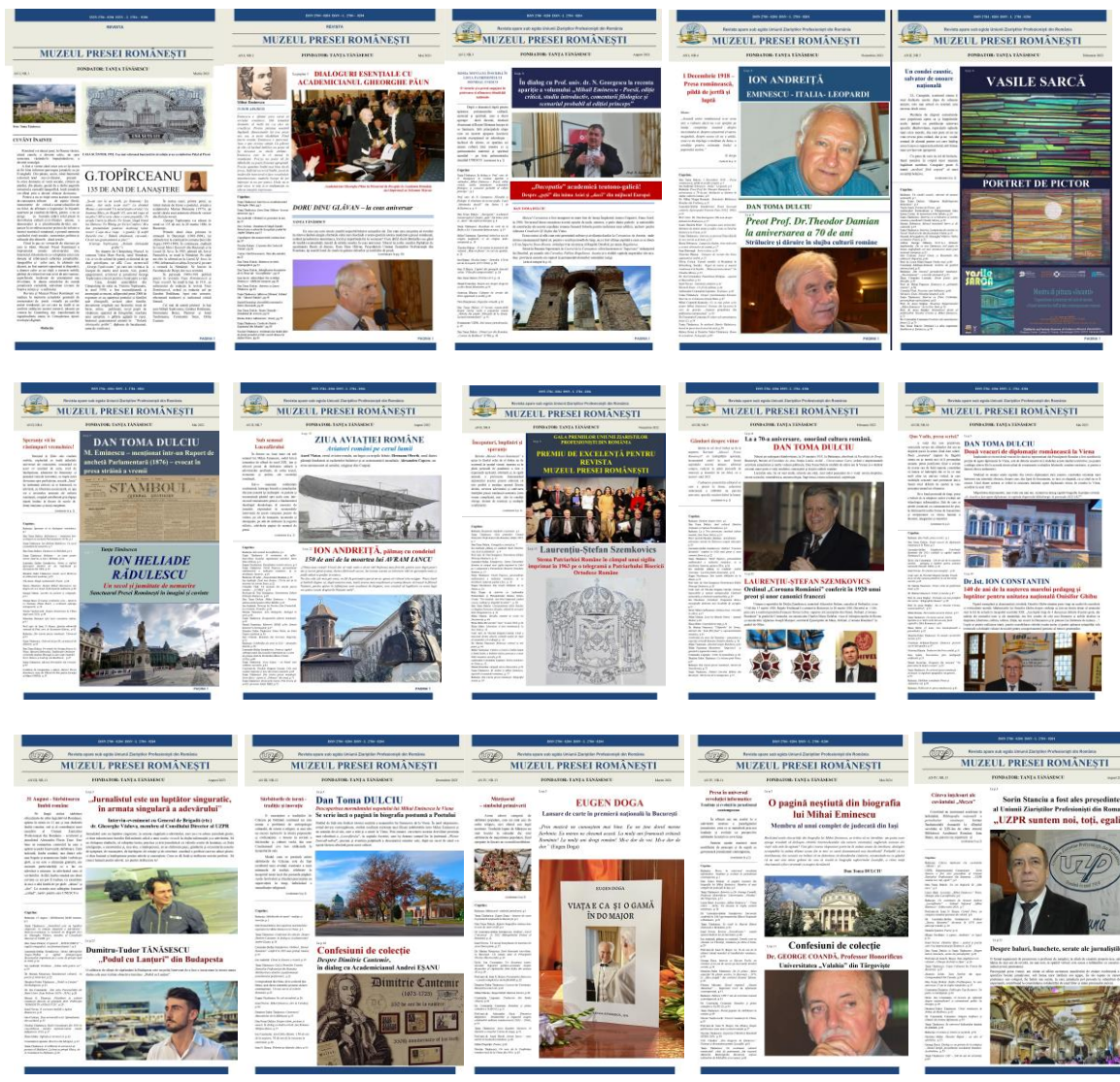

REDACȚIA
Revistei Muzeul Presei Românești

Revistă trimestrială de istorie a presei și cultură

ISSN 2784 - 0204 ISSN - L 2784 - 0204

Director editorial: DAN TOMA DULCIU
Redactor-șef: TANȚA TĂNĂSESCU
e-mail: tanta_tanasescu@yahoo.com
https://tantatanasescu.blogspot.com/
București

IDEALURILE REVISTEI

Revista *Muzeul Presei Românești* este o publicație de cultură, educație și atitudine jurnalistică, fructificând bogata tradiție a ziaristicii românești, al cărei patron spiritual a fost Mihai Eminescu.

Revista este o inițiativă aflată sub semnul recuperării valorilor etice și morale ale presei angajante, aflate în slujba societății contemporane.

Paginile revistei sunt deschise contribuțiilor jurnalistice ale confraților de breaslă, un jurnal digital al actualității celor implicați cu responsabilitate în promovarea valorilor perene ale scrisului gazetăresc.

Salutăm colaborările ce analizează realitățile și imaginea societății românești actuale, cu instrumente jurnalistice, într-un spirit obiectiv și echidistant.

Textele vor fi depuse în format electronic, editate cu diacritice, cu caractere „*Times New Roman*”, mărimea 12, la Redacția Revistei Muzeul Presei Românești, sau trimise prin e-mail pe adresa: **tanta_tanasescu@yahoo.com**

Revista va promova dialogul cu cititorii, publicând toate contribuțiile inedite, texte de referință ale unor mari jurnaliști, documente de arhivă, fotografii etc.

De asemenea, vom prezenta un calendar al evenimentelor la care participă jurnaliști sau membrii unor asociații de profil, în primul rând evenimentele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Disclaimer: conținutul articolelor colaboratorilor noștri nu reprezintă în mod oficial opinia redacției revistei *Muzeul Presei Românești*, aceasta asumându-și doar rolul de a fi o tribună necenzurată a opiniilor.

Răspunderea juridică privind corectitudinea și veridicitatea informațiilor prezentate, precum și eventualele consecințe revin autorilor, conform prevederilor legale.

Dan Toma DULCIU

Urme românești la Schönbrunn

Noi date despre îngerul păzitor al lui Eminescu

Dan Toma DULCIU

În biografia genialului Mihai Eminescu există unele subiecte controversate, ce au stârnit de-a lungul timpului pătimașe luări de poziție, cu argumente pro sau contra în susținerea uneia sau alteia dintre ipotezele enunțate.

Una dintre aceste îndelungate dispute biografice a apărut încă în timpul vieții poetului, având izvorul într-o relatare scrisă a lui Iosif Vulcan, apărută în Revista *„Familia*", în cursul anului 1885, privitoare la debutul tânărului Mihai Eminescu.

Devenit punct de referință în orice biografie dedicată „*Luceafărului*", narațiunea debutului tânărului Mihai Eminescu la începutul anului 1866 nu a fost contestată de poet și nici de cercetătorii vieții acestuia, deși conținea următoarea informație eronată, enunțată într-un mod apodictic:

..... Din scrierile sale au apărut numai două volume. Unul conține tragedia Moartea lui Wallenstein, tradusă după Schiller, şi altul – o culegere din poeziile sale, culegere apărută în 1884 la „Socec et Comp.", în București, în ediţiunea elegantă (4 lei), sub titlul Poesii de Mihail Eminescu, cu o scurtă prefață de dl T. Maiorescu"..... [1] (s.n.).

Afirmând că Eminescu este autorul volumului tradus din Schiller („***Din scrierile sale au apărut numai două volume. Unul conține tragedia Moartea lui Wallenstein, tradusă după Schiller...***") Iosif Vulcan periclitează, oarecum involuntar, caracterul de netăgăduit al acestei mărturii, enunțând un neadevăr. Astfel, sunt oferite posterității motive de contestare a amintitului episod, de punere în discuție a capacității memoriei sale de a relata exact o situație petrecută în trecut, în orice caz aceste inexactități demonstrează serioase lacune în cunoașterea creației eminesciene.

Enunțul său eronat se întemeiază, probabil, pe o interpretare superficială a textului de copertă a unui volum de opere traduse din Schiller, „*Moartea lui Wallenstein*", apărut la Iași, la „*Junimea*", în 1864, unde numele autorului tălmăcirii apare sub forma „E.M.", adnotare ce a fost preluată *tale quale* de către unii exegeți ai operei eminesciene.

Încă din anul 1867, traducerea tipărită a dramei lui Schiller, „*Moartea lui Wallenstein*", având ca autor pe enigmaticul „*E.M.*" a fost menționată în presa de peste munți, în Transilvania.[2]

Tot în același an, Revista „*Familia*" își anunța cititorii că la Tipografia „*Junimea*" se află de vânzare „*Moartea lui Wallenstein*" de Schiller, tradusă în românește de „E. M." [3].

Doi ani mai târziu, în 1869, *Catalogul de cărți al Librăriei S. Filtsch* din Sibiu cuprindea titlul „*Moartea lui Wallenstein" Tragedie de Schiller*, dar fără a sepreciza numele traducătorului[4].

Considerată o operă esențială din creația poetului german, bucata pomenită figurează în *„Programa Școlară a Gimnaziului Mare Public Românesc din Brașov pe anul* 1869/1870", redactată de dr. I. G. Mesiota (*Planul de învățământ pentru obiectele obligatorii ale claselor gimnasiale I-VII*), care prevedea la materia Limba Română, pentru clasa a VII-a, predarea unui număr de două ore/săptămână și anume: „ *o oră lectură din Pumnul tom. IV. p. II şi din* ***„Moartea lui Wallenstein" de Schiller, tradusă de E. M****. (s.n.).*

Aceeași programă sublinia faptul că, în anul școlar 1869/1870, la materia limba română pentru clasa a VIII-a s-au citit din autorii recomandați un număr de 21 de capete (capitole) alese „*Din lecturariul lui Pumnul tom. IV. p. II*". precum și „*Moartea lui Wallenstein"*, traducere de „*E.M."*

Faptul că în spațiul românesc există această transpunere lirică a unui text clasic german determină redacția revistei „*Familia*" să își informeze cititorii că la Tipografia „*Junimea*" pot găsi exemplare din „*Moartea lui Wallenstein*" de Schiller, tradusă în românește de E. M., precum și următoarele opuri: „*Despre scrierea limbii române*" de Titu Maiorescu; „*Epitome Historiae Sacrae*", *ediție pentru uzul școlilor cu adnotațiuni române și cu vocabular Latino Român,* de Pavel Paieu precum și „*Machbet"* de Shakespeare, traducere română de P. P. Carp.

Anii trec, dar acest enigmatic autor „E.M." reapare în mod constant în paginile revistelor românești de peste munți. Astfel, „*Transilvania*" evocă importanța publicației „*Convorbiri Literare*", enumerând operele tipărite ale membrilor Societății *„Junimea*", în ordine alfabetică. În dreptul numelui Poetului se menționează următoarele: „*Eminescu M. Poesii* 1 volum; „*E.M."* „*Moartea lui Wallenstein*", trad. în vers. 1 volum".[5]

În anul 1882, Ioan Lăzăriciu[6] pomenește faptul că M. Eminescu a dat la iveală şi alte traduceri din Schiller, preluând informația vehiculată anterior de către Iosif Vulcan.

Este de mirare faptul că deși aceste informații privind paternitatea traducerii amintite s-au vehiculat în timpul vieții Poetului, acesta nu le-a contestat, o posibilă explicație fiind împrejurarea că amintitele mențiuni bibliografice nu i-au fost cunoscute.

Și după stingerea din viață a *Luceafărului,* eroarea s-a perpetuat. Astfel, în *Teza de Doctorat* dedicată lui Eminescu, semnată de teologul Elie Cristea, datată 1895, acesta susține că Poetul *„.....a tradus în versuri Moartea lui Wallenstein a lui Schiller. Aceasta, dintre operele lui Schiller, i-a plăcut cel mai mult*". [7]

Traducerea a fost atribuită de asemenea lui Mihai Eminescu de către I. Scurtu și alți cercetători[8].

Chestiunea paternității acestei traduceri se reia după un timp în presa românească. Astfel, în anul 1934, C. Săteanu aduce argumente pertinente, arătând că articolul lui Al. Ciorănescu din *Revista Fundațiilor Regale*, care îl desemnează pe M. Eminescu drept traducător al unei drame de Schiller, reprezintă o eroare profundă[9].

Să analizăm cum a fost posibilă o asemenea confuzie:

Subiectul „*Moartea lui Wallenstein*" a figurat printre primele teme de dezbatere ale Societății „*Junimea*"[10], astfel că însuși T. Maiorescu va aborda această chestiune în trei conferințe publice, în cursul anului 1864:

-*Aplicări la tragedia „Moartea lui Wallenstein" cetită în traducere română de d. T. Maiorescu.*
-*„Moartea lui Wallenstein", continuarea cetirei.*
-*„Moartea lui Wallenstein", terminare*.

Având în vedere aceste circumstanțe factuale indubitabile, concluzia logică nu poate fi decât una singură: este imposibil ca un tânăr de 14 ani (atât avea Eminescu în 1864) să realizeze o traducere exemplară, încât să fie remarcată de corifeii „*Junimei*" iar ulterior să fie considerată drept un etalon liric.

Mai mult decât atât, în acea epocă necunoscutul june Mihai Eminovici nu avea nici o trecere pe lângă grupul de intelectuali de la Iași, încât traducerea din Schiller să fie apreciată la superlativ și tipărită imediat, stârnind comentarii și prezentări în trei reuniuni ale acestui cenaclu literar, având ca orator pe însuși T. Maiorescu.

Motivul este cu totul altul, desigur.

Bigrama „E.M." ascunde de fapt numele Emiliei Maiorescu, sora iubită a criticului literar, cunoscătoare a limbii germane (cu studii la Viena), aceasta fiind o traducătoare recunoscută în epocă.

Această eroare evidentă este dezvăluită în premieră de către G. Bogdan-Duică[11].

El devoalează identitatea traducătorului ce se ascundea sub inițialele „E.M.". – Emilia Maiorescu -, reproducând chiar și un fragment din „*Moartea lui Wallenstein*" (Act II, Scena 2). Reputatul istoric literar afirmă: *„T. Maiorescu cetise în sala Băncii din Iași, la 1864, traducerea lui Wallenstein și o comentase în trei prelecțiuni. Traducerea fusese făcută de sora conferențiarului, care a și publicat-o (la 1864)."*[12]

Plecând de la această chestiune de istorie literară, elucidată de altfel de către exegeții operei eminesciene, gândul meu a fost să caut urmele prezenței Emiliei Maiorescu în capitala vieneză, să descriu locurile, atmosfera, oamenii care au trăit în preajma acesteia.

Extinzând aria de cunoaștere, am inclus aici personalități și evenimente din alte epoci istorice, pentru a oferi o imagine mai amplă asupra locurilor cercetate.

Ținând cont de faptul că, în semn de respect față de personalitatea aceluia care a fost T. Maiorescu, comunitatea românească din Viena i-a dedicat o placă comemorativă, postată în vara anului 1993 pe peretele *Akademisches Gymnasium* din Viena,

T. Maiorescu, Beethovenplatz 1

apreciez că, la rândul ei, Emilia Maiorescu - Humpel merită un pios omagiu, ca o recunoaștere a contribuției sale în eforturile de salvare a vieții Poetului.

În căutarea locului de odihnă perpetuă a acestei providențiale binefăcătoare a lui Eminescu

Această modestă lucrare îi este dedicată, fiind un gest simbolic peste ani, de rememorare a biografiei sale. Totodată, reprezintă un îndemn de cunoaștere a unor figuri reprezentative ale culturii noastre.

Intenționez să subliniez rolul jucat de Emilia Maiorescu și soțul său, W. Humpel, care l-au ajutat, l-au protejat în limita posibilităților lor pe Mihai Eminescu, și mai ales să aduc aminte celor care studiază biografia *Luceafărului* că suntem datori măcar un gând de recunoștință pentru toți acești companioni ai Poetului, unii dintre ei adormiți întru veșnicie, aici la Viena, printre ei Emilia Maiorescu, Nicolae Teclu (aceștia și câțiva alții chiar în apropiere de curtea *Palatului Schönbrunn*).

Profitând de această binevenită oportunitate, voiesc totodată să înfățișez cititorilor o serie de momente mai puțin cunoscute, constituind un capitol al unei viitoare enciclopedii dedicate trecutului românesc pe aceste meleaguri.

Cunoscut vizitatorilor români ca un reper turistic mult căutat pe harta capitalei austriece, propun totodată să conferim *Palatului Imperial de vară* de la Schönbrunn o nouă semnificație, de ordin sentimental, ca loc ce evocă figura Emiliei Maiorescu-Humpel, un înger păzitor în momentele grele prin care a trecut *Luceafărul*, precum și un îndemn de a păși pe urmele unor personalități care au trăit în preajma lui Mihai Eminescu, trezind în sufletul cititorului alte vibrații sufletești, noi momente de reflecție și de bucurie interioară.

Acestor detalii spectaculoase privitoare la insolite prezențe românești în apropierea *Palatului Schönbrunn* din Viena, le aduag și șansa de a găsi după trecerea a mai bine de un secol a rămășițelor pământești ale Emiliei Maiorescu-Humpel, loc necunoscut până în prezent, dar și ale altor conaționali care au trăit în preajma acestui personaj jucând rolul de înger păzitor în viața *Luceafărului*.

Insistând în demersul meu de a cunoaște epoca, locurile și mai ales biografiile unor români contemporani cu Emilia Maiorescu, am avut surpriza să găsesc personalități, evenimente și adrese inedite, la doi pași de *Palatul Schönbrunn,* să readuc în memoria contemporanilor biografii interesante al unor asemenea personaje.

Prin aceste pagini, doresc să evoc lista impresionantă de personalități culturale sau istorice care au avut ocazia să ia contact cu acest monumental Palat, cu personajele care l-au populat, unii dintre ei l-au descris (Dinicu Golescu), l-au apărat (viitorul Cardinal Iuliu Hossu, ofițer al Armatei Austro-Ungare, aflat în garda Palatului, în 1914), au studiat arta teatrală în generoasele spații ale Teatrului Imperial din incinta Palatului *Schönbrunn* (Haig Acterian, Mihai Popescu, Soare Z. Soare, Gabriel Negry) sau au dat spectacole în Sala acestui impresionant teatru.

Știind că mii și mii de turiști români vizitează anual palatul de vară al împăraților și împărăteselor de odinioară, îi invităm să cunoască câteva pagini din istoria neștiută a unor înaintași care au trecut pe aici sau au locuit în aceste locuri ale Vienei.

---

[1] I. Vulcan, *„Eminescu"*, „*Familia*", nr. 2, din 13/25 ianuarie 1885, p. 14.

[2] „*Telegraful Român"*, nr. 25, 26 martie/6 aprilie 1867, p.100, amintește de existența unei traduceri în românește, cu titlul „*Moartea lui Wallenstein*", publicată de Societatea *„Junimea*".

[3] „*Familia*", nr. 15, 9/21 aprilie 1867, p. 183

[4] „*Amicul Poporului*", *Calendar pe anul 1869*, p. 168.

[5] „*Transilvania*", nr. 5-6 din 1/15 martie 1888, p. 47.

[6] „*Elemente de poetică română. In usul tinerimei gimnasiale şi preparandiale"*, Sibiu, Editura librăriei W. Krafft, 1882.

[7] cf. C. Cubleșan, „*Mihai Eminescu – Ciclul Schilerian”*, Conferințele Bibliotecii ASTRA. Distinsul critic combate argumentat teza conform căreia Mihai Eminescu ar fi fost autorul traducerii acestei drame, în limba română, la numai 14 ani. De altfel, C. Cubleșan se înscrie în șirul unor cercetători care au demonstrat convingător această eroare.

[8] cf. I.E.Torouțiu, în „*Litere*”, an II, nr.12, din 15 sept.1934 și A. Iordan, în „*Convorbiri Literare*” LXVII, nr. 10, Oct.1934.

[9] C. Săteanu, *Eminescu sau Emilia Maiorescu? O rectificare culturală, Adevărul,* 09.11.1934, p.1

[10] Fapt subliniat în memoriile sale de către N. Gane („*Zile trăite*”).

[11] G. Bogdan – Duică, „*Schiller la români*”, „*Luceafărul”*, nr.9/1905, p. 187- 194.

[12] G. Bogdan-Duică, op.cit., p. 191.

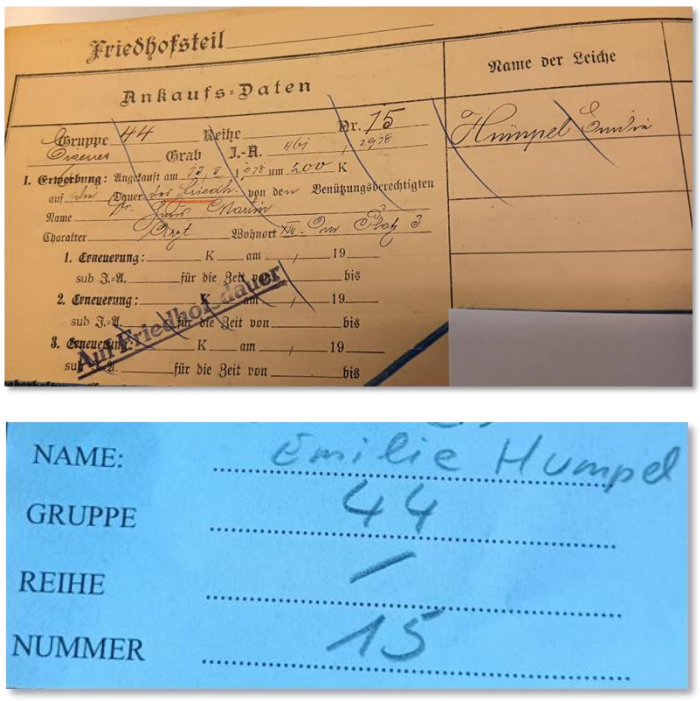

Viena Acte de identificare a mormântului Emiliei Maiorescu

Viena, *Cimitirul Central*. Aici odihnește W. Humpel, soțul Emiliei Maiorescu

Interior din imobilul din apropierea Palatului Schönbrunn unde a locuit sora Primului Ministru al României – Titu Maiorescu

ParK Hotel Schönbrunn. Aici a locuit Emilia Maiorescu

Casa de oaspeți a Palatului Schönbrunn Aici a locuit Emilia Maiorescu

Dr. Marian NENCESCU

Presa Culturală, prezentă la Gaudeamus

Joi, 5 decembrie a.c., la Standul Editurii Eykon, din cadrul Târgului de Carte Gaudeamus, de la București, a avut loc, de la ora 16, în prezența directorului Editurii, Valentin Ajder și a prefațatorului cărții, lansarea volumului „Erori de programare" al scriitorului și jurnalistului româno-canadian Leonard I. Voicu, membru al Filialei Presa Culturală. Iată, pe scurt, câteva argumente pentru a citi această carte:

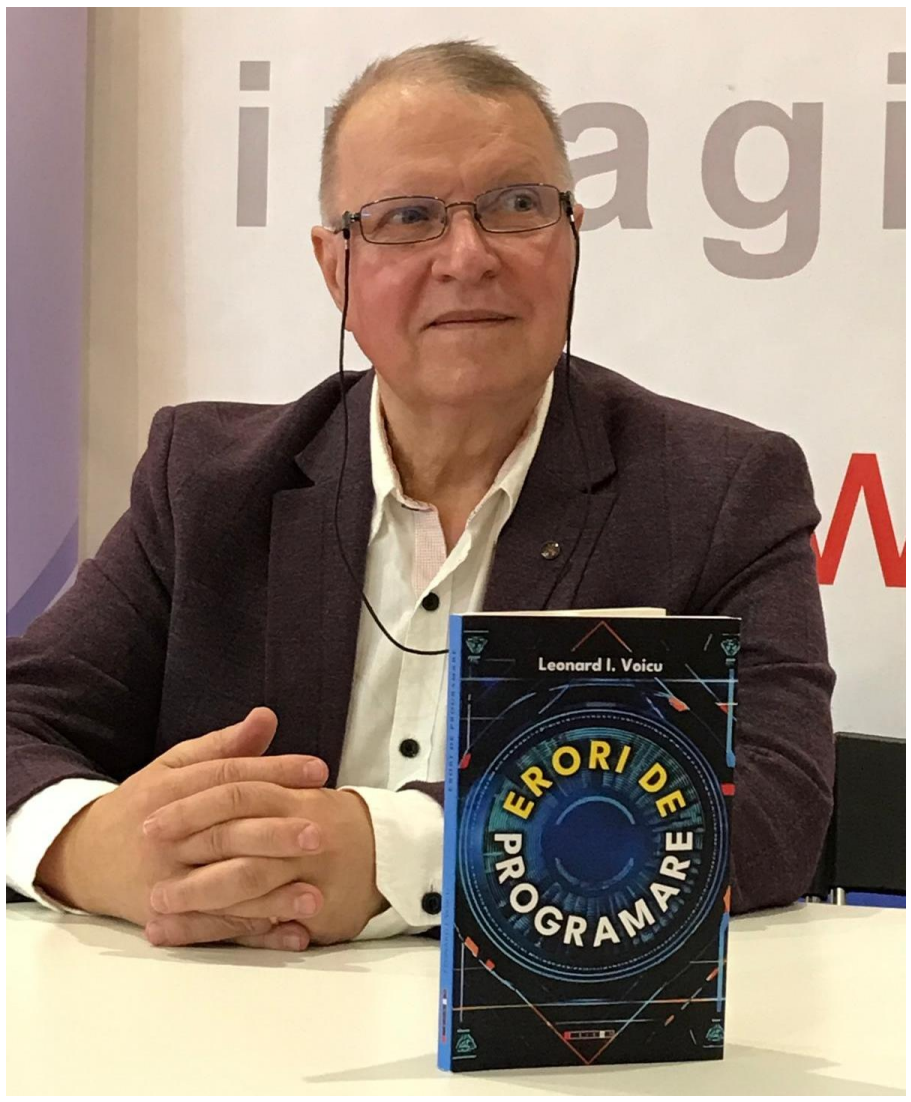

Dr. Marian NENCESCU

Cu totul, cele 33 de proze scurte/secvențe de viață din noul volum „Erori de programare", al lui Leonard I. Voicu (n. 1962, București), reprezintă o „biografie literară", o fotografie „la minut" a condiției scriitorului din Diaspora. Prins între două lumi, cu un „Gard despărțitor la mijloc", precum unul dintre personajele descrise în carte, prozatorul dialoghează, monologhează, gesticulează și semnalizează de la distanță, în speranța că cititorul, sau poate un critic binevoitor, vor privi scena și își vor face o idee despre „simpatia reciprocă" ce îi unește.

Scriitor cu un număr semnificativ de cărți la activ, publicate din 2011 încoace în țara de adopție, Canada, dar și în România (trilogia „Funia roșie", „Surorile" și „Singur", apoi volumele de versuri și un alt volum de nuvele), colaborator consecvent la principalele publicații de limba română din Canada, dar și la câteva reviste de profil din țară, președinte al Asociației Canadiene a Scriitorilor Români (ACSR), al Cenaclului Mihai Eminescu, din Montreal, redactor-șef și fondator (din 2021) al unei reviste de cultură și literatură, bilingvă (în română și franceză), din capitala Provinciei Quebec, „Repere Literare", Leonard I. Voicu nu este totuși un necunoscut în mediile culturale românești. Condiția sa, de scriitor al Diasporei, reprezintă simultan un avantaj și un dezavantaj în situația că, venind din altă lume și din alt mediu literar, cititorul, sau iubitorul de literatură, se așteaptă, poate, la mai mult „exotism", la o altă abordare a fenomenului literar, la o „libertate" ridicată la un alt nivel, poate ideatică, poate tematică. Din fericire, cu mult peste scrierile sale anterioare (excepție făcând poate doar micro-romanul „Singur", publicat în 2021, la Editura ExPonto, din Constanța), Leonard I. Voicu își depășește cu acest nou volum de proze scurte, vechile standarde, mergând, sigur pe sine, pe calea unei consacrări literare, concentrată de data aceasta pe „idee", nu neapărat pe „poveste". Asta și pentru că proza scurtă, în general, permite acest exercițiu, ea încetând demult să mai fie un subterfugiu managerial al editurilor asaltate de literatură nevandabilă, cât o nevoie a scriitorului contemporan de a explora și experimenta și această specie „de nișă" a epicului, în speranța că va convinge (cândva) cititorul grăbit.

Sub aspect tematic, așadar, Leonard I. Voicu experimentează cu voluptate, trecând cu ușurință de la registrul s.f., sentimental și romantic, la actualitate, dar și (mai puțin decât ne-am fi așteptat, judecând după precedentele narative), către un trecut idealizat. Deși par „secvențe de viață", portrete după natură, personajele și situațiile expuse în această carte sunt cu totul fictive, „rupte din context", autorul având ambiția și abilitatea de a re/crea întâmplările, pornind de la o realitate transfigurată. Este o altă latură a naturii sale creative, dedublată și încifrată. Asta și pentru că, aparent jovial și bonom în viața socială, Leonard I. Voicu este un narator „obiectiv", un observator sceptic al realității contemporane. Parcurgând cele 33 de narațiuni (imun la semne și semnificații, autorul lasă „mâna destinului" să decidă de ce s-a oprit exact la acest număr), avem în față o imagine completă a unei literaturi pe cale de a se naște, curentul Diaspora, poate un nou capitol din Istoriile literare ale viitorului. Cu „Erori de programare", Leonard I. Voicu pare că și-a găsit vocația: luciditate impregnată de sentimentalism, revelație și emoție, senzualism reprimat, transcendență și ingenuitate, suficiente ingrediente pentru a atrage cititorul modern.

Meritul principal al acestei cărți rămâne acela că, fie și indirect, procedând mai degrabă instinctiv, scriitorul rămâne legat „ombilical" de filonul narativ tradițional românesc. Asemeni unui sit arheologic uitat, regăsim în proza lui Leonard I. Voicu, modernă în formă, „clasică" în conținut, o acută senzație de deja-vu. O întreagă literatură românească, asimilată în școală și impregnată definitiv în subconștientul creativ, defilează în aceste proze programatice, de la „veselul" Alecsandri, la „tragicul" Sadoveanu, și de la „abulicul" Caragiale, la „academicul" și impasibilul Ov. S. Crohmălniceanu, autorul „Istoriilor insolite". Scriitorul surprinde, șochează cu orice preț: un cuplu „latino" își consumă povestea de dragoste în subteranele elegante și baroce ale Montrealului. „- Și... sunteți căsătoriți? Tipul m-a privit surprins, apoi calm şi surâzând mi-a șoptit: - Am divorțat anul trecut!" („Doi latino"); un personaj abulic, frate bun cu Mitică al nostru de pe malurile Dâmboviței, umblă bezmetic, fabulează din orice, „se încinge", răbufnește, fără să-i scape nimic din stresul cotidian: terorismul, războiul mondial, Arsenie Boca (?!). Concluzia: „ - Tu nu te enervezi? Nu ești și tu om? („Tu pe cine urăști?); o simplă durere de măsea devine un prilej de dialog casnic, absurd și răzbunător, ca o replică din „Proștii sub clar de lună", de Teodor Mazilu: „ - M-am săturat, în fiecare zi aceeași discuție. Faci pe prostul, ai? - Nu dragă, nu fac pe prostul, ți-am zis că sunt *dăștept*" („Durerea de măsea"); un cerșetor, aproape copil, împarte bomboanele primite cu binefăcătorul său: „S-a luminat la faţă, a privit bomboanele, mi-a mulţumit, dar înainte de a lua vreuna, le-a întins către mine: - Serviți și dumneavoastră" („Generozitate"); un puști de 5 ani, la fel ca „Un om năcăjit" al lui Sadoveanu, e supărat pentru că i s-a cerut „să aibă grijă" de o mătușă, care, după ce că e „grasă", mai e și gravidă: „ - De ce nu mi-ai spus să am grijă de una mai mititică?" („O problemă serioasă").

Leonard I. Voicu deține știința dialogului, are geniul „poantei", e, după caz, sentimental, caustic, imprevizibil. Textele sale

sunt adesea simple „anecdote morale”, cu concluzia aferentă, de final: „Pe scurt, orice femeie are un pantof care o strânge, o rochie care nu o mai încape și un bărbat care i-a stricat viața” („Familială”). Chemat la Judecata Divină, Poetul (în cazul de față, poetul baladist și romantic George Filip, care și-a trăit ultimele patru decenii de viață în Canada), se lasă greu: „ - Poete! Hai să mănânci, că am pus masa! Iar el a strigat cât a putut de tare: - Vin!” („La moartea poetului George Filip”). Consultat pe diverse teme ale realității cotidiene, un șofer de taxi bucureștean, în goană după bacșiș, le povestește clienților istorii, când vesele, când terifiante. Cea mai tare este cea cu un popă care atrage accidentul și apostrofarea șoferului: „Auzi popo’? Tu nu ești cu Dumnezeu! Tu ești piază rea!” („Un taxi și trei povești”).

Cea mai temeinică parte a prozei lui Leonard I. Voicu, și care deschide acest volum este secțiunea s.f., o formă atractivă a „literaturii de consum”, dar și un prilej, pentru orice scriitor de substanță, de a reflecta, aparent nevinovat, pe teme de actualitate. „Extraterestrul” care le propune liderilor lumii un proiect de eradicare a minciunii sociale, este refuzat politicos („Propunere s.f.”), trei roboți „militari” se relaxează într-un moment de acalmie de pe fronturile lumii și decid să încerce o pauză de „încărcare a bateriilor” într-o stațiune montană. Concluzia: până și roboții au „erori de comportament”, porniri deviante, pacifiste, numai oamenii, nu („Eroare de programare”). Capodopera acestui ciclu rămâne „Marea Adunare Planetară”, unde Creatorul, exasperat că până și necuvântătoarele au ajuns să-și ceară „dreptul la cuvânt și la întrebări”, își pune mâinile în cap și exclamă „după 5 miliarde de ani de tăcere”: „ - Bine! Şi acum, o vom lua... iar... de la început!”.

Dr. Marian NENCESCU, președinte al Filialei Presa Culturală din cadrul UZPR și Valentin AJDER, directorului Editurii Eykon

Leonard I. Voicu are meritul că „știe bine românește”, o limbă pe care o cultivă cu sârg și deliberat în țara de adopție, folosește savant virtuțile cuvântului, e chiar prea „stilist” pentru acest veac grăbit, știe să puncteze când e cazul, dar și să se retragă elegant. Prozele sale se citesc ușor, dar nu se uită repede. Rămâne totdeauna poanta, mesajul. Într-o atmosferă literară hiper-aglomerată, „Erori de programare” este o carte care va dăinui!

Asociația Canadiană a Scriitorilor Români a fost prezentă la cea de a 47-a ediție a Salon du Livre, de la Montreal, 27 nov-1 dec 2024. Această tradițională manifestare a cărții și a lecturii a fost găzduită anul acesta de Palatul Congreselor, din capitala Provinciei Quebec, Canada.
Jurnalistul și scriitorul Leonard I. VOICU, președintele ACSR, este membru al UZPR.

Exerciții de romantism (liric) „bine temperat”

Lucian GRUIA, dr. Marian NENCESCU, Camelia PANTAZI TUDOR, Catia MAXIM - lansări de carte ale Editurii Astralis la GAUDEAMUS

Parafrazând titlul unei cunoscute suite de piese orchestrale de J.S. Bach, „Clavecinul bine temperat”, preluat de altfel și de o emisiune de mare succes a Radiodifuziunii Române susținută de regretatul Iosif Sava, compozițiile lirice ale lui Costică Dogaru din prezentul volum, „Ninge în amintiri” (Ed. Astralis, 2024) nu sunt altceva decât noi variațiuni pe teme clasice ale poeziei românești moderne și post-moderne, de la Bolintineanu și Alecsandri, apoi, trecând de Eminescu, la post-eminescieni, până la suprarealiști. Recunoaștem astfel modelul trasat acum mai bine de un secol de Al. Vlahuță în studiul său „Curentul Eminescu”, din 1901: „Ce va rămâne pururea din Eminescu, în afară de frumusețea gândurilor și adâncimea sincerității simțirii sale, ceea ce va trăi în fiecare vers și se va scrie de la Eminescu încolo, este acea complexitate a limbii renăscute din condeiul maestrului, acea croială nouă a frazei și a dicției”. Așadar, regăsim în acest volum o nouă variantă de romantism (liric) „bine temperat”, sau cum ar fi spus Verlaine: „De la musique avant tout chose”.

Ceea ce atrage cu deosebire în lirica de factură post-romantică a lui Costică Dogaru este „melodicitatea” implicită a versurilor, armonia, temperamentul „cald”, specific generației epigonilor eminescieni, ca și temele specifice ale acestei lirici de referință a literaturii noastre clasice: frumusețea gândurilor, sinceritatea expresiei lirice, reveria și armonia, totul recompus sub o croială nouă, adusă la zi. Păstrând intact „farmecul eminescian”, Costică Dogaru adaugă formulelor lirice consacrate sensuri și teme noi, „eminescianizând”, la Comana, așa cum spunea odinioară G. Călinescu despre Asachi, că „petrarchizează” pe malurile Bahluiului. Privită din perspectivă istorico-literară, creația lui Costică Dogaru este mai apropiată de formula „ultimilor eminescieni” de la noi, de lirica lui Tomozei, a lui Păunescu, ori Marin Sorescu, de pildă, decât de generația post-modernă, căreia îi aparține ca debut și simultaneitate creatoare. Temperamental, Costică Dogaru este un „optzecist” întârziat, fixat într-un interval liric imuabil, un motiv în plus pentru iubitorii liricii sale de a regăsi în acest volum „farmecul uitat” al poeziei romantice, recompusă din perspectivă contemporană.

Teme clasice ale poeziei, precum *trecerea timpului* („Doar pașii efemeri ai existenței mele/lasă urme adânci pe nisipul fierbinte/care se șterg/ca în clepsidra timpului” - Clepsidra), *desăvârșirea („*Caut absolutul/pierdut în Univers/caut absolutul/pe cărări celeste/uitate/pe raze de soare” - Împlinire), *metamorfozele* („Aș vrea să devin pasăre/să strâng în îmbrățișarea zborului meu/inimile întristate/Dar sunt un biet Om!/și atunci aripile mele s-au frânt/în roua dimineții” - Aripi frânte) sunt tratate cu maximă empatie, cu o sinceritate debordantă. Regăsim în lirica lui Costică Dogaru emoții diverse, teamă, regret, melancolie, totul împletit într-o existență marcată de o nevoie obsesivă de compasiune, de solidaritate afectivă.

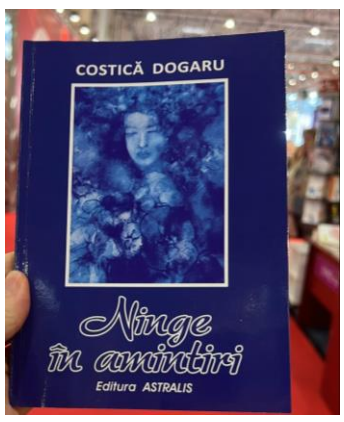

Costică DOGARU

Iată-i și pe pre-eminescieni, pe Asachi, și pe Bolintineanu, ivindu-se din câmpia vastă a poeziei cu substrat folcloric: „A-nflorit iar iasomia/și-n cer se-nalță ciocârlia/Se-ntrece-n triluri și cântări/cu mierle și privighetori” (Iasomia), sau nelipsitele reverberații cromatice: „În geana orizontului/pe ape înspumate/se transfigurează în adâncuri/perle sidefate” (Neasemuit). Monocromă, monocordă, poezia lui Costică Dogaru sfârșește, paradoxal, printr-o formulă involuntară, de transcendență ideatică: „E doar un vis pierdut/sau o iubire interstelară?/Universule, jocul tău/e un joc perfid!/ Bucurie emanată de stele/imaginație bogată, miracol, poezie?/Sau doar pură fantezie” (Semne celeste). Peste tot și toate plutește un aer de regret, de emoție sublimată: „M-am veștejit ca toamna/iubirilor apuse/Iar tot ce a fost frumos/S-a stins încet/Se duse” (Toamna). Izolare, speranță, *sfârșit* „toamna vieții”, crepuscul și extincție sunt temele sale favorite: „Cad și funzele/din Copacul vieții/au rămas câteva, îngălbenite/așteptând căderea în neant/în veșnica țărână” (Toamna vieții).

Din când în când, o „ars poetica” completează decorul: „Am compus visând/un fragment de poezie/m-am transpus arzând/într-o altă galaxie” (Visând). Nelipsitele *armonii sonore*, descriu auster, atmosfera „bacoviană”: „Ia-ți iubita în brațe/și valsează, valsează, valsează/până o să vezi cerul înstelat” (Valsează). Postmodernismul capătă în lirica lui Costică Dogaru nuanțe personale. Evocându-l pe Gellu Naum, un „consătean” de la Comana, poetul întră în atmosfera liricii suprarealiste, a poeziei de sertar a disidenței culturale românești, „recompunând” poemul „Calea șarpelui”, cu mijoacele picturale ale lui Victor Brauner: „La casa-muzeu a lui Gellu Naum/cu șerpi și minotauri la intrare/chiar și pe scări e zarvă mare…/relicve antice te-așteaptă/cumințI, în firidele de piatră” (Suprarealism). Un alt poem suprealist amintește de erotica transcendentă a lui Urmuz, ori de tablorile lui Marcel Iancu: „Muzica se revarsă/ca o ploaie stelară/din degetele unei prințese cosmice/Ce pasăre măiastră!” (Prințesa cosmică). Pusă sub semnul armoniilor post-eminesciene, poezia lui Costică Dogaru atinge sublimul într-un poem cu virtuți de (aproape) haiku: „Ascultă vântul/și mă vei auzi/Dacă vei atinge ploaia/mă vei simți” (Atingere sublimă).

Cândva, Nicolae Iorga scria despre poezia unui colaboator la „Semănătorul”, mort prematur, în 1920, învățătorul prahovean Gh. Săpunaru, că a compus versuri „eminesciene” în care „nu se trădează sforțarea și nu se descoperă banalitatea”. Poezia lui Costică Dogaru este, cu totul, un model de post-eminescianism „bine temperat”.

Marian NENCESCU

Revista UZP

Sub semnul excelenței în jurnalism

Publicația Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Revista UZP, este un periodic dedicat promovării valorilor jurnalismului profesionist și a excelenței în comunicare. Cu un conținut variat și bine documentat, aceasta reprezintă o platformă de dialog pentru jurnaliști, scriitori, analiști și alte personalități ale spațiului public.

Misiunea sa este de a susține jurnalismul de calitate, de a încuraja dezbaterea de idei și de a aduce în prim-plan subiecte relevante pentru societatea contemporană. Se adresează atât profesioniștilor din domeniul mass-media, cât și publicului larg interesat de o perspectivă profundă și bine argumentată asupra realității. Apariția este trimestrială, în format tipărit.

Cum suntem deja obișnuiți, și cel mai recent număr al Revistei UZP aduce spre lectură materiale jurnalistice consistente, realizate de membrii UZPR.

Roxana Istudor, Redactorul-șef adjunct, subliniază pe site-ul Uniunii, https://uzpr.ro/ :

<<Revista UZP, nr. 36/2024, stă sub semnul Galei Premiilor UZPR pe anul 2024, care a purtat din nou efigia excelenței în jurnalism. Unul dintre cele mai așteptate și mai importante evenimente din mass-media, Gala Premiilor Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România a distins din nou munca, vocația, talentul și pasiunea pe care le pun în tot ceea ce fac pentru public și societate jurnaliștii de toate vârstele și din toate segmentele mass-media.

Publicația, realizată de jurnaliști profesioniști, abordează teme precum: „Presa oferă un serviciu public vital – trebuie recunoscută nevoia de a-i asigura un sprijin adecvat”, „Mass-media și menirea ei în societatea actuală”, „Confesiuni de colecție cu Geo Ciolcan”, un adevărat senior al presei, recenzii ale unor volume importante pentru breaslă, relatări despre evenimente de anvergură pentru viața spirituală, care, de altfel, atestă aria foarte largă de preocupări a jurnaliștilor profesioniști ce reprezintă forța UZPR, anunțul despre apariția-eveniment a unei publicații print care se anunță un adaos fast la plaja media din România, alături de prezentarea unor publicații din țară care au ajuns la un număr impresionant de ediții, opinii avizate despre starea actuală a gazetăriei, evocări ale unor personalități care au scris istoria jurnalismului românesc.>>

Realizată în condiții grafice care îi pun în valoare conținutul, Revista UZP este apreciată ca fiind un etalon al publicațiilor din România și „o reflectare a valorii și importanței jurnalismului pentru societate”.

Răsfoind paginile acestei reviste, număr de număr, veți putea găsi: articole de opinie și analize pe teme actuale; interviuri cu personalități din media, cultură și alte domenii de interes; reportaje și anchete bine documentate; evenimente, proiecte și inițiative ale UZPR; recenzii de carte și articole culturale, ș.a.

Revista UZP nu este doar un mijloc de informare, ci și un instrument de formare, contribuind la consolidarea unui jurnalism responsabil și la crearea unui spațiu public de încredere.

Cu o echipă editorială formată din jurnaliști și colaboratori cu experiență, redacția revistei UZP aduce în atenția cititorilor subiecte care contează, prezentate cu profesionalism și integritate.

Această publicație-etalon editată de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, realizată integral de membri ai Uniunii, cu centrare pe lumea mass-media, are în fruntea colectivului redacțional pe Dan Constantin, Redactor-șef; Roxana Istudor, Redactor-șef adjunct; Mădălina Corina Diaconu, Secretar de redacție.

Imaginile de pe prima copertă a Revistei UZP nr.36 sunt de la Gala Premiilor UZPR 2024, eveniment ce s-a desfășurat în data de 18 noiembie a.c. în sediul elegant al Teatrului „Ion Creangă” din București.

Desfășurată sub deviza „Excelența în jurnalism”, festivitatea a fost deschisă de Sorin Stanciu, președinte al UZPR, și de Ruxandra Săraru, membru al Consiliului Director al UZPR, președintele juriului de acordare a Premiilor.

Premiile de excelență au fost acordate astfel:

Jurnalism școlar – LOGOPAPER, Oradea
Presa scrisă, Cuget liber, Constanța
Presa de investigație – Ziarul de Gardă – Măriuța Nistor, Natalia Zaharescu, Rep. Moldova
Mangement de presă – Dan Preda
Carte despre profesia de jurnalist – Liviu Tofan
Fotojurnalism – Contantin Duma
Jurnalism radio – Ioana Brușten
Jurnalism TV – emisiunea Vorbește corect – Cristina și Radu Dănilă
Presa din diaspora – John Florescu
Jurnalism de război – Adelin Petrișor
Proiecte editoriale – revista Longevity
Campanii de presă – Alex Dima (ProTV)
Omagiu (Opera omnia) – Florea Firan, Coman Șova

Gala Premiilor UZPR a reflectat și în 2024 valoarea și importanța presei profesioniste, cu impact la bunul mers al societății și la informarea adecvată a publicului.

Premiile revistei Eminesciana - 2024

În data de 22 octombrie 2024 a avut loc la sediul central al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România din București, Bd. Gral. Gheorghe Magheru nr.28-30, o întâlnire literar-jurnalistică intitulată „Sub semnul lui Eminescu”, organizată de Filiala *Presa Culturala* a UZPR, cu participanți din România, Austria și SUA. Întâlnirea a fost moderată de jurnalistul și criticul literar dr. Marian Nencescu, președinte al Filialei *Presa Culturală*, și onorată de prezența Președintelui UZPR, Sorin Stanciu. Printre invitații speciali s-au numărat și Ecaterina Cîmpean, director general al Radio Diaspora și Petre Crăciun, președinte Filiala Copii și Tineret a Uniunii Scriitorilor din România.

În cadrul evenimentului, jurnalista și prozatoarea Elena Mitru (Watterbury, Connecticut, SUA) și-a prezentat recentele volume „Covijurnal” – ediție bilingvă româno-engleză, și „Arta în conversație”, vol.II. Publicul prezent s-a bucurat și de prezentarea albumului ediție liliput „Antologie lirică – ARTĂ și POEZIE” a Gabrielei Răuca, pentru poezie, și a lui Mihai Cătrună, pentru pictură și grafică.

Au fost acordate premiile anuale „Luceafărul poeziei” ale publicației „Eminesciana. Revista eternului frumos”, revistă ce apare sub egida UZPR, anume: jurnalistului, scriitorului și criticului literar dr. Marian Nencescu; eminescologilor Dan Toma Dulciu și Dorel Mihai Gaftoneanu; poetei și realizatoarei de emisiuni radio la postul de radio „ProDiaspora”, Gabriela Răuca (Viena). Diplome de excelență au primit Sorin Stanciu, Petre Crăciun și Ecaterina Cîmpean.

Din partea revistei „Eminesciana” au fost prezenți: Mihai Cătrună, artist plastic, fondatorul publicației; Vasilisia Lazăr Grădinariu, redactor și coordonator literar; Ecaterina Mihai, redactor și coordonator artistic; Gabriela Răuca, redactor, coordonator pentru evenimente și diaspora.

Înființată în ianuarie 2017, „Eminesciana. Revista eternului frumos” apare, din 2020, sub egida UZPR. Publicația este dedicată fenomenului cultural și artei plastice de calitate, fiind adresată cu prioritate tinerilor creatori din toate domeniile artei.

Redacția

Eugenia TOFAN

Scrisoare netrimisă...

Eugen DOGA și Eugenia TOFAN

V-am cunoscut cu mulți ani în urmă, maestre. Ei, v-am cunoscut, mai întâi, v-am auzit și ascultat muzica, apoi v-am văzut la televizor, am citit în ziare, căci pe atunci nu erau rețele de socializare. Când am venit la Academia de Științe, vă vedeam la AȘM (Academia de Științe a Moldovei), adunări generale, dări de seamă, diferite ședințe, manifestări științifice și culturale. Deși, în virtutea serviciului pe care îl aveam, scriam despre dumneavoastră, despre luările de cuvânt, care mereu se deosebeau net de ale celorlalți membri ai Academiei, despre propunerile dumneavoastră inedite, dar și despre aniversări, nu am putut niciodată, dar niciodată, să-mi imaginezi că va veni ziua să vă cunosc personal, dar și să fim ceea ce am devenit între timp.

Mai îndeaproape, v-am cunoscut prin 2009, atunci când ați venit la o ședință și președintele Academiei de atunci, academicianul Gheorghe Duca m-a chemat în birou și m-a rugat, ei, m-a rugat, mi-a spus: „Eugenia, poți să-l duci acasă pe academicianul Eugen Doga?”, pentru că eu aveam mașină (!) și Domnul Duca mai știa că n-o să refuz, nu aveam cum: pe deoparte șeful direct, pe de altă parte celebrul compozitor Doga. N-am refuzat și pentru că așa sunt eu construită, să spun mereu „da”, fără să ezit, că de frica din interior care a început să mă tulbure nu am spus niciun cuvânt.

Era iarnă, era gheață și frica mea cea mai mare era cum să duc eu o personalitate ca maestrul Doga cu mașina, iar drumul e drum și se poate întâmpla orice. În loc să-mi dau geamurile în jos ca să mă vadă cineva că sunt cu Doga în mașină, să mă laud și eu, așa ca tot omul care este alături de un geniu, că na, nu toți au acest privilegiu, mie îmi tremurau picioarele la mutarea de pe frână pe accelerator, de parcă eram începătoare în ale condusului și „dădeam practica”. Afară era ger, iar eu eram toată transpirată ca în canicula de vara asta. Tot drumul am vorbit, dar nu mă întrebați despre ce, că nu țin minte nimic, dar nimic. În tremuriciul meu cum să ajung mai repede și cu bine la destinație, urechile îmi erau doar de formă.

Am ajuns în fața casei dumneavoastră și așa, a propos, am și aflat unde locuiți, că eu, trebuie să mărturisesc, niciodată nu am fost curioasă asupra unor aspecte de genul acesta. Mi-ați mulțumit, firește, că nu aveați cum să știți ce turbulente sălășluiau în sufletul meu plăpând. Mi-ați spus că vă bucurați și că v-a făcut și dumneavoastră plăcere să mă cunoașteți, căci mă vedeați mereu făcând valuri prin Sala Azurie cu aparatul de fotografiat, încât m-ați crezut fotograf. Abia mai apoi, când mi-ați citit câteva comunicate, mi-ați zis: „Ahaa, asta tu ești aceea care umbli cu fotografiatul prin sală și m-ai dus și cu mașina acasă? Tu încă mai și scrii? Și, din câte am văzut, scrii bine, bravo!”.

Să primești un compliment de la maestrul Doga, să știți că nu e chiar așa ușor, dar atunci mă gândeam: cred că îmi spuneți asta din politețe că v-am dus acasă. Apoi acest triumvirat a mai continuat, se vede că a plăcut cuiva cum a funcționat. V-am mai dus la Aeroport, la casa de bilete... doar că deja se mai desprimăvăraseră, nu era ghețuș, dar și eu am mai prins la curaj și mai schițam câte un surâs când mergeam în mașină.

Prima întâlnire în familia dumneavoastră a fost invitația la Salonul Muzical, pe care îl organizați acasă de câțiva ani. La primele ediții eu nu am fost invitată, pentru că, din câte vedeam la televizor, acolo erau invitați doar artiști și personalități. Eu, nefiind nici una, nici alta, mă mulțumeam cu reportajul pe care îl vedeam la TV. De aceea, atunci când m-ați invitat, eu m-am întrebat, ce să caut eu acolo? Chiar sunt și eu o mică personalitate…(mooor de râs). Desigur, am făcut cale întoarsă de la sport, mi-am schimbat în câteva clipe hainele, și cu mândria și onoarea lipită pe frunte și cu flori în mână, drept la maestru acasă.

A trecut Salonul, am scris comunicatul. M-ați sunat și mi-ați zis: „Măi, dragă Eugenia, măi, extraordinar ce frumos ai scris despre Salon. Măi, da tu chiar ești talentată, văd…”. „Mulțumesc mult, maestre, onorată să aud asta”, zic eu cu roșul în obraz și cu inima care deja înclina spre aritmie.

La vreo două săptămâni, primesc un telefon de la Departamentul comunicare de la Parlament, să mă întrebe dacă nu avem vreo carte interesantă la Academie, pe care ar fi vrut s-o lanseze în Legislativ, în cadrul unui nou proiect lansat de ei. Nici nu am ascultat până la urmă istorioara lor și am spus: „Dar voi nu ați vrea să lansăm o expoziție de fotografii a compozitorului academician Eugen Doga, căci, tocmai peste vreo două-trei săptămâni va împlini 80 de ani?”. „Desigur, foarte bine, dar cum să facem? Dumneavoastră ați putea să ne ajutați, ați putea să vorbiți cu dumnealui?”. „Bineînțeles că pot, dacă tot v-am propus”, spun eu, iar în gândul meu: voi măcar habar nu aveți că eu sunt prieten cu Doga... (normal, că iar m-a umflat râsul).

De aici, de fapt, și începu istoria relațiilor mele cu dumneavoastră, maestre Doga. Într-o săptămână am selectat pozele din arhiva mea, am lucrat și câteva zile acasă în arhiva dumneavoastră, dacă vă mai amintiți, pentru a alege câte ceva din activitatea de la Moscova, am editat, am făcut. A fost frumos, a venit multă lume de la vârf, s-a lăudat care și cum a putut cu dumneavoastră, cine și cum îl cunoaște pe Doga. Toți vorbitorii știau că Eugen Doga ne-a făcut lumii cunoscuți cu legendarul Vals care, potrivit UNESCO „este cea de-a patra capodoperă a secolului XX” și dumneavoastră vă indignați mereu când auziți asta, că, de fapt, corect ar fi „una din cele patru capodopere muzicale ale secolului XX”. Despre Eugenia Tofan și expoziția ei, în premieră, în Legislativul basarabean, niciun cuvânt, dar nicio silabă. Buuun.

Seara, ați fost invitat la TVR Moldova cu regretatul artist Iurie Sadovnic, iar dumneavoastră ați spus: invitați-o neapărat și pe Eugenia Tofan, căci, de fapt, numai dumneavoastră ați și menționat la finele evenimentului „parlamentar” că „uite, măi, această Eugenia Tofan, ce lucru minunat a făcut, cât de original și cum i-a venit această idee grozavă...”, ceilalți s-au întrecut în lauda de sine și în superlativele superlativelor, vorba unui academician de la noi. Am început să mă bâlbâi că nu mă duc eu nici la o emisiune, ce să caut eu acolo, lasă să se ducă granzii, cei care au strălucit în noapte ca licuricii la eveniment… Ei, până la urmă, m-ați rugat personal și m-am dus. Emisiunea a fost bună, am făcut și poze în studio, la care mă uit cu drag până acum.

Peste trei zile am plecat cu Dumneavoastră la Salzburg, capitala culturală a Austriei, unde ați primit titlul de membru de onoare al Academiei Europene de Științe și Arte *(Academia Scientiarum Et Artium Europaea)*, la Secțiunea *Arte*. La întoarcere, se făcea 8 martie și am decis să vă invit, cu soția, doamna Natalia, acasă la noi, să sărbătorim împreună. Îmi era frică (observați, a câta oară) de data aceasta, că o să refuzați. Ce să caute o personalitate ca Eugen Doga la una ca mine? Dar, spre marea mea mirare, amestecată cu un soi de bucurie nebună, m-ați întrebat: da mămăligă faci? Fac, zic. Dacă faci mămăligă, vin. Acum să explic un pic treaba cu mămăliga. Câte zile am stat în Salzburg, când mergeam la masă, maestrul mereu întreba chelnerii dacă au la restaurant mămăligă. Bineînțeles, Doga glumea în stilul său specific, iar chelnerii austrieci tot spuneau: what, what? De atunci, de fiecare dată când invitatul nostru acasă este maestrul, eu fac mămăligă, ei, și toate cele aferente. Apoi am văzut eu la TV că maestrul Doga, fiind invitatul unei emisiuni gastronomice, a gătit, ce credeți? Corect. Mămăligă. Trebuie să subliniez că maestrul este fascinat de bucatele tradiționale.

I-am spus surorii mele de la Nisporeni că anul acesta, de 8 martie, n-o să pot veni la ei, cum obișnuiam, căci am un oaspete de onoare acasă. Vine Eugen Doga la noi, îi spun la telefon. Cum, chiar vine la tine acasă? Da, zic, hai că ne vedem mai târziu. În mai puțin de o oră, văd că intră sora mea cu oala de sarmale, învelită în câteva

prosoape, încă fierbinți, vin roșu de la Vânători (satul în care m-am născut), bunătăți de tot felul. Așa ați cunoscut-o, maestre, și pe sora mea cea mai mare, Ana, care îmi ținea loc de mamă, pe care v-ați bucurat foarte mult s-o cunoașteți, dar despre care nu știam că ne va părăsi peste doar câteva luni. Este o zi pe care nu o voi uita niciodată.

Și știți, maestre, că dincolo de tot și de toate pentru ce vă admir ca pe un mare artist, compozitor, personalitate cunoscută lumii întregi, am început să vă iubesc și să vă respect ca pe un părinte și acum spun, poate, ceea ce nu am v-am spus niciodată în cuvinte. Mă înaripa enorm bucuria, dar mai ales, șansa oferită de destin de a putea scrie despre unul din cei mai apreciați și îndrăgiți compozitori, despre o personalitate a acestui secol, despre universalul muzicii contemporane, Eugen Doga, dar cea mai mare bucurie a fost atunci când mi-ați spus că vă „sunt un prieten adevărat” și că îi mulțumiți lui Dumnezeu că v-am apărut în cale. V-am însoțit mai la toate spectacolele din țară și de peste hotare, îmi luam zilele libere din cont propriu de la serviciu, pentru că na, nu toți pot beneficia de deplasări de serviciu (!), apoi veneam și scriam nopțile, căci urma să apar următoarea zi la serviciu și să fac față torentului de manifestări. M-ați făcut să mă simt de-atâtea ori mândră pentru ce îmi vedeau ochii, ce-mi auzeau urechile și ce îmi simțea sufletul, fiind la spectacolele Dumneavoastră de peste tot în lume unde mergeam. Văd și acum mulțimea de oameni după zidul uriaș al Kremlinului, care nu aveau bilete la faimosul spectacol aniversar („80 de Primăveri”) din fostul Palat al Congreselor de la Moscova și ne întrebau dacă nu avem măcar un bilet. Îmi zvâcnea inima de bucurie nemăsurată, dar și de tristețe ascunsă pentru cei care vă iubesc și nu pot să vă revadă în scenă după atâția ani. Intrând în miraculoasa sala de 5 000 de locuri, când v-am văzut în scenă am crezut că inima mă lasă. Îmi venea să strig, să sar de pe scaun, să anunț că eu sunt din Chișinău și că dumneavoastră sunteți…, dar dumneavoastră străluceați de-a dreptul în tradiționalul costum alb, cu renumitul papion de atlas, dar și cel buclucaș, care ne-a jucat festa la spectacolul de la Ateneul Național Iași, dacă vă mai amintiți. Aveați chipul senin care exprima mulțumirea, mândria, dar și recunoștința, pentru că nu ați fost uitat și că 5 000 de perechi de ochi vă admirau în imensa scenă a palatului, înconjurat de un ocean de flori, alături de renumiți artiști moscoviți, dar și de pământeanul nostru Metodie Bujor, solist la Opera din Sankt-Petersburg. Mă gândeam, oare cum o să descriu eu nebunia asta frumoasă, că eu trebuie să dau doar și un comunicat după spectacol...

Emoțiile de mândrie, dragoste infinită și lacrimi de onoare m-au încercat și mai târziu și la spectacolul, în premieră absolută, „Unirea cea Mare”, de la Opera Română Craiova, consacrat Centenarului Marii Uniri. Cantata scenică, creată de dumneavoastră pe versurile a doi titani ai literaturii - Nicolae Dabija și Ioan Deaconescu, poet, traducător, a ținut spectatorii craioveni peste trei ore într-un vârtej sfâșietor, dar în același timp, a reușit să le mențină

sufletul într-o stare de beatitudine. Nu știu câte inimi trebuie să ai ca să le poți înlocui, în caz că îți sare din piept, văzând publicul craiovean aplaudând minute în șir, în picioare, spectatorii fiind răsplătiți cu un bis al compoziției *Imnului lui Mihai Viteazul*. Au mai fost multe momente de exaltare, pe care le-am reflectat pe larg în cartea-album „Eugen Doga: Mergând după Soare. Dimensiunea unui dar providențial”, dar despre unul chiar nu pot să nu vă spun.

Eram cu familia în Cuba, că na, cine nu este tentat să călătorească într-o insulă plină de viață și care trăiește într-o infinită veselie, despre care Cristofor Columb scria în jurnalul său din 1492: „Nu am văzut niciodată o țară mai frumoasă”. Mă rog, o fi, dacă spune omul. Seara, până la cină, în holul hotelului domnea o atmosferă de rarisimă marcă. Oamenii din toate părțile lumii, relaxați, mulțumiți de tot ce-i înconjura, unii cu ceva din licorile bahice în mână, ascultau muzică, să-i zicem bună. Într-un moment, senzația de deja-vu se pare că mi-a provocat o defecţiune electrică a creierului și acesta încurca lucrurile. La o distanță de mii de kilometri, peste oceane, să auziți ceva atât de cunoscut și atât de al tău... Răsuna renumitul Vals al compozitorului Doga „Gingașa și tandra mea fiară”. Mi-am dat două palme și încep să caut de unde vine muzica. Am dat cu ochii de doamna de la pian care interpreta valsul. Ne-am apropiat, am întrebat de unde și cum? S-a bucurat foarte mult că ne-am apropiat și ne-am cunoscut. Doamna era din Donețk, locuia de 26 de ani în Cuba, iar din 2014 nu s-a mai putut întoarce în țară din cauza războiului. Și fiind profesor la conservator la ea în țară, continua și aici să-și facă meseria cum știa și cum putea mai bine. I-am spus că îl cunoaștem pe Doga, după care ne-a rugat, dacă putem să-i facem rost de un caiet de note muzicale, pentru că este compozitorul ei preferat și vrea să le cânte cubanezilor și celor care vin acolo din inegalabila creație a artistului. Acasă i-am povestit maestrului întâmplarea și i-am transmis rugămintea. Maestrul aproape a lăcrimat și nu știa ce să facă mai întâi - să ne îmbrățișeze că i-am dat această veste sau să se apuce de căutat notele. Am transmis pe tărâmul fascinant al libertății notele. Nu știm cum au derulat lucrurile, nu ne rămâne decât să sperăm că muzica compozitorului Doga a devenit și mai cunoscută lumii, prin acest modest aport.

Atunci când v-ați îmbolnăvit prima dată de covid, am crezut că a căzut cerul peste mine. M-ați sunat că aveți nevoie de un medicament. Am plecat de la serviciu și v-am căutat medicamentul necesar, iar pe drum plângeam ca un copil și mă rugam la Dumnezeu să vă scape de această nenorocire. Atunci mi-ați spus: „Dragă Eugenia, ești îngerul meu păzitor, nu știu cum să-ți mulțumesc”. Vă rugam să nu plecați nicăieri o perioadă, până nu se mai potolește vrăjmașul, iar dumneavoastră ați plecat, totuși, în România, pentru un nou spectacol. La întoarcere, am înțeles că și covid-ul a fost la concertul dumneavoastră. V-au internat din nou în spital. M-am supărat, dar nu v-am spus nimic, probabil ați simțit. După aceea, m-am mai supărat de mai multe ori. Dar țineam la dumneavoastră mult mai mult, decât să țin o supărare în mine. Și-apoi, cine sunt eu să mă supăr…?

M-am străduit să fac cartea despre Dumneavoastră „Eugen Doga: Mergând după Soare. Dimensiunea unui dar providențial”, despre care am menționat mai devreme, până la împlinirea celor 85 ai dumneavoastră. Dormeam câte două ore pe noapte, căci ziua eram la alt gen de muncă. Am reușit. Am venit acasă să v-o aduc, erați primul, cum e și firesc, care a văzut-o. Mă temeam să v-o arăt, cu gândul că ar putea să nu fie ceva cum trebuie și să ies cu tot cu carte, așa cum am intrat. Deși nu vă simțeați tocmai bine, bucuria apariției cărții v-a luminat instantaneu chipul și ați început a răsfoi cu nerăbdare pagină cu pagină, tot întrebând: Da asta când a fost, da asta când ai făcut, da asta cum ai putut…? Măi, dragă Eugenia, măi, ce mult m-ai bucurat… Câtă muncă ai depus tu, când și cum ai reușit…? Și m-ați îmbrățișat cu toată puterea, simțind a câta oară iubirea ca de un părinte. Cartea urma să fie lansată dar, începutul războiului cu două zile înainte de lansare ne-a zdruncinat și nouă planurile. Totuși, Directorul Muzeului Național de Arte, Tudor Zbârnea, pământean de-al meu, a riscat foarte mult, lucru pentru care îi voi rămâne mereu recunoscătoare. Auzind că e vorba de dumneavoastră, maestre, dar și că invitații din București și Iași, oricum erau în drum spre Chișinău, și-a asumat riscul. Asta m-a făcut să cred că și unii scriitori și oamenii de cultură sunt eroi, să știți.

În ziua când ați împlinit 85, 1 martie, urma să aveți un spectacol grandios la Palatul Național. V-am sunat dimineața, să vă zic *La Mulți Ani!*, pentru că știam că aveți repetiție generală și să nu vă scap. Mi-ați zis să vin acasă pe la ora 13:00. Am venit. Încă nu erați. Doamna Natalia, soția, ne propune un ceai până veniți, mai vorbim, mai vedem grădina dumneavoastră, florile minunate care sunt, de obicei, atracția casei. Timpul trecea, iar dumneavoastră nu apăreați. Îi spun doamnei Natalia, poate încercăm să vă sunăm, pentru că am parcă o presimțire. Am sunat de câteva ori, telefonul se închidea. Zic, parcă nu-i în firea maestrului să închidă. Zic, haideți, să-l sunăm pe maestrul Nicolae Botgros, care dirija orchestra la spectacolul de seară sau pe directorul Palatului. În două ore ne răspunde cineva, ca să aflăm înspăimântați că maestrul a fost luat cu o ambulanță, chiar din scenă, la spital. Doamne, nuuu, zic, nuuu. Te rog, fii îngăduitor, Doamne... Astăzi sărbătorim o viață a unui om drag aproape unei lumi întregi. Astăzi vine la Palat o mare de oameni care-l iubesc și care vor să-i cânte la unison *La Mulți Ani, Maestre drag*! Fă o minune, Doamne…! Lacrimile curgeau, curgeau fără a le simți stinghereala în fața tuturor, iar eu mă rugam, mă rugam cu toată firea și cu tot sufletul la Bunul Dumnezeu... Medicii au făcut tot ce le-a stat în puteri, iar eu tot sunam doamnei Natalia din cinci în cinci minute, deja de la serviciu, și tot mă rugam în lacrimi. Se pare că Dumnezeu mi-a auzit ruga, pentru că seara, maestre, ați ajuns totuși la întâlnirea cu publicul dumneavoastră drag, iar eu țineam pumnii strânși și tresăream la fiecare înclinare în scenă în dreapta sau în stânga, fie și de un milimetru. Atunci îmi doream, ca niciodată, să fiu în spate acel înger păzitor, care îmi spuneați că sunt, ca să vă pot sprijini și atunci, fiind în scenă, și oricând și oriunde ați fi…

Și așa cum știm că există un timp al cunoașterii, un timp al recunoașterii și un timp al recunoștinței, eu nu-mi arog decât timpul recunoștinței pentru destinul pe care îl consider a fi o grație cerească fiindu-vă aproape, dragă Maestre Eugen Doga…

Să ne rugăm de sănătate pentru El, Eugen Doga, care, prin tot ce a creat, ne-a făcut cunoscuți lumii întregi. Poate mare-i minunea și mila lui Dumnezeu.

Prof.univ.dr. Ioan N. ROȘCA

Virgil Diaconu – Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi

Contînând anchetele sale literare din ultimul deceniu, soldate cu volumele *Poezia postmodernă. Anchetă* (2015), *Poezia canonică românească. Anchetă* (2020), Virgil Diaconu a conceput și găzduit în paginile revistei sale *Cafeneaua literară*, în perioada ianuarie 2022 – martie 2024, ancheta *Poezia lui Eminescu și poezia contemporană,* ale cărei răspunsuri date de 43 de scriitori, profesori și cadre universiare le-a adunat în volumul *Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi*, apărut la Clubul Mitteleuropa, Oravița, 2024. Interesul cunoscutului poet Virgil Diaconu, autor a 12 cărți de poezie de dragoste și nu numai, pentru modalitățile estetice ale creației și receptării operelor literare se înscrie în preocupările sale constante, concretizate în volumul de eseuri estetice *Destinul poeziei moderne* (2007), în exegeza intitulată *Biblia literară* (2020), precum și în volumul pe care speră să-l publice în curând *Arta poetică a lui Mihai Eminescu*.

Volumul *Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi* este important și captează cu atât mai mult atenția creatorilor și receptorilor operei eminesciene cu cât, după ancheta din revista *Dilema* nr. 265 din anul 1998, cu unele aprecieri minimalizatoare privind poezia eminesciană, pune întrebări la fel de îndrăznețe ca acelea din 1998 și răspunde acestora cu maturitatea interpretativă dobândită în ultimul sfert de veac. În continuare, nu voi relua ideile pe care le-am exprimat ca participant la anchetă, ci îmi propun o sinteză a răspunsurilor date de toți repondenții la cele opt întrebări, pentru a conchide asupra stadiului hermeneuticii actuale privind opera poetică în discuție.

1. La prima întrebare referitoare la „criticii care au analizat cel mai bine, mai aproape de ființa ei, poezia lui Eminescu” au fost nominalizați istorici și critici literari atât din contemporaneitatea poetului, cât și din perioada interbelică sau din etapa postbelică, de la cei de notorietate, inclusiv din alte culturi naționale, și până la cei mai puțin sau (aproape) deloc cunoscuți. Unul din repondenți a menționat chiar și pe cei mai cunoscuți analiști ai județului Argeș. Astfel, dacă îi identificăm pe cei mai apropiați critici de „ființa” poeziei eminesciene (cineva observa că, mai întâi, ar fi de definit „ființa” în discuție) în funcție de departajările amintite, cei mai nominalizați critici au fost: pentru vremea lui Eminescu – Titu Maiorescu, în interbelic – George Călinescu, în etapa postbelică – Ion Negoițescu; din Republica Moldova – Mihai Cimpoi; dintre românii exilați – C. Amăriuței și E. Cioran (fiecare cu 3 nominalizări); dintre străini – Rosa del Conte (10 nominalizări). La categoriile amintite, adaug încă una, neurmărită expres de către participanți ca o categorie aparte: dintre filosofii români (în afară de T. Maiorescu) – C. Noica (10 nominalizări). Pentru întreaga durată, din timpul lui Eminescu și până azi, *podiumul celor mai importanți eminescologi a fost următorul: G. Călinescu (25), T. Maiorescu (21), D. P. Perpessicius (15)*. Cei trei se regăsesc împreună, dar alături de alții, în mai multe răspunsuri, într-un singur răspuns (C-tin Trandafir, critic literar) figurând numai ei. Ar fi interesant de semnalat și faptul că, aproape de Perpessicius, au fost I. Negoițescu (14), Petru Creția (12), T. Vianu (11), D. Vatamaniuc (10), C. Noica (10) Rosa del Conte (10), Ioana Em. Petrescu (10), Z. D. Bușulenga (9), E. Simion (9) etc. Sunt de gândit și răspunsurile care au indicat un singur nume: G. Călinescu (N. Georgescu, eminescolog), Theodor Codreanu (Florin Dochia, poet)), Garabet Ibrăileanu (Alex Ștefănescu, critic literar), C-tin Noica (Ioana Cosma, lector dr.) și Mihai Nicolae Stanca (Liviu Pendefunda, poet). Las comentariile, dintre care unele se impun de la sine, pe seama celor care se apleacă asupra acestor clasificări. Personal, îmi exprim doar satisfacția pentru două dintre opțiunile avute de majoritatea scriitorilor: 1) pentru Titu Maiorescu, primul care a intuit că Eminescu

Prof.univ.dr. Ioan N.ROȘCA

este „poet în toată puterea cuvântului” și, apoi, i-a recunoscut geniul poetic, inclusiv din manuscrise, și a prevăzut influența sa asupra poeziei din seolul al XX-lea, și 2) pentru George Călinescu, unul dintre analiștii de adâncime (aș zice primul) ai întregii creații poetice eminesciene.

2. A doua întrebare, cu trimitere expresă la ancheta din revista *Dilema* nr. 265 din 1998, dacă poezia lui Eminescu este 1) „de excepție, o capodoperă, ocupă o poziție centrală în canonul literaturii române”, 2)„de valoare medie”, 3) „o poezie modestă , sau chiar minoră”, a fost importantă pentru că a generat răspunsuri care au contrazis minimalizările din amintita revistă, fără a fi, însă, encomiastice. Cei mai mulți intervenienți au răspuns afirmativ la prima variantă propusă de inițiatorul anchetei, dar și-au argumentat răspunsul sau și l-au nuanțat prin contextualizare. Cele mai generale și mai impersonale (mai obiective) argumente, așa cum erau reclamate și se cădea să fie la o întrebare atât de complexă, au fost găsite fericit de unul dintre repondenți (Geo Vasile, critic literar) în aprecierile date poeziei eminesciene de către personalități incontestabile ale culturii românești, și anume: G. Ibrăileanu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Lucian Blaga, Emil Cioran. Sintetizate în alte intervenții, ele au fost redate concentrat, pentru a reține un singur exemplu, astfel: poezia lui Eminescu „este o capodoperă, și nu o poezie de valoare medie, modestă sau chiar minoră... pentru că spune ceva esențial despre omul dintotdeauna, despre sufletul națiunii noastre, despre aspirațiile ei, iar în acest esențial ne regăsim cu toții, cei care mai credem în destinul cultural românesc.” (Ana Dobre, critic literar). Cât privește nuanțările prin contextualizare, s-a apreciat că poezia eminesciană ocupă o poziție centrală în canonul literaturii române, dar aceasta „trebuie considerată în trăsăturile (romantice) și în parametrii ei de timp (istoric, cultural) și de mentalitate” (Paul Aretzu, poet). Alți intervenienți au apreciat că numai unele poezii eminesciene din opera *in integrum* sunt capodopere, așa cum într-un lanț muntos „sunt și vârfuri care îți taie răsuflarea” (Marian Barbu, poet, critic literar), sau,

ceea ce revine la același lucru, s-a precizat că poezia lui Eminescu *este de excepție, este o capodoperă* „în partea ei de rezistență" (Zenovie Cârlugea, critic și istoric literar). De remarcat faptul că niciun scriitor n-a inclus poezia lui Eminescu în categoria a 2-a (valoare medie) sau în categoria a treia (o poezie modestă, sau chiar minoră), unii fiind char nemulțumiți de întrebarea privind valoarea medie sau chiar modestă, calificată de cineva ca „lipsită de pudoare" (Varujan Vosganian, poet și prozator). În locul acestei categorisiri, în care poeziile care nu sunt capodopere sunt minimalizate, eminescologul Nicolae Georgescu revine la altă scală valorică: „Evaluez poezia lui Eminescu așa cum a spus-o și Mihail Dragomirescu: capodopere, opere de talent, opere de virtuozitate."

3. A 3-a întrebare, complementară celei de a 2-a, a solicitat „constante poetice (estetice), sau numai pseudopoetice (pseudoestetice)" ale poeziei lui Eminescu, sau, ceea ce revine la același lucru, „ce seduce sau ce vă nemulțumește în poezia lui Eminescu". Deși pregnant personale sau subiective, multiplele argumente au fost, totuși, concordante. Cele mai multe *seducții* s-au referit la: muzicalitate sau armonie (cu distincția operată de poet și relevată de Th. Codreanu, potrivit căreia mai importantă poetic este nu proporția de forme, ci proporția de mișcare), simțul limbii patrimoniale, diversitatea motivelor tematice, conținutul cultural multiplu (filosofic, religios, folcloric, cosmogonic), existența unor simboluri specifice (ex.: geniul simbolizat de Luceafăr) și a unor staturi de semnificație, concordanța idee-expresie, dar și viziunea antinomică (uman-astral, idealitate-scepticism). Aș zice că precizările amintite denotă faptul că poezia eminesciană atrage deopotrivă prin formă și conținut, prin unitatea acestora, astfel încât forma devine ea însăși semnificantă (ex.: muzicalitatea formală este purtătoare de sentimente/semnificații specifice, iar multe din imaginile limpezi și accesibile la prima impresie închid în ele simboluri detectabile numai printr-o trecere a receptării de la nivelul imagistic (*planul din față*) la nivelul interpretativ (*planul din spate*). Față de *seducții, nemulțumirile* au variat de la zero („nu mă nemulțumește nimic" – Ioana Cosma, lector dr.) la două sau trei, exprimate în tot atâtea răspunsuri: „discursivitatea din unele poezii, excesul de filosofare, micile dulcegării sunt amănunte peste care se poate trece cu ușurință" (Octavian Soviany, poet și critic literar).

4.-5. Întrebarea a 4-a (în prima ei parte dubitativă) a avut următoarea formulare: „Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?" Întrebarea n-a precizat dacă e vorba de poeți români sau străini, astfel încât repondenții s-au referit și la endogeni și la exogeni. În schimb, întrebarea a 5-a: „Ce poeți, români sau străini, credeți că se situează înaintea lui Eminescu?" distingea între cele două categorii de poeți și cerea nume de autori situați valoric și nu cronologic „înaintea lui Eminescu", fiindcă altfel, dacă n-ar fi reclamat o ierarhizare, s-ar fi redus la o parte din întrebarea a 4-a, și anume la poeții anteriori cronologic din seria de 5-10 poeți de valoare. Dat fiind faptul că numai doi participanți la anchetă au admis o ierarhizare, iar ceilalți au indicat autori români sau străini de valori comparabile, argumentând că vârfurile poetice nu pot fi clasificate, voi corobora răspunsurile la cele două întrebări și voi menționa separat cele două excepții. Ca urmare voi prezenta pe cei 10 români și pe cei 10 străini, care sunt menționați cel mai frecvent în cele două întrebări reunite, configurând tablourile în care se insereză și Eminescu.

Tabloul poeților români, care începe convențional cu Eminescu, îi mai cuprinde pe: L. Blaga (19 nominalizări), Nichita Stănescu (19), T. Arghezi (18), G. Bacovia (15), I. Barbu (8), Al. Macedonski (6), M. Sorescu (6), V. Alecsandri (4), G. Coșbuc (3), I. Minulescu (3), E. Brumaru (3), Cezar Ivănescu (3), fiind urmați de alți câțiva cu 2 nominalizări și mult mai mulți cu câte o nominalizare (între care și N. Labiș și M. Cărtărescu). De remarcat ascensiunea lui Nichita Stănescu în apropierea lui Eminescu, distanțarea lui I. Barbu (ca număr de nominalizări) și ecartul dintre cei mai citați și, pe de o parte, N. Labiș, care a intrat într-un con de umbră, deși a anunțat generația '60, și, pe de altă parte, M. Cărtărescu, menținut în umbră de repondenți, deși admiratorii lui vor să fie încununat cu premiul Nobel.

Seria poeților străini cu care este comparat Eminescu, este alcătuită din următorii: Goethe (12), Shakespeare (10), Hölderlin (8), Dante (7), Hugo (6), Rilke (6), Baudelaire (6), A. E. Poe (6), Pușkin (5), Lermontov (4) etc. Enumerarea confirmă aprecierea potrivit căreia locul lui Eminescu este alături de ceilalți creatori naționali: „El este pentru noi ceea ce este Shakespeare pentru englezi sau Dante Alighieri pentru italieni" (Aureliu Goci, critic literar).

Dintre români, înaintea (valoric) lui Eminescu este situat T. Arghezi (George Olteanu, profesor de limba și literatura română), iar dintre străini, „mai toți marii romantici europeni au o anvergură superioară", pentru că, se afirmă suficient de categoric, „pentru literatura universală, Eminescu rămâne un poet minor și ușor anacronic" (Ovidiu Ivancu, critic literar).

Dintre participanți, cei care au conotat cronologic temenul „înainte" din întrebarea a 5-a i-au amintit și pe Dosoftei și Antim Ivireanu (Paul Aretzu) sau pe Ion Budai Deleanu și Anton Pann (Șerban Denk, poet).

6. La întrebarea a 6-a, care se referă la influența poeziei lui Eminescu „asupra poeziei (românești) ce i-a urmat", mai exact la faptul dacă „a ridicat sau a coborât ea calitatea (valoarea) poeziei noastre", răspunsul afirmativ privind influența benefică nu poate fi decât firesc de vreme ce, după el, nu s-a mai scris ca înainte de el. Unii intervievați au indicat mijloace prin care s-a exercitat eminescianismul: „prin lecția limbii poetice ca sărbătoare" (Horia Bădescu, poet și prozator), sau prin limba „limpezită și melodioasă" și prin „modele de profunzimi de gândire" (Elisabeta Bogățan (poetă). Mai mult, alți autori s-au referit și la similitudini eminesciene identificate la mari poeți, ca Blaga, Bacovia, Emil Botta, Arghezi (Marian Barbu și Z. Cârlugea, critic, istoric literar); la care sunt adăugați, din imediata lui posteritate, Șt. O. Iosif și O. Goga, apoi Șt. Petică și Bacovia (O. Soviany, poet și critic literar) și, mai departe, Nichita Stănescu și Cezar Ivănescu (Th. Codreanu, eminescolog, critic literar), precum și Labiș etc., ajungându-se generalizator la afirmația că „marea poezie ... se trage toată din Eminescu", adăugându-se, la numele anterioare, și altele noi: Vintilă Horia, Horia Stamatu, Leonid Dimov, Gh. Grigurcu (Magda Ursache, scriitor). Aceeași idee, în altă formă, afirmă că „toată poezia românească, de la simboliști până la douămiiști, îi datorează, într-o măsură mai mică sau mai mare, câte ceva lui Eminescu." (Varujan Vosganian, poet și prozator).

S-a afirmat și ideea că „Eminescu a influențat mai ales poeții minori sau de valoare medie" (N. Georgescu), sau, în alți termeni că „nu a influențat prea mult poezia ulterioară, nu a avut epigoni, poate Vlahuță, în prinul rând, și alți poeți minori", iar marii poeți interbelici – Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu ș.a. – n-ar fi fost influențați în niciun fel de Eminescu (George Olteanu, profesor de limba și literatura română). Un alt participant consideră și el că poezia din secolul al XX-lea a fost influențată de Al. Macedonski, primul mare simbolist român, în care „îi regăsim pe Bacovia, pe Ion Barbu, pe Arghezi, pe Adrian Maniu, Mateiu Caragiale, Ion Pillat" (Călin Vlasie, poet, editor).

Evident, cei care restrâng influența eminesciană numai asupra unor poeți minori sau de valoare medie înțeleg influența numai sub aspectul ei superficial, de șablon, de imitație, nu și în sensul său catalitic, de care vorbea Blaga, de stimulare a fondului creativ, original, al celui înrâurit.

Rezumativ și concluziv: ancheta aduce o contribuție și în clarificarea raportului dintre poezia lui Eminescu și poezia secolului al XX-lea prin distincția dintre epigonii lui Eminescu și eminescianism (Lucian Costache, scriitor și publicist) sau dintre epigoni și cei serioși (Al. Jurcan, poet), influența eminesciană fiind, pentru a folosi formulele lui Blaga, atât formativă, la poeții de valoare mică sau medie, cât și catalitică, la poeții majori. Pe aceștia, Eminescu

i-a stimulat atât prin limba poetică exercitată în moduri nemaiîntâlnite până la el, cât și prin reflexivitatea de cea mai mare profunzime.

7. La penultima întrebare, a 7-a, „prin in ce caracteristici" este „superioară" sau este „inferioară" poezia lui Eminescu față de „poezia de azi", repondenții au identificat poezia de azi cu poezia românească modernistă sau postmodernistă, afirmată de autorii optzeciști sau douămiiști. Cei mai mulți dintre ei au susținut că raportul considerat nu esta de superioritate sau de inferioritate, pe motiv că nu pot fi comparate creații poetice care țin de epoci diferite, cu mentalități diferite etc. În favoarea poeziei eminesciene s-a apreciat faptul că autorul ei avea „geniul identității", pe când poezia noastră de azi „nu are identitate fermă, nici greutate, nici omogenitate" (Iulian Chivu, critic literar), într-o altă intrervenție s-a afirmat că poezia de azi este inferioară „prin lipsa de universalitate, de valori estetice autentice și prin sărăcia filosofică" (Ioana Cosma). S-au dat și alte explicații ale unor particularități care dezavantajează poezia de azi. Într-unul dintre răspunsuri, s-a afirmat că „poezia de astăzi este complexată de poezia lui Mihai Eminescu, de înălțimile ei ideatice, spirituale, de noutatea ei flagrantă" și, „de aceea, poeții încearcă să găsească alte modalități de exprimare poetică, fie ele și scabroase, pornografice, indiscrete visceral, cu propriul univers de sentimente și trăiri, semn al dezinhibării totale, dar multe în afara valorii ca artă" (Ana Dobre). Într-un alt răspuns, s-a considerat că „azi ne confruntăm cu o lirică inferioară celei eminesciene" pentru că s-au preluat modelele americane din a doua parte a secolului al XX-lea, „fără o înțelegere a fenomenului cultural" (Liviu Pendefunda, poet). De aici, și concluzia că „trebuie făcută o pauză între Eminescu și ceilalți" (Magda Ursache, scriitor). Pe de altă parte, s-au evidențiat și unele înnoiri benefice aduse de poezia de azi, prin faptul că folosește o limbă „tot mai bogată, tot mai ambiguă, adesea, cu multe cuvinte noi care acoperă o realitate nouă, dar nu sunt sentimente, emoții noi" (Florin Dochia, poet). S-au relevat și alte mijloace de expresie: „cotidianul fiind tratat aparent prozaic, în disprețul formei constrângătoare și al eufoniei, tinzând vizibil spre stoarcerea poeticului din formulări și considerații cvasifilosofice" (Viorel Savin, scriitor), ceea ce nu înseamnă, desigur, și ceva superior. Cu excepția deja semnalată, care susține (fără a se referi și la poeții de azi – nota mea) că marii noștri poeți interbelici descind din Macedonski (George Olteanu), din ansamblul răspunsurilor s-au conturat, concluziv, ideea că Eminescu continuă să fie un catalizator al liricii românești actuale (Varujan Vosganian ș. a.) și aprecierea potrivit căreia „poezia de azi nu este superioară poeziei lui Eminescu, dar există poeți notabili" (Alexandru Jurcan, poet). Evaluarea semnalată a fost exprimată și într-o manieră mai optimistă, după care „poezia românească de azi, exceptând mâzgălelile beției de cuvinte, sufocante, epigonice, stă foarte bine în preajma celei eminesciene", pentru că „avem poeți veritabili în toate generațiile, într-o vreme când Occidentul, suprasaturat de consumism, a pierdut nevoia de hrană spirituală", fiind invadat de secularismul „corect politic" și de „pandemia ucigașă a valorilor europene întemeiate pe creștinism și cultură" (Theodor Codreanu).

8. La ultima întrebare, dacă „este Eminescu astăzi un poet citit de lectorul obișnuit", răspunsurile au fost împărțite simetric între da și nu. Nu-urile au fost încadrate în contextul în care, azi, oamenii, mai ales cei tineri, „abandonează cultura" (Paul Aretzu) și citesc mai puțin, iar Da-urile au fost corelate cu educația școlară, în care Eminescu figurează încă în manuale. S-a observat, însă, faptul că cititorul obișnuit rămâne la stratul exterior al poeziei eminesciene și că „școala de azi îl masacrează pe Eminescu, așa cum îi masacrează pe toți scriitorii români...prin tipare didactice contraproductive...care ucid esteticul din operele analizate", în condițiile în care funcționarii din minister, împreună cu autoarele și autorii de manuale, „s-au străduit să facă din literatură o materie dificilă, silnică, lipsită de atractivitate" (Radu Voinescu, critic literar). Despre manualele școlare aș mai adăuga și faptul că, la nivelul gimnaziului, au restrâns la minimum textele din Eminescu sau din alți clasici ai literaturii române (dacă nu i-au exclus), pentru a face loc unor nume de autori români care nu s-au clasicizat sau unor scriitori străini, în ideea unei educații multiculturale greșit înțelese și aplicate, pentru că nu-i face cunoscuți nici pe scriitorii clasici români, necum pe cei care aparțin altor literaturi.

Volumul cu răspunsurile date de participanți la ancheta realizată de Virgil Diaconu despre poezia eminesciană și poezia care i-a urmat, inclusiv cea de azi, ne permite să-l comparăm pe Eminescu, în calitate de poet, cu un munte cu mai multe culmi, dintre care vârfurile cele mai înalte constituie capodoperele, cele de altitudini apropiate – poezii de talent, iar cele mai puțin înalte – poezii de virtuozitate. Totodată, extinzând comparația, muntele Eminescu se conexează cu alți munți ai literaturii interbelice și din anii postbelici, numiți Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, dar și cu unele înălțimi ale poeziei șaizeciste, începând cu Nichita Stănescu, sau și ale poeziei de azi, reprezentate de poeți veritabili. Se gândește oare un eminescolog să continue volumul apărut cu un altul similar, despre publicistica lui Eminescu, pentru că autorul Luceafărului a strălucit și ca ziarist, iar între cele două domenii de care s-a ocupat există și multe similitudini?

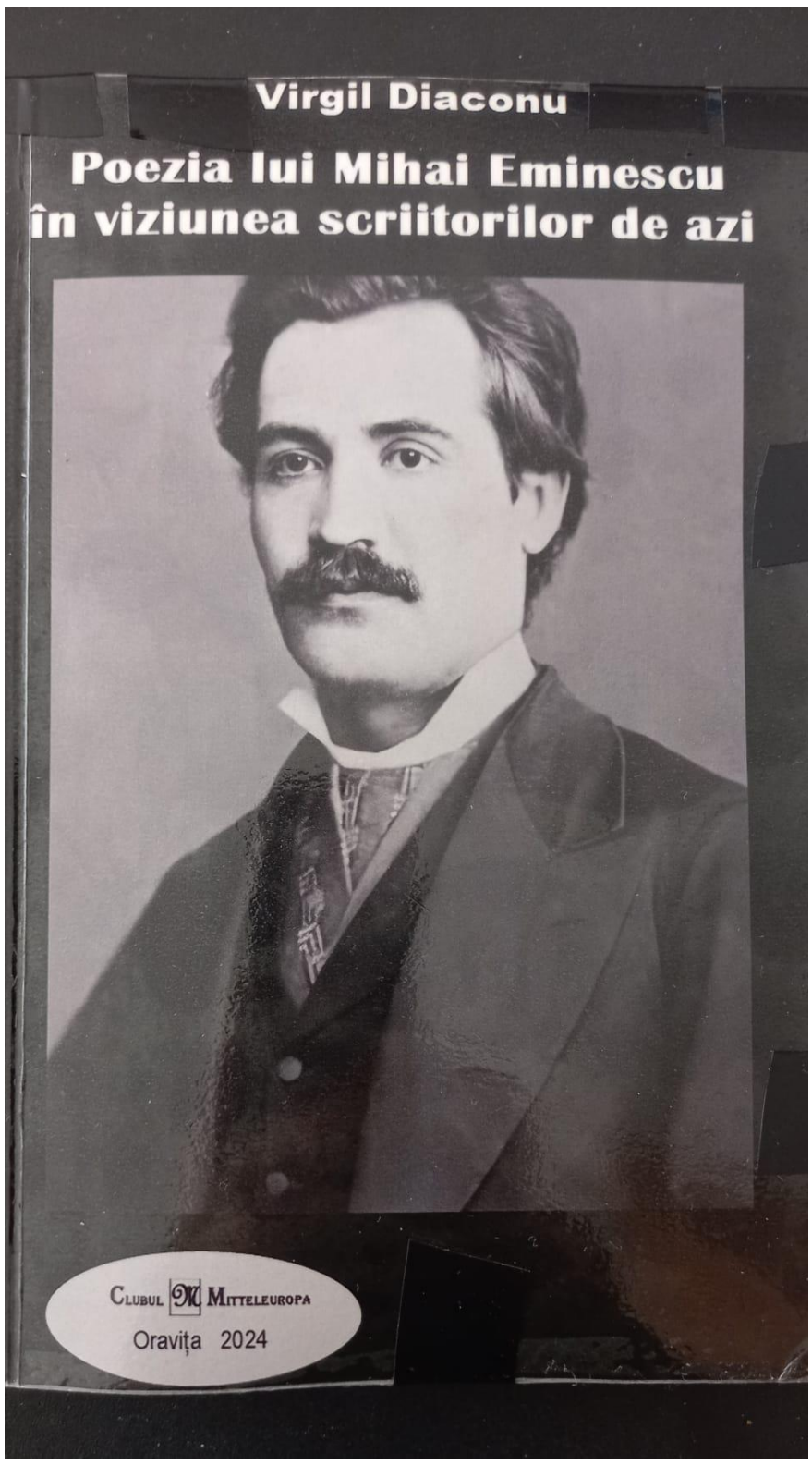

Dr. Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

Ordinul „Steaua României” decernat în 1878 lui Matei Eminovici

Matei Eminovici, fratele mai mic al poetului Mihai Eminescu, s-a născut în anul 1856 și a fost al zecelea copil din cei unsprezece ai familiei Gheorghe și Raluca Eminovici. A fost ofițer în armata română. S-a distins în Războiul de Independență (1877-1878) și a fost decorat. A murit în 1929 la Bistrița.

Urmare a raportului lui M. Kogălniceanu, ministrul Afacerilor Străine și lui I. C. Brătianu, ministru de Război, nr. 2.681 din 11 martie 1878 (fig. 1), domnitorul Carol I a semnat în București, la 11 martie 1878, decretul nr. 533 (fig. 3)[2], prin care, „*pentru faptele sale meritorii de curaj și devotament săvârșite cu ocazia luptelor ce s-au succedat*”, îl numea pe Matei Eminovici, sublocotenent din Regimentul 4 de Linie, membru al Ordinului „Steaua României” în gradul de Cavaler (fig. 4-7)[3]. Prin același decret[4], decorația a mai fost conferită și altor persoane atât în gradul amintit anterior, cât și în gradele de Comandor și de Ofițer.

Raportul comun al miniștrilor M. Kogălniceanu și I. C. Brătianu a fost autentificat cu sigiliul rotund (40 mm) al domnitorului Carol I, imprimat cu tuș roșu (fig. 2)[5]. În câmpul sigiliului se află stema României de la 1872: scut, cu marginea de sus convexă, colțurile superioare retezate, concavități pe flancuri, talpa ascuțită, scartelat[6], cuprinzând în cartierul 1, o acvilă, redată din față, cu aripile deschise, orientate în jos și cu vârfurile acestora depărtate de corp, încoronată cu o coroană închisă, ținând în gheara dreaptă o spadă, în cea stângă un sceptru, însoțită, în cantonul[7] dextru[8] al șefului (treimea superioară a scutului), de un soare, în cartierul 2, un cap de bour, redat din față, cu o stea cu șase raze între coarne, însoțit, în cantonul senestru[9] al șefului, de o semilună, în 3, un leu încoronat, stând cu picioarele posterioare pe o coroană cu cinci raze, cu labele anterioare îndreptate în față, în 4, doi delfini, cu corpurile sinuoase, cu cozile în sus și orientate puțin spre exterior, cu capetele în jos, afrontate la boturi. Peste tot, armele[10] familiei de Hohenzollern: scut, cu marginea de sus ușor concavă, colțurile superioare retezate, concavități pe flancuri, talpa ascuțită, sfertuit[11], având în cartierele 1 și 4 argint[12], în 2 și 3 negru[13]. Sub scut sunt două arabescuri, redate sub forma a două vrejuri cu frunze de acant, iar de la punctul de acolare iese, în jos, o floare. Scutul este timbrat[14] de o coroană domnească, terminată printr-un glob crucifer[15]. Scutul exterior are ca suporți doi lei, afrontaţi, cu cozile trecute printre picioare, ridicate la spate, cu picioarele posterioare stând pe extremităţile vrejurilor de acant, cu câte o labă anterioară aşezată pe colţurile şi pe marginea de sus a scutului, iar cu celelalte, anterioare, pătrund cu ghearele puţin în scut, atingând cu vârfurile lor extremităţile liniei orizontale despărţitoare. Sub arabescuri este deviza[16] „NIHIL SINE DEO” (NIMIC FĂRĂ DUMNEZEU), scrisă, cu litere majuscule, pe o eșarfă ondulată. Întreaga compoziție este inclusă într-un pavilion[17], căptușit în partea de jos cu hermină[18], ornat cu franjuri și ciucuri. Pavilionul este prins, în partea de sus, sub o coroană închisă, terminată, de asemenea, printr-un glob crucifer. În exergă, mărginită de un cerc liniar la exterior, legenda[19] scrisă cu litere majuscule: * CAROL I * DOMNU AL ROMÂNILOR.

Prezentăm descrierea distincției onorifice, precum și reproducerile grafice care provin de la Arhivele Naționale Istorice Centrale[20] (documentele și sigiliul) și de la colecționarul Nelu Aldea (decorațiile).

Pentru a recompensa serviciile militare și civile aduse statului român, Carol I a instituit, la 10 mai 1877, Ordinul „Steaua României”[21]. Conform *Regulamentului pentru aplicarea legii relative la instituirea Ordinului „Steaua României*” [22]: „*Decorațiunea Steaua României este o cruce cu smalț albastru, înconjurată de raze, purtând coroana domnească. Centrul crucii este de smalț roșu, înconjurat cu ramuri de stejari verzi, având pe o parte vulturul cu deviza IN FIDE SALUS, iar pe cealaltă parte cifra domnitorului. Crucea, cu smalț albastru, este de argint pentru Cavaleri și de aur pentru Ofițeri, Comandori, Mari-Ofițeri și Mari-Cruci. Diametrul este de 40 milimetri pentru Cavaleri și Ofițeri și de 60 milimetri pentru Comandori și Mari-Ofițeri. Cavalerii poartă decorațiunea pe partea stângă a pieptului, atârnată de o cordea moarată roșie, cu marginile albastre-închise, fără rozetă... Pentru militari forma decorațiunii este tot ca cea pentru civili, cu diferența numai că fiecare clasă are pe decorațiune două spade încrucișate*” [23].

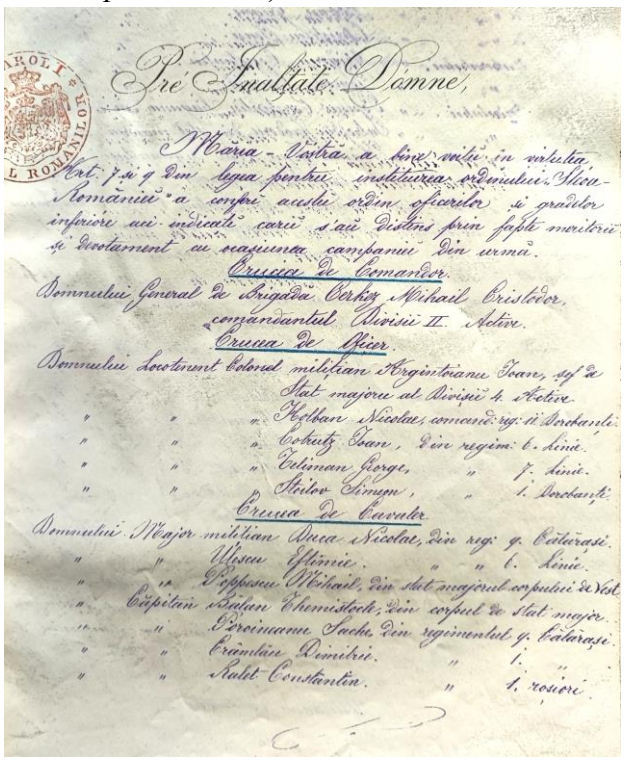

Fig. 1. *Raportul lui M. Kogălniceanu, ministrul Afacerilor Străine și lui I. C. Brătianu, ministru de Război, nr. 2.681 din 11 martie 1878 (prima pagină)*.

Fig. 2. *Sigiliul domnitorului Carol I care a autentificat raportul nr. 2.681 din 11 martie 1878.*

Fig. 4-5. *Ordinul „Steaua României” în gradul de Cavaler (avers și revers)*.

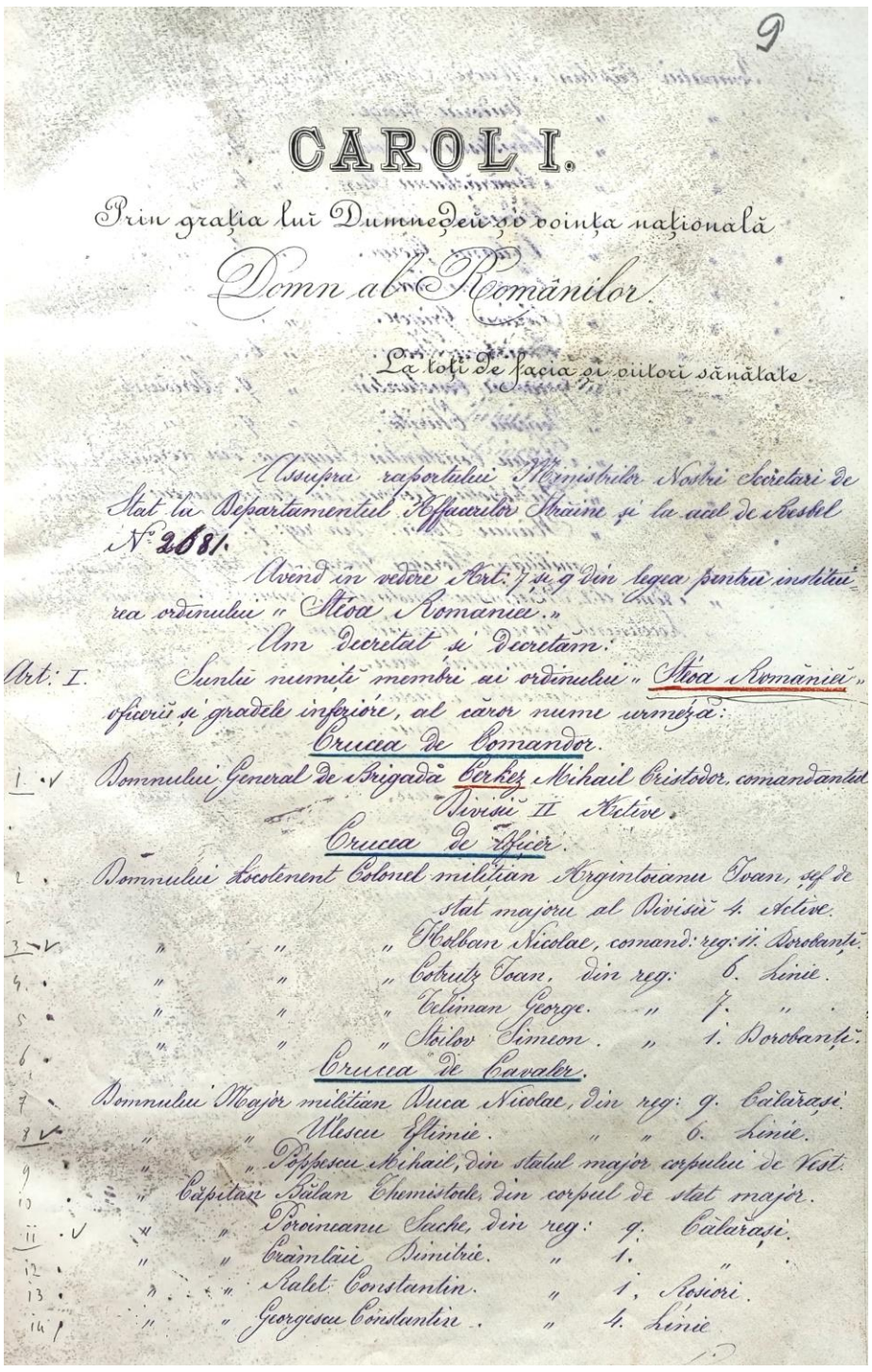

CAROL I.

Prin graţia lui Dumneţeu şi voinţa naţională

Domn al Românilor.

La toţi de faţă şi viitori sănătate.

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretariu de Stat la Departamentul Afacerilor Străine şi la cel de Resbel

N. 2681.

Având în vedere Art. 7 şi 9 din legea pentru instituirea ordinului „Steoa României.”

Am decretat şi decretăm:

Art. I. Sunt şi numiţi membri ai ordinului „Steoa României” ofiţerii şi gradele inferioare, al căror nume urmează:

Crucea de Comandor.

1. V Domnului General de Brigadă Berkez Mihail Cristodor, comandantul Diviziei II Active.

Crucea de Ofiţer.

2. Domnului Locotenent Colonel militian Argintoianu Ioan, şef de stat major al Diviziei 4. Active.

3. V " " " Holban Nicolae, comand. reg. II. Dorobanţi.

4. " " " Cobuzu Ioan, din reg. 6. Linie.

5. " " " Teleman George. " 7. "

6. " " " Stoilov Simeon. " 1. Dorobanţi.

Crucea de Cavaler.

7. Domnului Major militian Duca Nicolae, din reg. 9. Călăraşi.

8. V " " Ulescu Eftimie. " " 6. Linie.

9. " " " Popescu Mihail, din statul major al corpului de Vest.

10. " " Căpitan Bălan Themistocle, din corpul de stat major.

11. V " " Proinianu Sache, din reg. 9. Călăraşi.

12. " " Crăinăiu Dimitrie. " 1. "

13. " " Rahti Constantin. " 1, Roşiori.

14. " " Georgescu Constantin. " 4. Linie

Fig. 3. *Decretul regal nr. 533 din 11 martie 1878 (prima pagină)*.

Fig. 6-7. *Ordinul „Steaua României” în gradul de Cavaler, pentru militari (avers și revers)*.

[1] Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinelor*, dosar nr. 9/1878.
[2] *Ibidem*.
[3] Imaginile decorațiilor provin de la colecționarul Nelu Aldea.
[4] Publicat în „Monitorul Oficial” nr. 61 din 16 (28) martie 1878, pp. 1734-1735.
[5] Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinelor*, dosar nr. 9/1878.
[6] Scartelat = suprafaţă împărţită în patru cartiere printr-o linie verticală şi una orizontală; scartelat *în curmeziş*, suprafaţă împărţită în patru prin două diagonale suprapuse; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei. Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, coordonator: Ionel Gal, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 205.

[7] Canton = piesă heraldică în formă pătrată reprezentând a noua parte din scut. Cantonul mai des utilizat în alcătuirea stemelor este cel din colţul drept superior, cantonul din dreapta al şefului, sin. Cantonul dextru al şefului; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, pp. 60-61.

[8] Dextra = termen prin care se indică poziţia unei mobile în scut, la dreapta; în heraldică poziţia dreapta-stânga este inversă decât în accepţiunea curentă; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 100.

[9] Senestru = termen indicând poziţia spre stânga. În heraldică, noţiunea de stânga-dreapta se referă la poziţia scutului, nu la cea a privitorului, deci invers decât în accepţiunea obişnuită; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 212.

[10] Arme = ansamblul elementelor care compun o stemă; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 47.

[11] Sfertuit (scut sfertuit) = scut împărţit în patru părţi egale, numite cartiere; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 212.

[12] Argint = metal utilizat în alcătuirea stemelor, reprezentat convenţional prin câmp alb, respectiv suprafaţă liberă. Simbolizează puritate, nevinovăţie, sinceritate; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 31.

[13] Negru = culoare utilizată în alcătuirea stemelor, reprezentată convenţional prin linii verticale suprapuse pe linii orizontale. Semnifică ştiinţă, modestie, durere, prudenţă; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 173.

[14] Timbrat = termen care indică poziţia unei mobile faţă de scut. Este propriu coifului cu cimier şi lambrechini; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 173.

[15] Glob crucifer = sferă suprapusă de o cruce care se găseşte în vârful coroanelor închise, în mâna unor personaje sau deasupra unor scuturi; este însemn al puterii suverane, atribut al suveranităţii. În heraldica românească globul crucifer este întâlnit în stemele Ţării Româneşti, în armele Moldovei şi armeriile statului român; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 127.

[16] Deviza = inscripţie conţinând o maximă morală, o exclamaţie, o formulă de credinţă, un angajament. Devizele pot fi în legătură cu numele familiilor care le poartă, cu figurile heraldice reprezentate în stemă, cu un anumit eveniment sau pot cuprinde unele maxime. Textul devizelor, putând fi scris desfăşurat, prescurtat, sau printr-o combinaţie de litere şi imagini, este de obicei plasat într-o eşarfă; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 100.

[17] Pavilion = ornament exterior al scutului sub formă de mantou, prevăzut în partea superioară cu un baldachin. Este alcătuit din purpură, căptuşit cu hermină, brodat cu franjuri şi ciucuri din fir de aur. Simbolizează cortul sub care membrii familiilor domnitoare îşi adăpostesc armele. Uneori acesta este reprezentat chiar şi în armele de stat, fără baldachin, semnificaţia păstrându-se totuşi; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 183.

[18] Hermină = blană utilizată în alcătuirea stemelor, în special la căptuşirea pavilioanelor şi mantourilor. Este reprezentată convenţional printr-o suprafaţă albă semănată cu codiţe negre. Este blana folosită de obicei la reprezentarea armelor de stat. Simbolizează măreţie, suveranitate; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 131.

[19] Legendă = textul scris, de obicei la marginea spaţiului sigilar de la dreapta spre stânga, indicând numele şi atributele posesorului; *Dicţionar al ştiinţelor speciale ale istoriei*, p. 153.

[20] Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinelor*, dosar nr. 9/1878.

[21] Legea nr. 1.108 din 10 mai 1877, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 107 din 12 / 24 mai 1877, pp. 3159-3160.

[22] Aflat, sub formă de copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinelor*, dosar nr. 642.

[23] Tudor Alexandru Martin, Katiușa Pârvan, Cătălina Opaschi, *Onoarea națiunilor (II). Ordine și decorații românești din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României*, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2016, pp. 42-52; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Distincții acordate jandarmilor în perioada 1917-1919*, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2018, pp. 5-9; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Augustin Mureșan, *Distincții onorifice conferite grănicerilor români în perioada 1918-1919 / Honorific distinctions awarded to Romanian frontier guards between 1918 and 1919*, Editura Ministerului Afacerilor Interne / Edit Moroșan, București, 2018, pp. 17-18 și 86; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Decorații conferite clerului român (1916-1919) / Decorations awarded to the Romanian clergy (1916-1919)*, Edit Moroșan, București, 2019, pp. 15-18; idem, *Decorații conferite personalului polițienesc în perioada 1917-1919 / Decorations awarded to the Police staff between 1917-1919*, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2019, pp. 14-18; idem, *Distincții onorifice conferite grănicerilor români în perioada 1916-1917*, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2019, pp. 16-18, 19, 24; idem, *Decorație conferită episcopului Buzăului în 1919*, în „Analele Buzăului”, XI, Buzău, 2019, pp. 145-151; idem, *Decorații primite de jandarmii români (1916-1920) / Decorations received by the Romanian gendarmes (1916-1920)*, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2020, pp. 17-21; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat unui director la Direcția Generală a Porturilor și Căilor de Comunicație pe Apă la T.-Severin (1924)*, în „Cronica de Severin”, anul X, nr. 341, 2 noiembrie 2021, p. 10; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit unui maior din Corpul de Jandarmi (1920)*, în „Jandarmeria Română”, numărul 56, septembrie 2021, p. 73; idem, *Arădeni decorați cu ocazia Încoronării Suveranilor României (1922)*, în „Administrație românească arădeană. Studii și comunicări din Banat-Crișana”, coordonatori: Doru Sinaci, Sorin Bulboacă, vol. XVII, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2022, pp. 147-172; idem, *Decorație acordată în 1922 prefectului județului Sălaj*, în „Caiete Silvane”. Revistă de cultură sub egida Uniunii Scriitorilor din România, nr. 209, iunie 2022, p. 39; idem, *Decorație conferită vicepreședintelui Societății Invalizilor de Război din Turnu-Severin (1923)*, în „Cronica de Severin”, anul XI, nr. 371, 21 iunie 2022, p. 4; idem, *Decorații conferite în 1922 unor funcționari și unor lucrători de la Monitorul Oficial și Imprimeria Statului*, în *Monitorul Oficial,190 de ani de la apariție*, București, Monitorul Oficial R.A., 2022, pp. 27-30; idem, *Ordin național conferit în 1922 unui senator de Sălaj*, în *Ordinul „Steaua României” acordat în 1902 unui căpitan din Regimentul 3 Dâmbovița № 22*, pe https://chindiamedia.ro/general/editorial-ordinul-steaua-romaniei-acordat-in-1902-unui-capitan-din-regimentul-3-dambovita-№-22/; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1904 unui deputat de Mehedinți*, în „Cronica de Severin”, anul XI, nr. 391, 13 decembrie 2022, p. 4; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit comandantului Corpului I Armată, la Craiova (1923)*, în „Oltenia. Studii. Documente. Culegeri”, Seria a IV-a, nr. 9, 2021, Editura SITECH, Craiova, 2021, pp. 212-215; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1902 prefectului județului Dâmbovița*, pe https://chindiamedia.ro/general/editorial-ordinul-steaua-romaniei-conferit-in-1902-prefectului-judetului-dambovita/; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1902 unui maior din regimentul 1 Mehedinți*, în „Cronica de Severin”, anul XI, nr. 388, 22 noiembrie 2022, p. 4; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1921 prefectului județului Sălaj*, în „Caiete Silvane”. Revistă de cultură sub egida Uniunii Scriitorilor din România, nr. 206, martie 2022, p. 36; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1925 șefului Serviciului de poduri și șosele din județul Mehedinți*, în „Cronica de Severin”, anul XI, nr. 383, 18 octombrie 2022, p. 4; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit prefectului județului Mușcel (1887)*, în „Suflet Mușcelean”, anul III, nr. 5, martie MMXXII, p. 10; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit președintelui Comisiei Interimare a orașului Târgoviște (1922)*, pe https://chindiamedia.ro/editorial/editorial-ordinul-steaua-romaniei-conferit-presedintelui-comisiei-interimare-a-orasului-targoviste-1922/; idem, *Ordinul „Steaua României” decernat în 1904 unui proprietar din județul Dâmbovița*, pe https://chindiamedia.ro/general/editorial-ordinul-steaua-romaniei-decernat-in-1904-unui-proprietar-din-judetul-dambovita/; idem, *Decorație acordată în 1911 lui Aurel Vlaicu*, în „Independența Română - Independența prin cultură”, anul VII, nr. 80, martie-aprilie 2023, p. 47; idem, *Decorație acordată în 1930 lui George Stănculescu, directorul ziarului „America”, din Cleveland*, în „UZP”, nr. 31, 2023, p. 33; idem, *Decorație acordată unui subșef de Stat Major al Comandamentului Corpului de Jandarmi (1922)*, în „Jandarmeria Română”, nr. 59, iunie 2022, pp. 34-35; idem, *Decorație conferită în 1888 lui Ion Luca Caragiale*, în „UZP”, nr. 32, 2023, p. 19; idem, *Decorații conferite mitropolitului Iosif Naniescu în perioada 1877-1882*, în „Mănăstirea Strâmbu-Găiseni. Studii și Cercetări”, II, coordonator: Monahia dr. Benedicta Moldovan, Editura Sud, Bolintin Vale, 2023, pp. 134-159; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1884 unui mare proprietar în județul Dâmbovița*, https://chindiamedia.ro/general/editorial-ordinul-steaua-romaniei-acordat-in-1884-unui-mare-proprietar-in-judetul-dambovita/; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1890 unui senator din Turnu-Severin*, în „Cronica de Severin”, anul XII, nr. 432, 7 noiembrie 2023, p. 4; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1893 lui Anghel Saligny*, în „Independența Română - Independența prin cultură”, nr. 84, noiembrie-decembrie 2023, p. 47; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1912 unor polițiști și unui jandarm*, în „Monitor cultural-educativ”, nr. 2/2023, Editura Ministerului Afacerilor Interne, București, 2023, pp. 6-19; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1913 unui membru în Consiliul Județean Dâmbovița*, pe https://chindiamedia.ro/editorial/editorial-ordinul-steaua-romaniei-acordat-in-1913-unui-membru-in-consiliul-judetean-dambovita/; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1921 prefectului județului Ialomița*, în „Helis”, anul XXI, nr. 4-5-6 (237-238-239), aprilie-mai-iunie 2023, Editor Asociația culturală Helis, p. 24; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1921 prim-președintelui Curții de Apel din Galați*, în „Pro Lege”, nr. 2/2023, pp. 210-215; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1922 unui avocat din Târgoviște și unui revizor școlar din județul Dâmbovița*, https://chindiamedia.ro/editorial/editorial-ordinul-steaua-romaniei-acordat-in-1922-unui-avocat-din-targoviste-si-unui-revizor-scolar-din-judetul-dambovita/; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1922 unui proprietar din Strehaia, județul Mehedinți*, în „Cronica de Severin”, anul XII, nr. 408, 25 aprilie 2023, p. 4; idem, *Ordinul „Steaua României” acordat lui Nicolae Titulescu în 1913*, în „Perspective”, anul IV, nr. 1 (7)/2023, Editura Fundația Europeană Titulescu, pp. 47-49; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1889 unui colonel din Târgoviște*, https://chindiamedia.ro/editorial/editorial-ordinul-steaua-romaniei-conferit-in-1889-unui-colonel-din-targoviste/; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1893 unor prelați români*, în „Muzeul Presei Românești”, anul III, nr. 12, decembrie 2023, pp. 15-18; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1904 unui general în retragere din Cloșani, județul Mehedinți*, în „Cronica de Severin”, anul XII, nr. 414, 13 iunie 2023, p. 4; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1909 unui senator, unui deputat și prefectului județului Dâmbovița*, https://chindiamedia.ro/editorial/editorial-ordinul-steaua-romaniei-conferit-in-1909-unui-senator-unui-deputat-si-prefectului-judetului-dambovita/; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1912 lui Ion Mitilineu*, în „Independența Română - Independența prin cultură”, anul VII, nr. 81, mai-iunie 2023, p. 47; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1913 unui maior din Târgoviște*, https://chindiamedia.ro/editorial/editorial-ordinul-steaua-romaniei-conferit-in-1913-unui-maior-din-targoviste/; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1922 unui consilier agricol, directorului Fabricii de zahăr din Giurgiu și unui fost consilier județean din comuna Gălăteni, județul Vlașca*, în „Sud”. Revistă editată de „Asociația pentru Cultură și Tradiție Istorică Bolintineanu”, anul XXVII, nr. 5-6 (266-267), mai-iunie 2023, p. 29; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1922 unui preot din Baia de Aramă*, în „Cronica de Severin”, anul XIII, nr. 442, 30 ianuarie 2024, p. 4; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1927 comandantului Companiei de Jandarmi din județul Constanța*, în „Jandarmeria Română”, nr. 63, iunie 2023, pp. 74-75; idem, *Ordinul „Steaua României” conferit șefului contabilității Consistoriului Arad (1923)*, în „Ziridava”. Studia Historica, XXVII, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2022, pp. 249-258; idem, *Ordinul „Steaua României” decernat în 1913 unui avocat din Turnu-Severin*, în „Cronica de Severin”, anul XII, nr. 402, 7 martie 2023, p. 4; idem, *Ordinul „Steaua României” decernat în 1913 unui comisar-șef în Direcția Poliției și Siguranței Generale*, https://www.gazetamunteniei.ro/ordinul-steaua-romaniei-decernat-in-1913-unui-comisar-sef-in-directia-politiei-si-sigurantei-generale/; idem, *Decorații conferite preoțimii române în perioada 1916-1921*, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2023, pp. 20-22; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Augustin Mureșan, *Ordinul „Steaua României” conferit în 1922 comandantului Cercului Recrutare Arad*, în „Gutenberg Universul Cărții”, anul XV, nr. 55, iunie 2023, pp. 6-9; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Ordinul „Steaua României” acordat în 1922 președintelui Consiliului Județean din Vlașca, prefectului județului Vlașca și unui avocat din Giurgiu*, în „Sud”. Revistă editată de „Asociația pentru Cultură și Tradiție Istorică Bolintineanu”, anul XXVIII, nr. 1-2 (274-275), ianuarie-februarie 2024, p. 27.

Prof. dr. Nicolae MAREȘ

ISTORIE - CULTURĂ - DIPLOMAȚIE

Corespondență inedită – Lev Nicolaevici Tolstoi și Regina Elisabeta a României

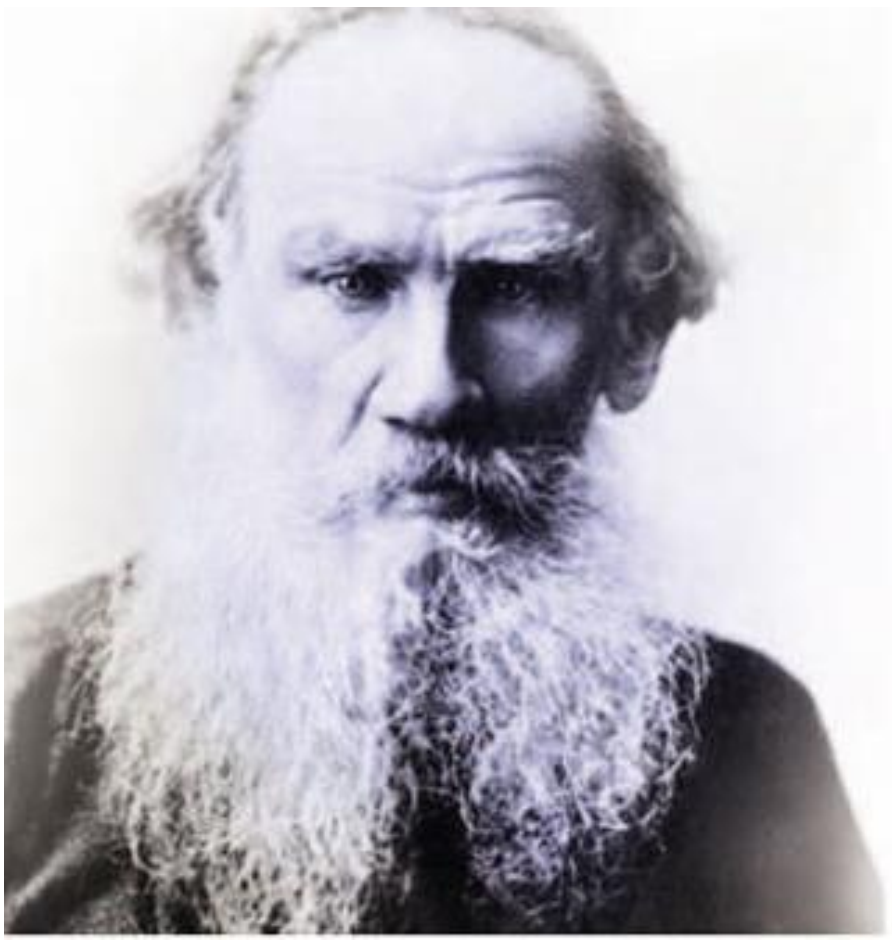

***„Îmi sunt de multă vreme cunoscute înaltele idei umanitare ale scriitoarei Carmen Sylva."* (Lev Tolstoi)**

Subliniam, într-un eseu publicat în România literară, că prezența în Principatele Române, la 1854, timp de peste patru luni, ca tânăr ofițer, a lui Lev Tolstoi, a rămas plăcut întipărită în conștiința acestuia. Scriitorul s-a dovedit a fi un observator profund al realităților românești. [1]

Printre altele, a consemnat, junele scriitor și militar, în *Jurnalul* său, în zilele petrecute în România, că ar fi *prostească și nedreaptă părerea,* pe care involuntar și-o însușise de la „nătărăii cu care /el/ a avut de-a face până atunci". Tolstoi infirmă cu tărie această senzație, afirmând: „Soarta acestui popor este duioasă și tristă."[2] Pentru cei care au ochi să vadă, chiar și în *Război și pace* scriitorul a descris unele din aspectele trăite pe aceste meleaguri.

Povestea scrisorilor sau cum am ajuns la ele

M-am apropiat mai mult de această temă, cu prilejul tipăririi culegerii de *Cugetări și aforisme* scrise de-a lungul vieții de Lev Tolstoi, lucrare pe care am editat-o la *ePublishers* în 2016. În luna martie a aceluiași an, participând, la Riazan, la un Festival internațional de poezie, organizat de Uniunea Scriitorilor Ruși, sub auspiciile UNESCO, am putut revedea, după mai bine de 30 de ani, mirificul loc atât de puternic legat de viața și creația sa de la Iasnaia Poliana.

Cu prilejul respectiv am înmânat nepoatei marelui scriitor volumul de aforisme amintit mai sus și am vizitat Parcul și Casa Memorială. Toți participanții s-au recules la mormântul atât de simplu al scriitorului, în momentul în care pământul mustea de apă după trecerea iernii, iar mestecenii abia înmugureau.

Acolo am întrebat-o pe distinsa însoțitoare ce cunoștea unele aspecte inedite legate de prezențele românești din Muzeu. Astfel mi-a fost dat să aflu de la ea că ceva din corespondența scriitorului cu românii s-ar afla la Biblioteca Centrală din Moscova, respectiv scrisorile schimbate de Reginei Elisabeta a României, scriitoarea Carmen Sylva, cu autorul *Anei Karenina*. Cum la Muzeul Peleș de la Sinaia încercasem în mai multe rânduri să intru în arhivă, de fiecare dată fără succes, răspunsul fiind că aceasta s-ar afla sigilată din 1948, l-am rugat pe confratele basarabean, Mihai Prepeliță, care își petrece verile la Moscova, pentru că la București nu l-a ajutat nici o autoritate pentru a-și putea încropi o locuință, să verifice grabnic veridicitatea informației. Și am rămas plăcut surprins când poetul și exegetul lui Tolstoi mi-a expediat materialul inedit pe care îl aveți copiat, sub priviri, în transpunerea în românește a scriitoarei Elena Dan.

Opera lui Tolstoi a fost venerată de români

Apariția creației tolstoiene în românește, în milioane de exemplare, a dat prilejul la generații întregi de cititori români, ca și unor critici de seamă să se pronunțe cu privire la operele sale, la valoarea lor literară și spirituală pentru întreaga omenire. Printre primii, care au făcut-o public, în modul cel mai convingător și mai pertinent, au fost apostolul neamului, Nicolae Iorga, dar și Călinescu, Vianu, Sadoveanu, Cezar Petrescu etc. Nu s-a știut până în prezent nimic despre „receptarea" scriitoarei Carmen Sylva, Regina României, cu privire la însemnătatea creației marelui Lev, asupra modului cum au văzut împreună latura creștină a ultimelor sale scrieri, apărute la îngemănarea secolului al XIX-lea cu al XX-lea.

Înainte de-analiza succint mesajul epistolei, care o pun într-o lumină extrem de favorabilă cu privire la cultura și sensibilitatea sa, indicat ar fi să amintim gândurile de mare profunzime ale istoricului, literatului Nicolae Iorga, reflecții care frământau epoca la început de secol, și care au fost mult timp date uitării. Acestea nu sunt departe de ale reginei sale.

Printre altele, găsim la Iorga un portret croit din linii simple, publicat la 15 iulie 1907. Chiar dacă fraza e întortochiată pentru a

cuprinde nu numai idei, ci și faptele eroului descris, cel care se afla în amurgul vieții, zugrăvit fiind cu penelul meșteșugit al lui Repin, locatarul de la Iasna Poliana e înfățișat ca pe o icoană de mari proporții, devenită pentru mulți dintre cititorii lui sfântă.

„A ajuns la optzeci de ani – scrie Iorga – vârstă de patriarh pentru un om care are și fața, și graiul, și viața de patriarh – căci de mulți ani s-a coborât în mijlocul naturii, cerând de la simplicitatea ei sublimă un răspuns simplu la tainele supreme a căror dezlegare îl chinuie ani îndelungați, și e acuma un frumos țeran bătrân, cu barbă lungă, sălbatecă, cu plete de egumen, cu fața arsă de soare din care se desface pătrunzătoarea întrebarea neliniștitorilor ochi de leu. Și multora li se va părea că este o mare deosebire între acest bogat «om de țară», a cărui bogăție o caută și o țin alții, între acest predicator și prooroc în haine de țeran, care vede în iubirea creștină, în pacea creștină, în mărgenirea și cumpătarea creștină a tuturor nevoilor, în cultivarea omului creștin din fiecare, singura soluție mulțămitoare a dureroaselor probleme superioare, și între tânărul ofițer, între puternicul scriitor care coboară în operele lui, cu o putere de evocație fără pereche, o lume, o vreme întreagă, cu toate tipurile ei deosebite, dându-i în același timp întreagă viață morală de care era însuflețit și zguduind-o de toate curentele de idei, de toate patimile timpului, în mărețele creațiuni ce sunt, după schițele din Caucaz, «Război și pace» și «Ana Carenin» (…) El nu s-a făcut creștin după Evanghelie pentru fericirea raiului, pe care l-a ignorat fără scop văzut se zbate și se stoarce omenirea învrăjbită, a cării mântuire el n-o vede în civilizație – oprit fiind de brutala ei înfățișare materială de astăzi“[3].

Să ne întărim aripile

Chiar la începutul secolului al XX-lea, scriitoarea-regină din fruntea acelui neam „duios și trist“, pe care Tolstoi îl cunoscuse la 1854, din Sinaia, cu inima „în clocot“ – Carmen Sylva – îi exprimă scriitorului rus un adânc respect pentru creștinismul „pur și profund al Predicii de pe munte“. Romantica cu lecturi largi, afirmă direct, în epistola ei despre „acel amestec de păgânism pe care unii creștini s-au văzut obligați să-l asimileze, pentru a-i face pe necredincioși să adopte Evanghelia iubirii“. Constată, totodată, „din propria experiență“ cât e de greu să ajungi să vezi întredeschizându-se porțile către lumină și să trebuiască să aștepți cu răbdare, încă o dată, în întunericul pământean“.

Și continuă: „Știu cât de întunecat pare pământul și cum răsare în tine sentimentul că nu ești încă demn să fii primit printre cei care văd. Dar până la urmă viața nu e atât de lungă cum pretind oamenii c-ar fi, neînțelegându-ne “.

Nădăjduind, Marea Doamnă din Carpați, că Dumnezeu îi va da putere în ceea ce înfăptuiește confratelui său, îl imploră pe acesta să mai scrie „câteva povestiri sublime, cu suflul și lumina care vin din lumea spirituală, astfel încât să știm cu toții ce ar vrea Domnul să învățăm cât suntem pe pământ. Cred că am venit cu toții din Cer pentru a învăța ceva pe care numai aici îl putem întâlni “.

Și mai crede Carmen Sylva că: „ceea ce trebuie să învățăm ar trebui să ne întărească aripile, pe care cei slabi doresc să ni le reteze“, continuând cu o frază de mare cuprindere: „Ar fi atât de frumos, atât de frumos ca lucrul acesta să merite osteneala de a mai răbda încă puțin, pentru a le da curaj celor care încă nu știu că și ei au aripi“. Încheie Regina amintind că numele Maestrului de la Iasnaia Poliana este binecuvântat și venerat „de toți cei care au căutat și au iubit adevărul, mai presus de orice pe lume și chiar dincolo de toate lumile“.

Din textul epistolei rezultă că aceasta a fost însoțită de o cărticică care „nu trebuie neapărat citită“, expeditoarea simțindu-se fericită și binecuvântată: „dacă se va odihni o clipă pe masa Dvs., sub mâna Dvs“.

La Moscova se află, normal, numai ciorna răspunsului dat de Tolstoi din care reținem că acesta își exprimă recunoștința „*pentru frumoasa scrisoare pe care ați avut bunătatea să mi-o trimiteți. Solidaritatea persoanelor care se află la cele două extreme ale scării sociale îmi este în mod deosebit prețioasă, pentru că sunt foarte receptiv și emoționat când cineva îmi vorbește despre ideile creștine, al căror interpret m-am străduit să fiu. Pentru ca ele să fie receptate, aveam nevoie de sufletul uman, indiferent de condiția de viață în care acesta ar trăi “.*

Mai aflăm din răspunsul scriitorului rus că n-a ajuns la destinatar cartea trimisă de regină, „oprită fiind, probabil, de cenzură“. Obicei vechi pe întinsele stepe rusești. [4]

„N-am primit încă opera pe care mi-ați trimis-o. E probabil s-o fi reținut-o cenzura“.

Concluzii

Tolstoi o asigură pe Majestatea Sa că: „îndată ce o voi primi, o voi citi cu cel mai mare interes, pentru că îmi sunt de multă vreme cunoscute înaltele idei umanitare ale scriitoarei Carmen Sylva “.

Nici că s-ar fi putut cuvinte mai plăcute pentru sufletul Reginei-scriitoare, slove care trebuiau de mult scrise în istorie literaturii și a vieții sale.

Două concluzii de bun simț pentru miniștri care la noi se perindă pe la cultură precum muștele la miere. Să lase grabnic ca aceste nestemate să iasă la lumină în România și să nu mai apelăm la Biblioteci străine, pentru a le cunoaște și a intra în posesia lor. Să fie desferecate arhivele!

Din schimbul de mesaje de mai jos rezultă indubitabil că în România au domnit de-a adevăratelea Regi și Regine:

Sinaia, 16/24 Iulie 1901

Către contele Leon Tolstoi, la Iasnaia-Poliana, Moscova

Drag și venerat Maestre,

Îmi este imposibil să tac, atunci când inima mea dă în clocot. Trebuie să vă exprim toată admirația mea, respectul meu profund pentru geniul Dvs. și față de creștinismul Dvs., pur și profund, creștinism al Predicii de pe munte, fără acel amestec de păgânism pe care unii creștini s-au văzut obligați să-l asimileze, pentru a-i face pe necredincioși să adopte Evanghelia iubirii.

Știu din propria mea experiență cât e de greu să ajungi să vezi întredeschizându-se porțile către lumină și să trebuiască să aștepți cu răbdare, încă o dată, în întunericul pământean. Știu cât de întunecat pare pământul și cum răsare în tine sentimentul că nu ești încă demn să fii primit printre cei care văd. Dar până la urmă viața nu e atât de lungă cum pretind oamenii c-ar fi, neînțelegându-ne.

Dacă Dumnezeu vă dă putere pentru această misiune, oh, vă implor, mai scrieți-ne câteva povestiri sublime, cu suflul și lumina care vin din lumea spirituală, astfel încât să știm cu toții ce ar vrea Domnul să învățăm cât suntem pe pământ. Cred că am venit cu toții din Cer pentru a învăța ceva pe care numai aici îl putem întâlni. Și cred că ceea ce trebuie să învățăm ar trebui să ne întărească aripile, pe care cei slabi doresc să ni le reteze.

Ar fi atât de frumos, atât de frumos ca lucrul acesta să merite osteneala de a mai răbda încă puțin, pentru a le da curaj celor care încă nu știu că și ei au aripi.

Drumul Dvs. pe pământ a fost binecuvântat, ați fost chiar martirizat pentru a vi se da mai multă autoritate. Vor exista mulți oameni care vor urma drumul luminos pe care l-ați trasat, oameni care, fără ajutorul Dvs., n-ar fi avut nici măcar curajul de a-l gândi! Oh, dragă Maestre, de-ați ști cât este de binecuvântat și venerat numele Dvs., cunoscut de toți cei care au căutat și au iubit adevărul, mai presus de orice pe lume și chiar dincolo de toate lumile.

Îmi permit, pentru prima oară în viața mea, să ofer cuiva o

cărticică de-a mea, pe care însă Dvs. nu trebuie s-o citiți. Va fi binecuvântată dacă se va odihni o clipă pe masa Dvs., sub mâna Dvs.

Elisabeta,

Regina României,

Carmen Sylva

*

10 august 1901

Către Carmen Sylva

Doamnă,

Vă sunt foarte recunoscător pentru frumoasa scrisoare pe care ați avut bunătatea să mi-o trimiteți. Solidaritatea persoanelor care se află la cele două extreme ale scării sociale îmi este în mod deosebit prețioasă, pentru că sunt foarte receptiv și emoționat când cineva îmi vorbește despre ideile creștine, al căror interpret m-am străduit să fiu. Pentru ca ele să fie receptate, aveam nevoie de sufletul uman, indiferent de condiția de viață în care acesta ar trăi.

N-am primit încă opera pe care mi-ați trimis-o. E probabil s-o fi reținut-o cenzura. Dar îndată ce o voi primi, o voi citi cu cel mai mare interes, pentru că îmi sunt de multă vreme cunoscute înaltele idei umanitare ale scriitoarei Carmen Sylva.

Exprimându-mi încă o dată recunoștința pentru scrisoarea Dvs., vă rog să fiți asigurată, Doamnă, de sentimentele cele mai distinse din partea întrutotului Dvs. devotat,

Leon Tolstoi

Tronul Reginei Elisabeta a României, proveniență din atelier românesc, la sfârșit de secol XIX. Până la proclamarea regatului României, la 1881, suveranul României - Carol I și Elisabeta au folosit tronurile moștenite de la Alexandru Ioan Cuza și de la Doamna Elena Cuza. Ulterior au fost realizate alte tronuri, confecționate din lemn aurit și decorate cu pietre semiprețioase. Fotografie realizată la Muzeul Național de Istorie din București.

[1]Nicolae Mareș, *Lev Tolstoi în principatele dunărene*, în *România literară* nr. 35-36/2018 pp.24-25.

[2] Tolstoi, L.N., *Opere complete*, vol. 47, p. 11

[3]Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, vol I, ediție Valeriu Râpeanu, București, 2009, p. 149

[4] Am aflat totuși de la Mihai Prepeliță că în biblioteca scriitorul de la Iasna Poliana se păstrează cartea semnată de regină: „Geflüsterte Worte" (*Cuvinte tihnite*), Regensburg, a.1903, cu autograful autoarei, ceea ce înseamnă că schimbul de scrisori dintre cei doi a continuat.

Iftimie NESFÂNTU

Noaptea Sfântului Apostol Andrei

Am mai scris despre întâmplările acelea, o suită de întâmplări, aparent fără nici o legătură între ele și, de fiecare dată, cele scrise au dispărut, fără să pricep de ce... Și totuși, ceva mă face să mă întorc acolo, la acele împrejurări... și să repovestesc ... Pur și simplu, nu pot altfel, nu știu de ce...

O zi surprinzător de caldă pentru un sfârșit de noiembrie...

Fusesem într-un fel de circuit, prin mai multe zone ale țării, printre care satele din Delta Dunării, și-apoi, câteva zile, invitat de organizatori, la un congres desfășurat în Constanța... Nu a fost ușor să-i conving pe organizatori , ca în ultima zi a congresului, să mă lase în același hotel (cu multe stele...) până în ziua următoare, adică să-mi mai plătească o noapte ... Am asistat însă la discuția între managerul societății sponsor și managerul hotelului, care, se pusese pe nu și nu... Eram în biroul lui (al celui care conducea hotelul ...), o figură de parșiv, ascunzând sub masca arogantă un frustrat... Pe peretele din spatele lui, el era așezat la un birou impunător și cu picioarele sub nasul nostru...) se afla o pictură în ulei, n-am descifrat autorul, cu Sf. Apostol Andrei. (Vă rog, rețineți, 28 noiembrie 2009.) îmi re-număram în gând banii pe care-i mai aveam și mă întrebasem cum aș putea să găsesc până a doua zi dimineață un loc unde să pot dormi... Nu o să uit scena niciodată... Și mă rugam în gând, în legea mea: „Sfinte Apostol Andrei... fă o minune, una mică...”.

Și-n clipa aceea, tabloul s-a desprins din cui, cuiul rămânând acolo și a căzut cu un zgomot stins pe covorul sintetic de sub fotoliul managerului... Cei doi înțepeniseră... Eu însă am prins momentul și n-am schițat nici cel mai mic gest... Ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic...

Și unul și altul, s-au întors către mine, întrebându-mă într-un glas: „Cine sunteți?!”

Am dat să scot legitimația pe care o aveam de la publicația medicală, pe care oficial o reprezentam la acel congres. Însă fâstâcit și eu de imprevizibilul situației am arătat-o pe cea de la FIJET. Și l-am văzut pe managerul hotelului cum începe să tremure și să-mi spună: „Rămâneți cât doriți... Vă asigurăm noi totul...”

„Mulțumesc, eu am nevoie să rămân doar până mâine dimineață... Vine șoferul să mă ia, am un alt traseu de făcut...”

Discuția se terminase, managerul mi-a deschis ușa cu o plecăciune, ce m-a făcut să mă simt penibil și am așteptat liftul (ceva cam mult!) să mă întorc în cameră ... și să-mi pregătesc bagajele mele, cele multe...

Vorbisem încă din dimineața acelei zile cu un prieten din Tulcea, rugându-l, dacă poate, să-mi găsească o mașină care să mă ducă în ziua următoare spre București, mergând însă prin sudul Dobrogei, prin Ostrov, de unde să trecem cu bacul. Și mașina urma să fie în fața hotelului, dimineața devreme, la 5:00, o oră grea pentru mine, obișnuit să lucrez nopțile...

Da, n-a fost să fie ...

Nici nu apucasem bine să-mi fac bagajul, eram la duș și am auzit cum se deschide ușa de la intrare, așa ca prin farmec... și am zărit o umbră de lup, pe două picioare, trecând prin dreptul ușii transparente de la baie... De unde să mă gândesc eu pe atunci că noaptea următoare va fi noaptea sfântului Andrei... Am ieșit ușor mirat, poate prea sigur pe mine, înfășurându-mă într-un prosop mare, parfumat și ușor lipicios... Și m-am trezit față în față cu o femeie, ce purta o mască de lup și o pelerină ușoară, din mătase, fără nasturi,

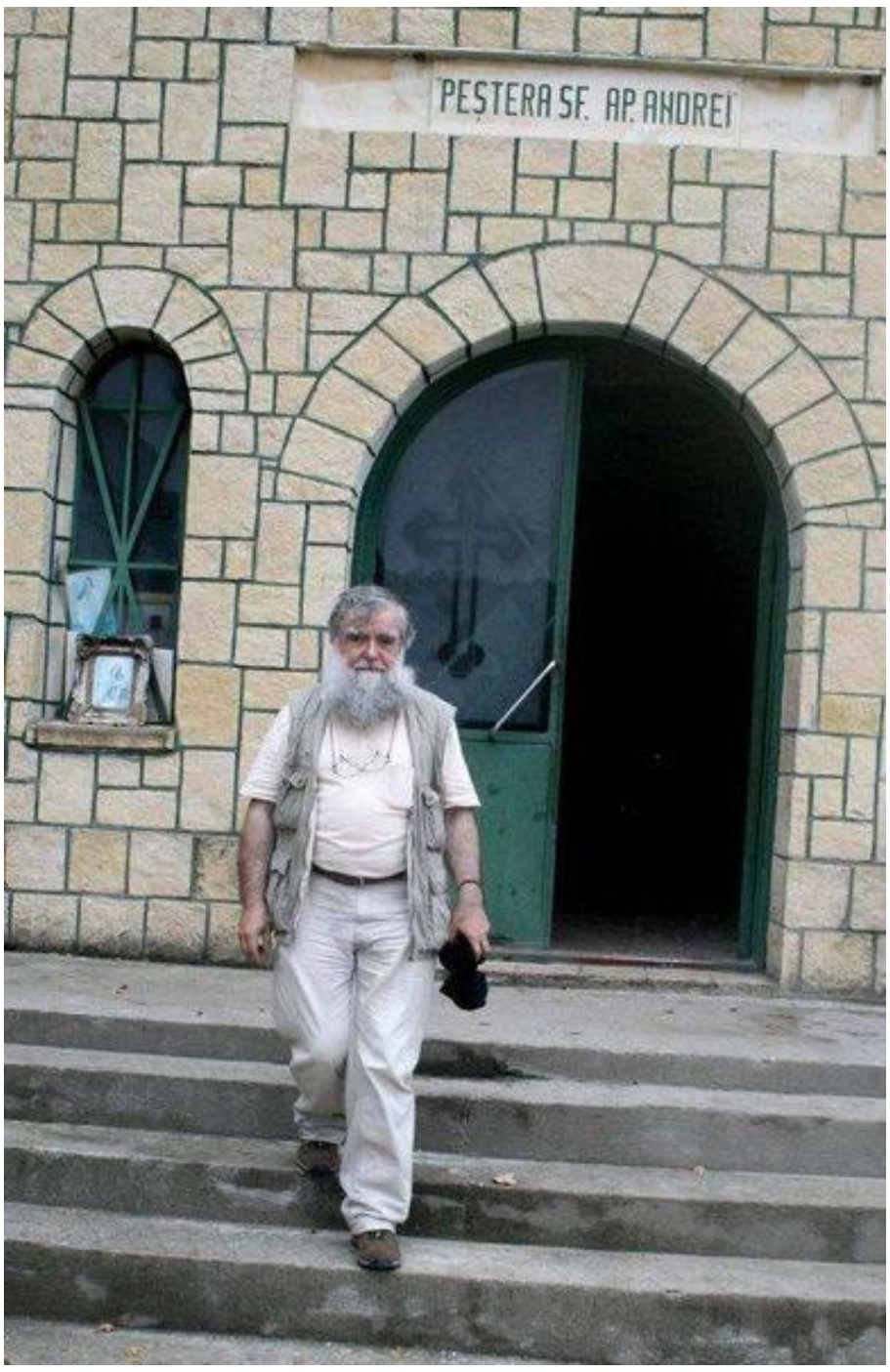

Iftimie NESFÂNTU

care a și alunecat ca de la sine... fără să fie nevoie de nici un gest. „Hai la mama să te joace...” a mai apucat să spună ea, toată numai zvâc...

În fine, abia ținându-mă pe picioare, și plin de miresme și miazme, nedormit, la cinci fără un sfert, eram cu bagajele făcute în fața hotelului, așteptând mașina promisă de prietenul meu, medicul din Tulcea, de altfel, și el, un om uns cu toate alifiile. Și abia ce mi se deschisese ușa cu o plecăciune și mai și decât a managerului , în ziua precedentă, am și văzut-o venind... Intrasem un pic la bănuieli, prea se potriviseră toate...

De la Tulcea la Constanța mă adusese același șofer, pensionar de câteva luni, care însă lucrase toată viața ca șofer pe ambulanță și cum, necum, îi era îndatorat doctorului care-l ajutase... Într-o viață de om, trecem de multe ori prin situații cel puțin critice și când, fără să ne așteptăm, cineva ne întinde o mână de ajutor, concretizată apoi în alte și alte situații, se stabilesc legături dincolo de contracte și ierarhii sociale, conjuncturi...

Acum însă, văzusem de departe că nu venise singur... Pe bancheta din spate, o doamnă, cam de aceeași vârstă cu șoferul și, lângă ea, o tânără, mai trecută, după înfățișare și înțepeneli, fata lor. Mi-am reamintit ca într-o străfulgerare că la drumul către Constanța, când mă adusese chiar el, se uita insistent la mâna mea stângă, unde nu era nici o verighetă .

M-a ajutat să-mi pun bagajele, adusese chiar și o pătură în care să poată înfășa „valiza cu ouă”, știa deja că acolo am laptopul și știa din peripețiile lui cu dl doctor că, la drum lung, praful poate intra chiar și într-un aparat foto nemțesc... Între timp, mi-a spus în câteva cuvinte și că n-a avut încotro și a fost nevoie să o ia și pe soția lui, dornică și de o excursie, și pe fată, care nu mai ieșise de nu știu când, își lua de lucru pentru acasă și de la serviciu, și care era așa cu suflet bun și iată că nu-și găsise și ea un bărbat, că în lumea de azi nu mai știi în cine să ai încredere ...

- Spune-ți-mi, pe unde vreți să mergem? Dvs sunteți șeful!, mi-a spus șoferul, după ce se liniștise oarecum în legătură cu obligațiile lui față de soție și fiică.

Îl mirosisem și eu, din start, simțeam că-și făcuse el ceva griji și se temea să nu-i spun doctorului că nu a venit singur. I-am spus câteva repere, pentru mine, puncte obligate de trecere și că doresc să ajungem până pe seară la Dervent și Ostrov, de unde ne vom îndrepta fără altă oprire spre București. La fel îi spusesem, că de la un anume loc mai departe, aș vrea să trecem către malul drept al Dunării, prin câteva sate pe care mai încercasem să le văd dar nu reușisem... L-am prevenit că drumurile sunt proaste, nu doream să am surprizele avute cu alți șoferi... A acceptat bucuros și am urcat și eu pe „locul mortului”...

- Vă rog, doar să mă treziți când ajungem la Adamclisi, vreau să opriți și să fac niște fotografii, i-am spus eu. Am lucrat toată noaptea și n-am apucat să dorm...

Mi-am lăsat scaunul din dreapta lui pe spate, modelul de mașină permitea asta, fără să incomodez domnișoara din spatele meu, emanând efluvii hormonale, intens susținute de parfumul de mosc. Mai apucasem, înainte să adorm, să-i văd șoferului și expresia de satisfacție de pe față, mulțumit pesemne că i-au ieșit jocurile și o oarecare nedumerire, de la mirosurile emanate de mine, mărturie tăcută despre muncile de peste noapte... Prezentările fuseseră făcute...

O pală de aer proaspăt și o mână fermă pe umăr m-au trezit ... Visasem ceva tulburător și cu o peșteră prin care parcă trecusem, ca într-un fel de teleportare, într-o altă parte a pământului, asistând neputincios la răstignirea lui Iisus... Continuam să țin ochii închiși și să-mi povestesc visul cât să nu-l uit.

- Domnule reporter, treziți-vă! am auzit eu un glas ce părea vag cunoscut.

Am deschis ochii și pe lângă umărul șoferului am văzut la mică distanță monumentul de la Adamclisi, știut doar din ilustrațiile din cărți... Făcusem ochi.

- Am ajuns de aproape o oră, dar văzându-vă cât de profund dormiți mi-am spus să vă mai las. Că degeaba mergem pe unde ați spus, dacă sunteți obosit... Știu asta de la dl doctor, oriunde-l duceam el dormea în mașină și-apoi, odată ajunși, lucra și rezolva treburi într-o zi, cât alții într-o săptămână... Doriți o cafea? Și mi-a turnat dintr-un termos într-o cană, cană de porțelan aflată într-o cutie... un fel de trusă, cam scumpă totuși pentru o trusă de voiaj.... După ce băusem aproape jumătate din cafeaua din ceașcă ... am văzut că parcă și fata lui era mai frumoasă decât o văzusem dimineața... Și tocmai atunci și-a mai turnat și ea cafea din același termos... M-a trecut un fior rece pe șira spinării... „Nu cumva?!...” Era însă deja prea târziu ...

Mi-am pregătit aparatul de fotografiat și am plecat spre monument , înconjurându-l, căutând să prind locuri și distanțe din care să-l pot fotografia ... Lucram deja pe digital și-aveam un Canon, nou, nouț și aproape 1000 de fotografii, deja setasem aparatul să pot face imagini cu o rezoluție mare ...

Am pornit mai departe, la acel moment încă pe drumul care ducea de la Adamclisi către Ostrov... Mai aveam până să facem dreapta, să intrăm prin satele de pe malul Dunării ... Eu unul mă uitasem pe hartă cât să văd unde erau cele ce mă interesau de fapt... și cam atât. Surpriza a venit însă de unde nu mă așteptam ...

Cunoșteam deja acel drum, îl parcursesem de multe ori în alte documentări, cunoșteam și farmecul lui, și toamna, la vreme când se băteau nucii, pe unele zone de o parte și de alta era străjuit de nuci, și iarna, și primăvara... De multe ori, la capătul unor documentări prin țară, încheiam câte un circuit, mergând pe acolo către Dervent, Ostrov și București. Curios, nu oprisem niciodată la Adamclisi... Nu am avut eu timp să mă gândesc prea mult la trecute popasuri și peripeții că o și aud pe soția șoferului glăsuind. „În față, pe dreapta la câțiva kilometri este mănăstirea ... ” Și a început să-mi povestească , parcă insistând să ne abatem din drum, despre călugărul care a găsit loc de mănăstire și visul lui ... I-am spus, scurt, că am un alt traseu de făcut și că nu este timp pentru alte opriri... Din stânga mea, soțul a tușit scurt, de două ori, iar doamna a tăcut mâlc. Până la următoarea intersecție, unde era semnalată o altă mănăstire ... Știa pe de rost istoricul multor mănăstiri de prin țară, chiar și dintre cele ridicate după 1989, am verificat întrebând la întâmplare dacă știe ceva despre mănăstirea Hadâmbu, de prin județul Iași, unde fusesem cândva. Și-abia dacă o mai putusem opri... Era mai ceva decât google, știa pe de rost istoricul și minunile împlinite acolo, știa despre icoana făcătoare de minuni Axionița și multe altele... M-am adunat cât am putut de repede și, cu ajutorul soțului ei, slavă Domnului, s-a oprit. Am simțit însă că mai era ceva, nu doar intervenția soțului și mi-am reamintit, cu un fior rece pe șira spinării, de cafeaua pe care o băusem la Adamclisi... Era însă prea târziu, nu mai aveam ce să fac decât să las povestea să curgă... Și povestea începuse încă din după amiaza precedentă... Sau poate de cine știe când înainte...

Profitam cât se poate de liniștea ce se lăsase în mașină dintr-o dată și încercam fără să reușesc să mă întorc la gândurile mele și la satele de pe malul drept al Dunării, pe unde doream să mergem. Însă am realizat că mi-e imposibil aproape să mă gândesc la ceva... Deși nu spunea nimic, soția șoferului fierbea, pradă unor sentimente și trăiri contradictorii, mă simțeam ca și cum aș fi stat aproape de o oală sub presiune, fără supapă, pusă pe jăratic. Nu știam ce să fac să ies din acea tensiune, care-l afecta vizibil și pe șofer, nici nu avea rost să redeschid discuția despre mănăstiri și despre drumurile pe care cei trei le făcuseră prin țară, așteptând cumva să-și mărite fata... Uitasem cu totul și de dorința mea de a merge prin sate de lângă Dunăre. Și tocmai când mă împăcasem cu gândul că n-a fost să fie, o aud pe doamna tușind de câteva ori după care a început:

- Pe stânga, se face un drum către mănăstirea Peștera Sfântului Apostol Andrei. Ați văzut-o?

- Nu, zic eu scurt, amintindu-mi dintr-o dată de femeia cu mască de lup, ce intrase în camera de hotel și de parfumul ei...

- Știați că aproape de mânăstire, înainte să ajungem, este și un izvor al lui Mihai Eminescu? a schimbat dintr-o dată tema.

„M-a prins”, am gândit eu, surprins de replică și de un gând - dorință - mai vechi, acela de a merge prin toate locurile pe unde a fost și Eminescu.

- E mult până la izvor? am întrebat-o.

Mi-a spus exact distanța și chiar a sugerat să facem un popas în pădurea de lângă izvor.

Și-atunci, ca să sting orice urmă de conflict, femeia deja avea un plan înainte, din care îmi era greu să o întorc, am adăugat.

- Și-apoi, după oprirea la izvor, vă rog, mergem și până la Peștera Sf. Apostol Andrei. O să o văd și eu pentru prima dată...

Zis și făcut.

Am oprit la Izvorul lui Mihai Eminescu, aproape înecat într-o grămadă de gunoaie, de parcă acel loc ar fi fost groapa de gunoi a vreunui orășel din preajmă, am făcut - eu - fotografii acolo, și-apoi, la invitația lor, am căutat un loc mai curat din pădure unde să mâncăm câte ceva. Mi-am amintit brusc de „picnic la marginea drumului”, nuvelă după care se făcuse filmul Călăuza (pe care-l văzusem și revăzusem de zeci de ori, ce altceva să vezi în acea epocă?!), am

mâncat cu o foame de lup hămesit (cu o noapte înainte muncisem din greu) și-apoi, am plecat către mănăstire. Îmi făcusem griji inutile, odată ce s-au văzut acolo, mama și fiica s-au dus glonț către una din bisericile din mănăstire, să caute un duhovnic, soțul a rămas în parcare, să aibă grijă de mașină, „că peste tot sunt hoți, nu doar la „Trei Coceni" - atunci am auzit și eu prima dată expresia care rima atât de frumos și neașteptat cu „palatul Cotroceni" și mi s-a părut că acea opinie, realistă în esență, suna atât de nelalocul ei în ziua aceea, parcă predestinată altor încercări, încât, ferindu-mă ca de Ucigă-l Toaca și luându-mi grăbit aparatul de fotografiat, am pornit glonț către peștera celebră, pe care, nu știu de ce, nu o văzusem până la acel moment.

Lăsasem în stânga mea cele două biserici impunătoare din incinta complexului monahal și mergeam, ghidat de panourile indicatoare către „Peștera...". Ajunsesem aproape de intrare, pe stânga o construcție din tablă pentru aprinderea unor lumânări unde, cu spatele la mine, un călugăr desculț și cu veșmântul ponosit, aduna lumânările arse deja, poate să facă loc pentru altele... Fără să vreau, privind intrarea în peșteră frumos amenajată, n-am izbutit să-mi reprim un sentiment de dezamăgire. Mă așteptam să văd chiar o peșteră de pe vremuri păstrată în forma de atunci, fără tot acel harnașament kitsch, gândeam în sinea mea.

Și-l văd deodată pe acel călugăr cum se întoarce spre mine cu o față de iască, spunându-mi:

- Când m-ai văzut desculț și cu veșmântul ponosit te-ai gândit că sunt din altă lume, iar acum te-aștepți să vezi peștera de-atunci? Te aștept să aprinzi lumânări... Și, hotărăște-te, când vrei să vezi peștera, pe vremea Sf. Apostol Andrei sau acum?

Aș fi vrut să-l întreb de unde știa că mă gândisem să cumpăr lumânări de la chioșcul din stânga intrării în peșteră și apoi să le aprind, însă dintr-o dată realizasem că mai erau și alte întrebări ce se îmbulziseră pe poarta gândurilor și nu reușeam să rostesc nici una. Cum de prinsese toate acele gânduri și stări, nici măcar nu mă văzuse venind?

M-am întors cu șapte lumânări, era iarăși aplecat asupra cuvei din dreptul celor morți, adunând mucuri.

- Aprinde și pentru Ștefan Dalca o lumânare, a vorbit călugărul, stins. Și pentru Daniil, care a ținut chilie la Poiana lui Dumnezeu... Încă te mai sperie gândul că a fost tatăl lui Ștefan, nu-i așa?!

M-am întors tremurând cu totul către el:

- Înțeleg să citiți un gând sau să simțiți un anume sentiment de dezamăgire, ce m-a cuprins când am văzut ce hal de kitsch e aici, în jurul peșterii, văd însă că știți și povestea mea...

- Ce te miră?! Ai trăit așa ceva de multe ori. Când cunoști ceva despre un om, cunoști omul, cu tot ce a fost el și cu ce va fi. Povestea nu este doar biografia, cuprinde și cele nevăzute, „ne-conștientizate" cum s-ar spune astăzi. Și aici, vezi dumneata, am loc și eu... Una din părțile nevăzute din trupul zilei de azi. Eu sunt duhovnicul...

Și spunând astea, a strecurat o mână pe sub unul din pliurile veșmântului negru și a scos de acolo, ascuns sub o țesătură neagră, un ceva, nu mai mare decât o carte micuță, cât să încapă în buzunarul interior al vestei.

- Fac eu acum ce n-a făcut tatăl tău și nici Ștefan Dalca, blajinul, a vorbit călugărul desculț... Vă las întru păstrare această icoană... E bine să o țineți ascunsă, o veți vedea abia când o să ajungeți acasă, altfel... Vă rog să o luați cu mâna stângă...

Abia atunci am realizat că mâna mea stângă, mai aproape de el, era singura liberă, cu dreapta tocmai aprinsesem ultima lumânare. Și-n timp ce-mi făceam cruce, m-am întors pe jumătate către el. Luasem deja darul, împachetat în grabă parcă într-un săculeț din mătase neagră, simțeam trupul rigid al acelei icoane fără să o văd. Era foarte ușoară și într-un fel ciudat parcă se lipise de mâna mea ...

M-am uitat către mâna călugărului ce-mi oferise darul, poate dorind să-i mulțumesc, poate cu un alt gând, însă în fața mea nu mai era nimeni... Doar o rază de lumină, ce coborâse atunci, printr-o spărtură a norilor, către acel dar misterios. Mă simțeam ușor, de parcă tocmai aș fi primit împărtășania.

Și în starea aceea, cuprins de o fericire neobișnuită, m-am îndreptat către intrarea în peșteră...

- D-le, vă rog, ne faceți și nouă o fotografie?

M-am întors, tocmai eram pe treptele ce duceau către peștera Sf. Apostol Andrei. Cel care-mi vorbise, cu soția și un copil, deja luaseră poziție „ca la fotograf"; am prins momentul când nu era nimeni în spatele lor, să strice fotografia și i-am fotografiat. Și-apoi, când a venit către mine să-mi lase o adresă unde să le trimit fotografia, l-am rugat și eu să-mi facă o poză acolo unde eram, pe acele trepte... I-am pus aparatul de fotografiat pe după gât, i-am arătat cum să declanșeze, rugându-l apoi să vină aproape de mine, fără să ia aparatul în mână. Eram doar prudent, câteva luni înainte, la Sebeș, grăbindu-mă, scăpasem un aparat foto pe ciment. . I-am povestit și despre acel incident, și omul a venit iar aproape, lăsându-mă pe mine să iau aparatul foto. Nu bănuiam în acel moment că fotografia pe care deja mi-o făcuse avea să rămână pentru mine una antologică, marcând o răspântie a vieții...

Știu doar că după ce îmi așezasem aparatul la locul potrivit și am tras deasupra lui ochelarii, erau primii pe care mi-i puneam înainte de orice fotografie la distanță, m-a întrebat ce am în săculețul negru din mâna stângă, i se păruse că acolo se mișcase ceva...

Știu că i-am răspuns, glumind, că-l am pe Sf. Apostol Andrei, iar omul dintr-o dată s-a schimbat la față, parcă se luminase și a dat să-mi sărute mâna...

- A intrat aici un călugăr desculț? l-am întrebat eu pe cel care în peșteră vindea obiecte religioase, iconițe și mir.

- Nu văd pe nimeni, mi-a răspuns el. Dvs. îl vedeți?

Am privit încă o dată în jur. Către partea din fund a peșterii, așa cum era amenajată atunci - ulterior au apărut schimbări - mi s-a părut că o umbră cenușie se furișează într-un intrând din spatele crucii Sfântului Andrei, rezemată de perete... M-am dus acolo și am intrat după ea. Pe moment , am fost dezamăgit. Nu era nimic, decât un loc îngust, poate un loc de rugăciune săpat în peretele de piatră, cine știe când. „Poate chiar acesta a fost locul unde s-a adăpostit...” cândva, a țâșnit de nu știu unde un gând. Am dat să mă întorc spre spațiul mai larg din peșteră, de unde tocmai venisem. Și m-a apucat groaza, în jurul meu doar peretele de piatră. Nu mai vedeam nici o ieșire. Am pipăit cu mâinile acel perete de jur împrejurul meu, fără să dau drumul săculețului din mătase neagră pe care-l primisem lângă locul unde se aprindeau lumânări de afară. „E singura mea legătură cu lumea din care vin...” mi-a trecut prin gând. „Scutul...” Mi-e aproape imposibil să descriu stările trăite atunci... Am început să mă rog. Nu mai știu cât timp trecuse. O liniște cum nu mai trăisem vreodată pusese stăpânire pe mine. M-am uitat iar la săculețul negru, fără să am curiozitatea să-l deschid, deși avea un șnur din piele la gura lui... Simțeam, cu mâna, pipăind, forma icoanei din el. Și, ca într-o rugăciune, mi-am lipit fruntea de ea, așa cum era acoperită de acel săculeț de mătase. Și dintr-o dată am văzut locul acela, pe unde intrasem. În peșteră nu mai era nimeni, doar o candelă care ardea... Ușa de la intrare era deschisă. Afară se întunecase de mult. Am ieșit, aproape fără să ating treptele. Aveam senzația că plutesc. M-am îndreptat pe aleea pe care venisem, către locul de parcare, unde rămăsese șoferul... L-am văzut de departe, cu o lampă de vânt în mână, pe doctorul din Tulcea, cel care-mi trimisese șoferul cu mașina să mă ia din Constanța. Plecase din Tulcea după ce l-a sunat fostul șofer și, până să ajungă la Peștera Sf. Apostol Andrei, albise.

- Ce s-a întâmplat? m-a întrebat cu o voce care nu era a lui.

- Am intrat în acel loc de rugăciune sau altar din peșteră și nu am mai găsit locul să ies...

L-am văzut cum își face cruce. Se treziseră și soția șoferului și fata, ce adormiseră în mașină.

- Mergi mai departe către București, i-a spus el șoferului. Poți?! Eu o să mă întorc la Tulcea. Dacă e nevoie să te odihnești, tragi undeva pe dreapta, nu este nici o grabă.

S-a întors către mine privindu-mă ca un tată care-și vede fiul după mulți ani.

- V-ați schimbat, sunteți alt om. Când v-am văzut venind către mașină am fost convins că sunteți apostolul Andrei, așa cum îl știu dintr-o icoană veche, pe care am primit-o. Când ajungeți prin Tulcea o să vă dăruiesc dvs. acea icoană...

Era aproape către dimineață, ora lupului, cred, când am ajuns, trecând pe lângă frontieră, la bac... Încercam să mă obișnuiesc acum cu gândul și să-l obișnuiesc și pe șofer că vom aștepta în mașină să pornească următorul bac...

- Văd ceva agitație pe punte, îmi spune șoferul... Ia, vedeți! Cu talentul dvs. poate-i convingeți să ne treacă Dunărea...

Am coborât din mașină, și-apoi, pe jos până către bacul acostat la țărm, pe o dâră de lumină de la farurile aprinse ... Spre mirarea mea, cei câțiva dulăi ce păzeau puntea metalică, s-au retras scheunând stins, cât mai departe posibil, ascunzându-se după niște tonete unde, pe timp de zi, bulgăroaice din Silistra vindeau fel și fel de produse, de la borcane cu murături și până la butelcuțe cu vin...

Clătinându-se, a apărut un personaj voluminos:

- Credeam că au venit lupii, auziți cum scheaună scâncit câinii...

- Da zic, știu acest scheunat de acasă, din copilărie, când, înfometați, veneau lupii în grădina casei, iarna... Și-aici, sunt lupi?!

- Nu i-am mai văzut din iarna trecută, a zis omul și a ridicat deasupra capului o lampă de vânt, să mă vadă mai bine... Vă știu de undeva...

- Și eu, v-am mai văzut, am zis repede, adunându-mă, înainte să se poată aduna el.

Învățasem trucul acesta de la un inginer pensionar care se retrăsese în Hațeg și era luat de localnici drept un fel de vraci. Ajunge să te concentrezi într-un anume fel și să simți profund sentimentul că-l cunoști pe cel din fața ta, ca să-l simtă și el, chiar dacă nu l-ai văzut niciodată.

- Știu că vreți să treceți Dunărea dincolo... Vă așteaptă mândra... Nu ne luați și pe noi?! și am făcut un semn către mașina cu farurile aprinse încă. Nu-i pe degeaba.

Cât pe ce să leșine... S-a pus în mișcare și a tras la o parte, lanțul ce despărțea puntea bacului de mal... Iar eu, neslăbindu-l, i-am făcut semn șoferului să vină cu mașina...

Exact la aceeași oră la care plecasem cu o zi înainte din Constanța, eram în fața blocului unde locuiam. Pe tot drumul către București, nu întâlnisem nici măcar un câine, nu mai spun de mașini sau căruțe, sau donatori de organe (cum se numesc bicicliștii). Soția lui și fata nici nu apucaseră să se trezească.

M-a ajutat să duc bagajele până la lift, și-apoi s-a întors la mașină.

- Vă așteptăm pe la Tulcea, mi-a spus el cu o privire lunecoasă.

- O să vin la nunta fetei, se va căsători cât de curând, am plusat eu, convins de adevărul celor spuse...

- Dumnezeu să vă audă, mi-a spus omul, făcându-și o cruce mare, și ducându-și mâinile împreunate în dreptul inimii. Asta e tot ce-mi mai doresc....

Am ajuns acasă și m-am culcat. Somn greu cu vise... M-am trezit abia pe 1 decembrie către seară. Uitasem toate visele. Am mers la birou, unde lăsasem acel săculeț de mătase neagră și am desfăcut șnurul. Norocul meu că eram așezat, mă apucase groaza când am văzut ce era înfășat în mătase.

Înainte să moară tata, mă dusesem la Schitul lui Dragoș Vodă să-l văd, să discutăm despre locul unde dorea să fie înmormântat.

- Am ceva pentru tine, mi-a spus tata. Ceva de la bătrânul Dalca, blajinul...

Și-mi oferise o iconiță veche, micuță, cam de mărimea unei cărți poștale, pictată pe lemn de tei. Icoana a rămas multă vreme la mine în birou, la vedere. În jurul ei, în anumite momente mai grele poate, imaginația mea crease tot felul de povești, ce se nășteau una din alta și se înmulțiseră cumva. O pâine care crește, creștea încă.

Nu mai știu când, în împrejurări critice pentru mine, împachetasem acea icoană, într-o cutie de dimensiune potrivită, lipită cu scotch și o păstram sub icoana de pe peretele din fața biroului, locul unde scriam. Adăugasem pe cutie o etichetă: „Pentru nepotul meu.” Trecuseră deja câțiva ani.

Șocul trăit când m-am trezit după întoarcerea de la Peștera Sf. Apostol Andrei și am desfăcut săculețul din mătase neagră a fost să găsesc în el o icoană întocmai celei dăruite de Ștefan Dalca, blajinul și de tata, înainte să moară.

Tremurând, plin de fel și fel de presupuneri, am luat pachetul de sub icoana din birou și l-am desfăcut, tăind cu un cuter acel scotch și cutia. Ca să descopăr că acea cutie era goală.

Ionel NOVAC

S.O.S. casa lui Miron Pompiliu de la Ștei!

Motto: *„Casă dragă, dragă mie*
Ce-a fost soarta să ne fie!
Vânt a pustiu bate'n tine
Și durerea geme'n mine.”

Casa lui Miron Pompiliu – imagine veche

În ultima vreme, mai ales de când a fost dată în exploatare porțiunea de autostradă dintre Sibiu și Deva, drumurile mele de la București spre locurile natale (Damiș) și înapoi trec, cu rare excepții, doar pe aici. De la Deva o iau spre Beiuș, trecând prin Brad, „orașul aurului”, prin pitoreasca așezare Vârfurile, pentru a coborî pe partea cealaltă a muntelui, la Vașcău și apoi, după Beiuș, ultimii 40 de km până acasă pe DJ764D, prin spectaculoasele chei ale Roșiei.

Inevitabil, aproape de fiecare dată, două sunt opririle mele pe acest drum: la Țebea și la Ștei. La Țebea se află Panteonul Moților, inaugurat în 1924, la sărbătorirea centenarului naşterii lui Avram Iancu, în prezența Regelui Ferdinand I, a Reginei Maria și a unor oficialități ale vremii. Aici este locul unde își dorm somnul de veci Avram Iancu, „Crăișorul Munților”, tribunii săi, Ioan Buteanu și Simion Groza, dar și alți luptători pentru drepturile naţiunii române.

La Ștei se află casa natală a lui Miron Pompiliu, prietenul apropiat al poetului Mihai Eminescu, fost membru al Societății literare „Junimea” și colaborator al revistei „Familia” (unde a și debutat ca poet, în același an cu marele său prieten), cea mai importantă personalitate a orașului mărginit de apele domoale ale Crișului Negru.

La opririle mele precedente la casa natală a lui Miron Pompiliu, aflată azi la numărul 66 al străzii omonime, poarta mare din fier de la intrarea în curte era închisă cu cheia, doar privirile aruncate din stradă, peste poartă, dându-mi posibilitatea de a vedea starea acesteia. Însă, în urmă cu aproape o lună de zile, norocul mi-a surâs, am găsit poarta întredeschisă și am îndrăznit să intru, chiar dacă nicio altă persoană nu se afla acolo.

Miron Pompiliu, pe adevăratul său nume Moise Popovici, născut la 20 iunie 1847[2], a făcut primii pași și a crescut în această casă alături de fratele mai mare, Gheorghe și sora Dilinca. Aici a primit de la părinții săi primele sfaturi de viață înainte de a merge la școala din Băița și tot aici s-a întors cu mare drag în vacanțele pe care le-a avut ca elev la liceele din Beiuș sau Oradea ori ca student al Facultății de Drept din Budapesta. Facultate și oraș pe care, după numai doi ani, pentru a evita recrutarea în armata maghiară, le părăsește în secret în anul 1868.

Ajuns la București, Miron Pompiliu își va continua studiile la Facultatea de Litere, până în 1869, an în care se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași. După absolvire (1873) devine profesor la Școala Centrală de Fete, apoi la Liceul Național (1888), ambele din Iași, oraș în care va rămâne și va activa până la tragicul său sfârșit (20 noiembrie 1897).

În anul 1885, mistuit de dorul casei natale, dar riscând pericolul arestării pentru trecerea ilegală a graniței austro-ungare, Miron Pompiliu se întoarce pentru câteva zile la Ștei. Lucru care se și întâmplă la scurt timp după ce își revede casa natală, acesta fiind arestat, inițial pentru 24 de ore, apoi este dus și închis la Vașcău pentru alte 7 zile[3]. Pus în libertate pe cauțiune, Miron Pompiliu părăsește în grabă casa natală și locurile dragi ale copilăriei, întorcându-se la Iași.

După decesul părinților săi, ani la rândul casa natală a lui Miron Pompiliu a fost locuită de rudele acestuia, dar care nu s-au îngrijit prea mult de ea, aceasta ajungând într-o stare jalnică[4]. Cu sprijinul unor intelectuali de marcă (Petru E. Papp, Ioan Paul, Constantin Pavel, Moise Popoviciu ș.a.) și al localnicilor, în cursul anului 1924 au fost efectuate mai multe lucrări de reparație la casă, iar pe peretele de la stradă a fost amplasată o placă comemorativă[5].

Casa lui Miron Pompiliu – mai 2024

Casa lui Miron Pompiliu, prispa casei – mai 2024

În timp, placa comemorativă a fost înlocuită cu o alta, al cărei conținut diferă puțin față de al celei amplasate în urmă cu o sută de ani: „În această casă s'a născut / MIRON POMPILIU / 1847-1897 / profesor la Iași / poet și prozator distins din „Junimea” / folklorist al Bihorului”.

În ultimii ani, casa natală a lui Miron Pompiliu a fost locuită de persoane străine urmașilor săi, la fel de nepăsătoare față de soarta și importanța casei, fapt care a condus la degradarea continuă a acesteia[6]. Totuși, pentru a fi locuibilă, clădirea a suferit unele modificări, fiindu-i înlocuite geamurile, au fost tencuiți pereții exteriori, fațada principală părând chiar să fi fost placată cu polistiren.

La 19 noiembrie 2021, primarul urbei (aflat la al treilea mandat!), anunța cu surle și trâmbițe pe pagina sa de socializare că imobilul a intrat în patrimoniul orașului Ștei: „Casa poetului Miron Pompiliu a fost achiziționată de la urmașii acestuia, de către primăria noastră, după mulți ani de negocieri... Această casă memorială completează patrimoniul cultural al orașului nostru, având o valoare deosebită, va fi supusă unui proiect de restaurare și amenajată ca muzeu dedicat poetului ștеian”.

Nu după mult timp, la 27 decembrie 2021, pe aceeași pagină de socializare, sub titulatura „Casa memorială „Miron Pompiliu” - o viitoare emblemă a patrimoniului cultural ștеian”, edilul posta reportajul realizat de o televiziune din Oradea și intitulat „Primăria caută finanțare pentru muzeul dedicat lui Miron Pompiliu!”[7]. Reportaj în care acesta susținea că funcționarii Primăriei vor elabora cât mai repede un proiect în vederea accesării de fonduri pentru o „reabilitare și o restaurare corectă a acestei clădiri” și chiar înființarea unei parcări pe Aleea Miron Pompiliu.

În primăvara anului următor, lucrurile păreau că se vor mișca bine și chiar destul de repede. O nouă postare a aceluiași edil, „Acasa la Miron” (11 aprilie 2022), prezenta un grup de tineri partricipanți la construirea unui gard tradițional din nuiele, cu precizarea că „fiind recent achiziționată de către primărie, ea va fi supusă unui proiect de restaurare, întrucât a suferit multe modificări, neconforme cu statutul de casă tradițională”.

Fotografia de interior postată, la fel ca în reportajul televiziunii orădene, arăta un aranjament tradițional țărănesc, cu farfurii vechi agățate pe pereții camerelor și un mic mobilier. „Participanții prezenți la această ședință de lucru au vizitat incinta casei și au rămas impresionați de frumoasele obiecte din patrimoniul acestui viitor muzeu”, își încheia edilul postarea sa.

Moment după care nu știu câte s-a mai făcut până acum, dar vizita recentă la casa natală a lui Miron Pompiliu m-a lăsat cu un gust tare, tare amar. Așa cum am precizat la început, găsind ușa întredeschisă am îndrăznit să intru, să văd măcar curtea interioară mai bine. Nu credeam că și ușile casei vor fi larg deschise (cu excepția uneia noi, din PVC), ca pentru nu știu ce vizitator sau oaspete așteptat.

Am pășit cu sfială în curtea casei năpădită de iarba înaltă, din care florile de păpădie așteptau doar o adiere lină de vânt ca să-și ia zborul. În fundul curții, un pom măreț veghează la liniștea acesteia. La umbra sa, un altul, mai mic, încearcă să-și ridice crengile spre cer.

Abia îmi stăpânesc emoțiile și fac câteva fotografii. Se spune că, cu foarte mulți ani în urmă, pe aici au călcat și pașii lui Eminescu. Că este adevărat sau nu, nu știm, dar chiar dacă este o legendă, aceasta rămâne una atât de frumoasă...

Intrarea în casă se face din curtea interioară. În dreapta, o ușă din PVC cu geam termopan, închisă cu cheia, blochează vederea interiorului camerei de la stradă. Peretele exterior al acesteia pare însă să fie de nu prea multă vreme tencuit, căci mortarul uscat încă mai stăruie pe gemulețul ce dă înspre curte.

În schimb pridvorul arată jalnic, cu peretele interior coșcovit, gata să cadă sau chiar desprins pe alocuri, iar stâlpii de susținere își trăiesc ultimele zile. Prin celelalte două camere se văd „urmele” trecerii nu prea îndepărtate a unor pași umani: a fost desprinsă podeaua (dacă a existat cândva), a fost scos molozul și sub grinzile masive din lemn au fost fixați mai mulți stâlpi de fier pentru a împiedica prăbușirea tavanului.

Pereții crăpați și pe alocuri cu tencuiala căzută, mai păstrează plăpânde urme din albastrul zugrăvelii de odinioară, atât de caracteristic caselor tradiționale bihorene. Iar prin ușa deschisă către pod se văd petice de cer, soarele pătrunzând cu generozitate prin acoperișul văduvit de țiglele sparte și rămase neînlocuite de cine știe cât amar de vreme.

Unde sunt „frumoasele obiecte din patrimoniul acestui viitor muzeu” văzute cu doi ani în urmă de tinerii voluntari? Presupun (și sper!) că sunt bine depozitate și păstrate undeva până când vor reveni „acasă” în deplină siguranță. Și mai sper că primarul care va fi ales peste câteva zile, oricare va fi acesta, să aibă în programul său și un obiectiv privind renovarea urgentă și redarea casei lui Miron Pompiliu a importanței care i se cuvine. Doamne ajută, Șteiul nu mai are o altă personalitate de anvergura lui Miron Pompiliu! Casa natală a lui Miron Pompiliu nu mai are timp de zăbavă!

---

[1] Miron Pompiliu, Casa din vale, în „Convorbiri literare”, 1881

[2] Dim. R. Rosetti, în „Dicționarul Continporanilor”, București, 1897, precizează 1854 ca an de naștere al acestuia. După alți autori, inclusiv George Călinescu, anul nașterii lui Miron Pompiliu este 1848. Chiar și oficialitățile județului Bihor au considerat același an și au ținut o manifestare culturală, în zilele de 22-23 iunie 1968, „consacrată aniversării a 120 de ani de la nașterea lui Miron Pompiliu”. În baza „Registrului matricol al parohiei bisericii din Ștei privind botezul”, descoperit la Arhivele Statului din Oradea, profesorul Ioan Simedre dovedește că anul real de naștere al lui Miron Pompiliu este 1847, an în care, la 20 iulie, are loc și botezul acestuia.

[3] Conform Ștefan Lupșa, Istoria parohiei Ștei, Beiuș, 1942: „Am aflat că la preotul greco-catolic din Ștei petrece un învățător din România care cu ani înainte fugise în România dinaintea recrutării și de atunci trăiește acolo. Pe acest individ l-am arestat în Ștei... Declară atunci că se numește Miron Pompiliu, recunoscu că de fapt de recrutare fugise și că în prezent e profesor de liceu la Iași. Deși atunci încă nu știam de mișcările iredentiste, temându-mă că numitul petrece aici în misiune politică l-am pus sub o cercetare, dar neputând descoperi nimic contra lui și neputându-l ține arestat mai mult de 24 de orel-am predat preturii competente din Vașcău, făcându-l totodată atent pe pretor că ancheta s-o extindă nu numai asupra fugii de recrutare, ci și asupra chestiunilor atinse mai sus. Pretorul a și făcut acestea, dar negăsind dovezi palpabile contra profesorului l-a predat judecătorului. Ajutorl de jandarmi care era de serviciu cu deconsiderarea art. 450 din Codul Penal, deși cazul cade-n competența tribunalului, l-a condamnat la repezeală la arest de 7 zile pentru fuga de recrutare, fără a extinde ancheta și asupra altor chestiuni, deși i se făcuse denunț”.

[4] Dr. Constantin Pavel, Miron Pompiliu, 1847-1897, Viața și opera lui, Beiuș, 1930: „Terminând cu examenele, la dorința Bătrânului (prof. Ioan Paul) plecarăm să vedem satul de naștere și casa unde a copilărit autorul *Ilienei Cisînzene*. Apăsată de vremuri și jerpelită cum era, în lăturile ei cu o spuză de nepoți și strănepoți de ai lui Miron Pompiliu, am convenit că la anul, venerabilul profesor iar să ne cerceteze, iar eu până atunci să mă îngrijesc de ceea ce ni se impunea”.

[5] Idem: „Casa am dres'o și primenit'o și o placă comemorativă cu slove aurite aștepta acuma să vestească trecătorilor amintirea lui Miron Pompiliu. În cadrul unei mișcătoare comemorări literare, căreia i-a premers un parastas de veșnică pomenire creștinească, am desvălit în prezența elevilor de la școalele din Beiuș și a unui numeros public de aici și din satele vecine, marmora așezată pe frontul casei, având inscripția: Aci / în această casă s'a născut / Miron Pompiliu / 1847-1897 / Poet și prozator din Junimea, / Folklorist al Bihorului”.

[6] Ioan Simedre, Miron Pompiliu. Viața și opera unui junimist, Beiuș, 1997: „Deși veche, casa în care s-a născut folcloristul este locuită și azi, dar nu de vreun descendent al său”.

[7] https://www.youtube.com/watch?v=jffNfflZBz0

Prof.univ.dr. Alexandru OȘCA

1958, din nou despre plecarea trupelor sovietice din România. Considerații și interpretări

Ne aflăm astăzi într-un context geopolitic marcat de escaladarea unei situații explozive în proximitatea României a cărei rezolvare nu se întrevede în viitorul apropiat. De obicei, istoricii – și nu numai ei – încearcă să identifice în trecut o situație similară și formula în care ea s-a finalizat și cu ce urmări pentru diferite spații geografice.

În momentul de față constatăm împrejurarea în care trupele ruse, invocând motive din arsenalul propagandistic specifice unui agresor, au pătruns și s-au instalat, probabil pentru un timp îndelungat, pe teritoriul recunoscut internațional al altui stat, apelând la o procedură fundamentată pe un concept neutilizat până acum: *operațiune militară specială*.

Conceptul sugerează:

1. Că acțiunea militară ar fi una de scurtă durată;
2. Că ar viza îndreptarea unei devieri abuzive de la un parcurs considerat de agresor normal, după care „operațiunea" ar înceta, forțele implicate ar reveni la poziția inițială.

Numai că, iată, istoria ne arată că – cel puțin în ceea ce-i privește pe ruși – o armată puternică pătrunsă pe un teritoriu străin (indiferent de context) acceptă cu greu și după mai mult timp, să-l părăsească.

Prin studiul meu readuc în atenția cititorilor Revistei un subiect referitor la plecarea din România a trupelor sovietice, după o staționare de peste un deceniu de la dispunerea în garnizoanele românești inamice preluate prin luptă sau pașnic, începând cu anul 1944.

S-a scris mult despre ceea ce istoricii au numit „retragerea trupelor sovietice din România", din anul 1958. Analiștii militari contestă termenul folost, pe considerentul că "retragerea" are un înțeles militar bine definit, însemnând dislocarea temporară a unei mari unități de pe o poziție/direcție pe alta, urmând să revină și s-o reocupe de îndată ce condițiile operative o permit. Or, în 1958 trupele sovietice au părăsit neforțat garnizoanele din România, fără intenția declarată de a le reocupa ulterior. Practic, subiectul în sine nu va fi niciodată epuizat.

Totuși, există o diferență între lichidarea regimului de ocupație din Austria, de exemplu, în urma căruia toți foștii aliați (SUA, URSS, Marea Britanie, Franța) și-au retras efectivele și facilitățile militare cantonate pe teritoriul austriac după semnarea Tratatului de pace cu Austria și, respectiv redislocarea garnizoanelor sovietice din România care: 1. s-a realizat printr-un acord între două părți, cu aducerea lui la cunoștința membrilor Tratatului de la Varșovia (din care făceau parte ce două state!); 2. Trupele sovietice, practic își redislocau în URSS efectivele și tehnica din dotare, dar lăsau pe teritoriul României, facilitățile: subzistențele, depozitele de armament, muniție, combustibil și locațiile alese spre a fi utilizate la nevoie în cadrul unei confruntări ale aliaților din Tratatul de la Varșovia cu forțele "imperialiste". În acest scop "terenul" a fost pregătit din timp; acesta este și înțelesul, rațiunea aranjamentului româno-sovietic convenit în detaliu cu doar un an înainte ca forțele rusești să fie dislocate în propriul teritoriu sau acordurile ulterioare privind forțele terestre, facilitățile portuare sau aerodromurile a căror dispunere era circumscrisă unei concepții unitare. De altfel, dacă potrivit motivului/justificării inițiale (garnizoanele rusești din România erau necesare pentru a asigura continuitatea unui dispozitiv de retragere a rușilor din Austria), dislocarea forțelor era realizată, în general, pe un ax de la Vest la Est, începând chiar de la terminarea războiului, grosul forțelor sovietice era dispus pe un ax aproape perpendicular pe primul – de la Nord la Sud -, cu pondere în Dobrogea, mai ales la porturile maritime, posibil și ca reacție față de

Prof.univ.dr. Alexandru OȘCA

interesul concurent (între NATO și OTV) față de spațiul turcesc[2]. Este și motivul pentru care – dacă termenul de "retragere" este dezavuat – atunci nici cel propus pentru înlocuire – "plecarea trupelor" – nu este adecvat. "Plecarea" are ca oponent termenul "venirea", cu trimitere curentă la o vizită scurtă, agreabilă, de curtoazie, de prietenie. N-a fost cazul trupelor sovietice în cauză nici în privința timpului "vizitei" (a durat 14 ani!), nici a relațiilor dintre oaspeți și gazde, nici a "alaiului" oaspeților al căror număr (circa 30.000 mai erau încă în 1958, dar la momentul maxim al prezenței lor în României au fost și mai mulți).[3] Pe acest considerent, "dislocarea" pare un termen adecvat situației, chiar dacă "operațiunile" la vedere au îmbrăcat aspectul unei sărbători.

Cum s-a ajuns la această decizie?

Firesc, au apărut și s-au perpetuat mai multe legende din care rezultă că – peste capul rușilor – liderii români i-au păcălit pe naivii moscoviți, mari iubitori de vinuri selecte în timpul unei vânători "aranjate". După un oarecare timp, au rămas în atenție două variante:

1. Prima afirmă că decizia ar fi fost luată de către sovietici din rațiuni geostrategice și de imagine – după catastrofa media de după intervențiile brutale sovietice în Polonia și Ungaria - fără ca autoritățile românești să o poată influența.

2. A doua consideră că Moscova ar fi decis evacuarea la presiunea românilor care doreau să se elibereze de prezența permanentă și masivă a sovieticilor în România.

Prin dislocarea armatei ruse din România sovieticii ar fi dorit să demonstreze că regimurile instalate în țările de "democrație populară" aveau stabilitate, se puteau menține singure, erau acceptate de populație și reprezenta voința acesteia. Prin urmare, nu era nevoie de

„sprijin tovărășesc" mai ales că menținerea unor efective în afara teritoriului sovietic presupunea costuri foarte mari.

Aceste argumente sunt plauzibile, rezistă la o analiză sumară. În plus, există documente care sprijină aceste aprecieri. Un studiu serios asupra problemei ridică însă unele întrebări. Până la urmă, rațiunile geostrategice nu motivează în nici un caz o retragere totală a trupelor din acest spațiu, chiar dacă România nu se învecina cu nici o țară membră a NATO. Se pun multe alte chestiuni pe care militarii nu și le explică. Astfel, prin plecarea trupelor sovietice din România era afectată continuitatea dispozitivului strategic al sovieticilor în cadrul Tratatului de la Varșovia, asigurarea logisticii etc. Să ne imaginăm cum privește un militar sovietic o hartă a blocului comunist, în interiorul căreia o zonă de peste 250 000 kmp rămâne neechipată militar cu trupe sigure.

Nici argumentele economice nu sunt de neatacat. Știm că Moscova putea oricând să impună guvernelor din țările în care se aflau cantonate trupele sovietice să le întrețină total sau parțial.

În sfârșit, interesul Uniunii Sovietice pentru a-și îmbunătăți imaginea nu era nici el vital. Mai mult, dacă el ar fi fost primordial, atunci efectul maxim s-ar fi obținut prin retragerea trupelor din Ungaria.

Celălalt punct de vedere nu are nici el o argumentație de neatacat. Sigur, liderii români au cerut, în 1955, direct lui Hrușciov - fără negocieri prealabile - să retragă trupele sovietice din România. Acesta este un fapt cert. Evident, cererea era formulată în limbajul tipic, cu oarecari precauții, pentru ca liderul de la Kremlin "să nu se supere". Documentele românești și memorialistica recentă spun că totuși atotputernicul Hrușciov ar fi fost foarte furios la aflarea solicitării. Dacă a fost așa, atunci nu se explică de ce el a fost însoțit la aeroport tocmai de acela care îi comunicase dorința liderilor români – adică de către generalul Emil Bodnăraș, ultimul care ar mai fi fost recomandat pentru o asemenea onoare. Totuși, la 3 octombrie 1955, Bodnăraș a fost înlocuit de la Ministerul Forțelor Armate (cu Leontin Sălăjan), fără un reproș, sugestie sau "recomandare" oficială. O simplă coincidență?

În orice caz, nici un istoric al perioadei nu poate susține că Moscova a decis redislocarea trupelor sale din România doar pentru că i-au cerut-o conducătorii comuniști de la București. Este clar că Bucureștiul nu avea nici o putere în această privință, nu-i putea condiționa în nici un fel pe sovietici. În plus, în 1958 România nu avea nici susținerea internațională pe care a avut-o în 1964 și 1968, când liderii români au încercat și - într-o anumită măsură - au reușit să se emancipeze (parțial) de sub influența Kremlinului.

Totuși, gestul autorităților române nu este cu totul lipsit de importanță. Cu toate riscurile, cei care au propus redislocarea trupelor ruse în spațiul sovietic au fost "tovarășii" de la Bucureşti. Punctul de vedere după care sovieticii ar fi ales România pentru acest experiment întrucât regimul comunist era consolidat şi nu mai era în pericol, este discutabil. Să nu uităm că în inchisori existau încă numeroși opozanți ai regimului, satele românești se opuneau deschis la ideea colectivizării, iar în munți detașamentele de rezistență mai erau în acțiune. Oricând aceste manifestări puteau deveni periculoase pentru regim și aveau capacitatea de a antrena mase importante de cetățeni exasperați de experiența comunistă dură după 10 ani de aplicare a ei rigidă. Unul dintre liderii români, Ion Gheorghe Maurer, își amintește : „Căutam tot timpul să le dăm sovieticilor impresia că nu au la ce se aștepta rău de la noi, că nu facem altceva decât să acționăm în numele marxism-leninismului"[4]. Evident, sovieticii, care cunoșteau situația de la fața locului, nu puteau fi amăgiți cu astfel de afirmații liniștitoare.

Rămâne de văzut dacă și în ce măsură fiecare din cele două puncte de vedere își au sprijinul lor în realitatea atât de confuză a anilor 1955-1958.

Oficial trupele sovietice se aflau în România în baza Tratatului de pace din 10 februarie 1947. Convenția de Armistiţiu din 12 septembrie 1944 (și Tratatul de pace din februarie 1947) invoca alte motive şi condiţii pentru pătrunderea şi dislocarea trupelor sovietice pe teritoriul statului român şi se referea la perioada de război. Ulterior, garnizoanele păstrate de sovietici în România ar fi avut misiunea oficială să asigure securitatea comunicațiilor cu trupele sovietice din Austria. De aceea prezența lor pe teritoriul românesc devenise, logic, inutilă după ce Statele Unite ale Americii, Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Franța au semnat, la 15 mai 1955, Tratatul de stat pentru restabilirea unei Austrii independente și democrate, după care trupele sovietice s-au retras din această țară[5].

Încercând să valorifice oportunitatea momentului creat de summit-ul celor patru mari puteri - URSS, SUA, Marea Britanie și Franța - de la Geneva (18-23 iulie 1955) - Biroul Politic de la București a decis, în august 1955, ca N. S. Hrușciov să fie informat în legătură cu ideea evacuării trupelor sovietice din România, propunând ca problema să fie ridicată de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Spre surprinderea tuturor, acesta s-a derobat însă și l-a delegat pe Emil Bodnăraș.

Prilejul abordării s-a ivit o dată cu finalizarea vizitei întreprinse de N. S. Hrușciov la Sofia, în august 1955. La terminarea acesteia, conducătorul sovietic a fost invitat la București. După mitingul din Piața Victoriei, liderul sovietic a fost condus la reședința lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, pe malul lacului Herăstrău. Emil Bodnăraș, „bun prieten al Uniunii Sovietice, un vechi bolșevic", cum îl caracteriza N. S. Hrușciov[6], fără a-l avertiza, l-a întrebat direct, în limba rusă: „Ce ați crede despre retragerea trupelor sovietice din România ?"[7] Luat prin surprindere, conducătorul de la Kremlin ar fi făcut "fețe-fețe", așa cum își amintește Gheorghe Apostol, exclamând furios : „Ce spui ? Cum poți sugera un asemenea lucru ?" Nervos, aprins la față, N. S. Hrușciov i-a acuzat pe români de naționalism și antisovietism, declarând : "Până acum v-ați simțit bine sub aripa Uniunii Sovietice și acum îi dați cu piciorul"[8].

Aceasta este o legendă pe care memorialistica post-decembristă o sugerează spre deliciul consumatorilor ocazionali de istorie recentă. Pentru un istoric are mai puțină importanță "subiectivismul" tovarășilor". El reține faptul în sine, care este indubitabil: cererea a fost făcută de un oficial român, la București, ocolind canalele diplomatice.

Argumentele aduse nu l-au convins pe Hrușciov. Deși conducătorii comuniști de la București și-au retractat propunerea și au declarat că ei cred "sincer în construirea socialismului", a cărui dezvoltare nu era "determinată de presiunea sovietică", nervos, "omulețul rotofei" - cum îl considera Gheorghe Apostol - ar fi plecat spre aeroport, fără a da mâna cu cei prezenți, însoțit fiind doar de Emil Bodnăraș. Imediat, relațiile reciproce s-au răcit considerabil. Aceasta este percepția acelora care s-ar fi aflat aproape de liderul sovietic.

Totuși, fie că "supărarea" nu a fost atât de mare, fie că liderii români au exagerat-o, Hrușciov a invitat o delegație condusă de Gheorghe Gheorghiu-Dej să participe la festivitățile de la Moscova cu prilejul zilei de 7 noiembrie același an, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Gheorghiu-Dej s-a eschivat, îngrozit de ceea ce i s-ar fi putut întâmpla, astfel că la Moscova s-a prezentat tot Emil Bodnăraș. La finalul recepției, N. S. Hrușciov l-a invitat într-un salon al Kremlinului. Bodnăraș se aștepta, probabil, să fie certat "tovărășește" pentru îndrăzneala sa din vară. Însă, în prezența lui Bulganin, Hrușciov i-a spus : "Tovarășe Bodnăraș, noi am hotărât să ne retragem trupele sovietice de pe teritoriul României. Aceasta nu ca urmare a faptului că voi ați ridicat problema, ci pentru că noi am ajuns la concluzia că este necesar să ne retragem"[9]. Fără explicații, fără comentarii. Dar și fără ca această intenție să se comunice Bucureștiului pe canale diplomatice.

Este posibil ca decizia Moscovei să fi fost luată după analize atente de către conducerea sovietică. Legenda după care Hrușciov a hotărât retragerea trupelor rusești din România la o cramă din

Drăgășani sau la o partidă de vânătoare din Carpați, este o poveste. Sigur, acum încep explicațiile istoricilor. Este evident că deciziile Congresului al XX-lea al PCUS (februarie 1956) și desființarea Cominformului (aprilie 1956) au avut un rol în această hotărâre. Poate explicațiile țin de echilibrul general în Europa. Discuții vor mai fi.

Reacția dură a Moscovei față de "explozia" din Ungaria, din toamna anului 1956, a amânat, însă, discuțiile privind retragerea trupelor sovietice din România.

După discuțiile sovieto-române de la Moscova de la începutul lunii decembrie 1956 s-a considerat ca "indicată staționarea vremelnică a unităților militare sovietice, în conformitate cu Tratatul de la Varșovia, pe teritoriul Republicii Populare Române"[10]. Se invoca acum un factor nou, care să justifice prezenţa trupelor sovietice în România, şi anume Tratatul de la Varșovia și rațiunile geopolitice sau geostrategice pe care le impune. Rușii invocau clauzele militare ale Tratatului de alianţă și susţineau că aveau, deja, avizul pentru menţinerea trupelor sovietice pe teritoriul celorlalţi parteneri ai Blocului militar. În aceste condiţii, ruşii au transferat decizia de retragere a trupelor lor din România la nivelul organismelor Tratatului și al statelor membre. Acestea erau solicitate să spună dacă este o necesitate "staționarea în continuare a unităților militare sovietice pe teritoriul Republicii Populare Române"[11].

Declarația româno-sovietică din 3 decembrie 1956 marca astfel un pas înapoi față de cererea inițială a conducerii de la București și mai ales față de presupusa intenție rusă din urmă cu un an, care a rămas să se producă după informarea liderilor Tratatului de la Varșovia. Aşa se explică Acordul semnat la 15 aprilie 1957 între cele două guverne, care reglementa statutul juridic al trupelor sovietice staționate temporar în România. Sintagma "staționare temporară" era tot ce au putut obține românii în aceste negocieri. Articolul 1 al documentului prevedea că trupele sovietice staționate temporar în România "nu afectează în nici un fel suveranitatea Statului român" și că ele sunt obligate "să respecte și să se conformeze prevederilor legilor românești"[12]. Efectivele și locurile de dislocare urmau să fie stabilite prin convenții speciale încheiate la nivel de guvern.

Mișcarea, aplicațiile și manevrele trupelor sovietice în afara locurilor de dislocare necesita, pentru fiecare caz în parte, consimțământul guvernului român sau al autorităților împuternicite de acesta. A fost creată și o Comisie mixtă, compusă din trei persoane de fiecare parte, cu sediul la București.[13]

Acordul menționat releva, în limbaj specific, "unitatea deplină" între România și Uniunea Sovietică în apărarea păcii. Bineînțeles, erau criticate "SUA și celelalte puteri occidentale care refuzau să meargă pe calea destinderii încordării internaționale și a dezarmării"[14]. Practic, nu mai exista nici o perspectivă pentru plecarea sovieticilor din România care, iată, aveau acum şi un aranjament bilateral la dispoziţie. Însă informațiile despre credibilitatea rușilor în România, despre atitudinea antisovietică a populației și chiar a unor autorități, din cauza comportamentului militarilor și consilierilor ruși în țară, se tot adunau la Moscova.

Anul următor a adus o nouă schimbare în atitudinea sovieticilor: la 17 aprilie, N. S. Hrușciov a adresat o scrisoare lui Gheorghe Gheorghiu-Dej prin care îl informa că se observă "o oarecare slăbire a încordării internaționale", iar România "are forțe înarmate de nădejde, capabile să dea o ripostă provocărilor imperialiștilor". De aceea, scria N. S. Hrușciov, Uniunea Sovietică considera că "nu mai este necesară șederea trupelor sovietice pe teritoriul Republicii Populare Române"[15]. Liderul de la Kremlin îl invita chiar la discuții "în timpul cel mai apropiat"[16] pentru evacuarea trupelor sovietice de pe teritoriul României. Formal, în accepția conducerii de la Kremlin, acțiunea urma să constituie "încă o dovadă concretă și convingătoare a politicii de pace a Uniunii Sovietice, care dorește sincer o destindere a încordării internaționale. "Un asemenea act va lipsi cercurile imperialiste de unul din argumentele importante pe care le folosesc pentru justificarea politicii de pregătiri militare și va contribui la unirea forțelor care se pronunță pentru menținerea păcii"[17].

Acceptul Bucureștilor nu s-a lăsat așteptat : la 23 aprilie 1958, Gheorghe Gheorghiu-Dej a declarat că este gata pentru discuții și l-a asigurat pe Hrușciov că forțele armate române "vor face față cu cinste, în orice împrejurări, îndatoririlor care le revin în cadrul lagărului socialist". A doua zi, 24 aprilie, Comitetul Politic Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia a avizat și el decizia Moscovei. Cu același prilej, s-a decis ca statele membre ale Tratatului de la Varșovia să-și reducă efectivele în 1958 cu 519 000 de militari[18].

S-a încheiat imediat un acord la Moscova, între Ministerul Apărării român și rus, care stabilea că trupele sovietice vor fi retrase în perioada 15 iunie-15 august 1958.

Pentru asigurarea "intereselor securității statelor membre ale Tratatului de la Varșovia", părțile contractante au căzut de acord (articolul 2) să se păstreze pe teritoriul României "o cantitate corespunzătoare de muniții în două depozite și 9 800 tone carburanți și lubrifianți. Paza și gestiunea lor trecea însă în sarcina militarilor români. În același scop, Ministerul român al Apărării (la acea dată intitulat al Forțelor Armate, respectiv MFA) se obliga să mențină în funcțiune alte capacități militare pentru o posibilă folosire a lor de către Tratat, dacă ar fi fost necesar. Până la 1 iulie 1958, părțile se obligau să precizeze planurile de cooperare ale apărării antiaeriene între cele două ministere, după care serviciul de luptă al aviației de vânătoare, artileriei antiaeriene și al mijloacelor radiotehnice, care erau deservite de trupele sovietice pentru acoperirea obiectivelor situate pe teritoriul României înceta. Conform articolelor 5 și 6 ale Acordului, Ministerul Apărării al URSS se obliga să predea MFA toate cazărmile, aerodroamele, poligoanele, câmpurile de instrucție, cu tot utilajul și instalațiile respective, casele de locuit și alte clădiri și edificii cu inventarul și mobilierul respectiv, construite sau achiziționate de trupele sovietice. Transportul trupelor, tehnicii de luptă și încărcăturilor pe teritoriul României urma să fie asigurat de partea română.

Pentru aplicarea Acordului de repatriere a trupelor sovietice, Consiliul de Miniștri român a decis, la 21 iunie, să constituie o Comisie Centrală, prezidată de generalul-locotenent Arhip Floca, alcătuită din delegați de la diferite autorități, cu misiunea de a organiza pe teritoriu diferite mnifestații publice și preluarea bunurilor care au fost în folosința trupelor sovietice, asigurarea transporturilor trupelor sovietice, etc. În regiunile administrative Constanța, Galați, Timișoara, Ploiești și Iași au fost constituite comisii regionale.

Plecarea trupelor sovietice a constituit o surpriză pentru societatea românească și a trezit un sentiment de bucurie reținută. Presa centrală și radioul au primit ordin să publice și să transmită materiale privind semnificația politică internă și externă a deciziei, cluburile comuniste din întreprinderi, căminele culturale, unitățile militare au organizat conferințe în care s-a vorbit despre prietenia româno-sovietică. S-au organizat seri de dans, s-au oferit cadouri, s-au făcut fotografii. Militarii sovietici încercau sentimente contradictorii : erau bucuroși că se întorceau acasă, dar nedumeriți că părăsesc România.

Prezidiul Marii Adunări Naționale a conferit ordine unor ofițeri sovietici și medalia "Eliberarea de sub jugul fascist" întregului personal al unităților.

La rândul său, Guvernul a oferit o recepție pentru 160 persoane, toastul urmând a fi rostit de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Nu s-a defilat sub Arcul de Triumf și n-a fost organizat ceremonialul militar ca la plecarea trupelor sovietice din Berlin. Totuşi, evenimentul a avut un anumit ecou internațional, deşi nu pe măsura iniţiatorilor.

Ulterior, au început să fie repatriați și consilierii militari sovietici. Încă de la 14 ianuarie 1957, sovieticii au motivat retragerea consilierilor pe considerentul că rămânerea lor în România "nu mai corespunde intereselor cauzei"[19]. Oferta de repatriere a consilierilor a

fost acceptată imediat de conducerea de la București, la 13 februarie 1957, care a răspuns că împărtășește "pe deplin" propunerea sovietică[20]. Problema retragerii tuturor consilierilor și a "reducerii maxime" 25 a prezenţei specialiștilor sovietici a fost reluată tot de sovietici la 9 septembrie 1958, într-o scrisoare adresată conducerii române în care se arăta că sovieticilor le era greu să țină în câmpul vizual activitatea fiecărui specialist, iar unii dintre aceștia nu se descurcau bine în "situația politică și particularitățile naționale" românești. Acordul românesc a fost exprimat la 26 septembrie de către Gheorghe Gheorghiu-Dej, care și-a manifestat convingerea că "schimbul de experiență se poate face prin trimiterea de specialiști în domeniul economiei, culturii, apărării, precum și prin trimiterea reciprocă de tineri în instituțiile de învățământ"[21].

Pe această linie de conduită, la 22 ianuarie 1959, primul secretar al CC al PMR a rugat pe N.S. Hrușciov să fie de acord cu trimiterea în România a cinci specialiști sovietici pentru "nevoile de pregătire și perfecționare" ale armatei române, care să consilieze conducerea armatei în probleme de stat major (operații, organizare, mobilizare), pregătire de luptă a armatei de uscat (de preferință la tancuri și mecanizate), apărare antiaeriană, marină, radiotehnică[22].

Față de zecile de consilieri de până atunci, prezența celor cinci ofițeri ruși nu avea o relevanță majoră, consilierea lor era una pur formală, oricum fără influență determinantă în modernizarea Armatei române. Acest lucru nu înseamnă că organismul militar românesc se putea sustrage cu totul de la direcțiile de evoluție din Blocul comunist, mai ales că în anii care au urmat au fost armonizate o serie de procedee și tehnici de luptă necesare funcționării unei alianțe politico-militare pe timpul exercițiilor, aplicațiilor comune, tragerilor cu rachete, instrucției trecerilor peste cursuri de apă mari, luptei în condițiile folosirii (de către inamic sau de către trupele proprii) a armei nucleare. Cea mai dificilă s-a dovedit lupta pentru adoptarea unui Statut al Tratatului pentru timp de război, care nu s-a încheiat mulțumitor pentru statul român.

Studiul meu poate fi considerat încă o piesă necesară în ceea ce numim „lecții învățate”, care ne ajută și ne permite să înțelegem situația complicată de astăzi din proximitatea României și perspectiva soluționării ei, cu urmările posibile pentru un areal mai extins.

---

[1] Petre Opriș, 1958. *Plecarea armatei sovietice din România – între mit şi realitate,* în „Anuarul Muzeului Marinei Române 2002”, tom V, Editura Companiei Naţionale Administraţia Porturilor Maritime Constanţa S.A., Constanţa, 2003, p. 391 – 398
[2] Unele idei din acest studiu au fost abordate și în *Revista de Istorie Militară* (RIM), 2002, nr. 3, p.23-28.
[3] Ioan Scurtu (coordonator), *Retragerea trupelor sovietice. 1958*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, p.327; 331. În iunie 1958 se aflau: în Timișoara 9657, în 4 unităţi militare sovietice: de tancuri, de infanterie, de artilerie şi de transmisiuni); p.327, la Bascov se găsea o unitate sovietică de tancuri, în Ploiești se aflau cel puţin 1402 militari şi civili sovietici; p.326, la Focșani se aflau 2232; p.326 la Râmnicu-Sărat se aflau 1600; p. 326; 386 la Brăila - 2925; p.326 la Galaţi - 2305; p.327 la Constanţa - 9016; p. 327; 385, la Cocargeaua – 2117 - , p.327 la Ianca - 2957 militari și civili sovietici.
[4] Lavinia Betea, *Maurer si lumea de ieri - Marturii despre stalinizarea Romaniei, Editura Dacia*, Arad, 2001, p. 263. "Omulețul rotofei a sărit în picioare, aprins la față și ne-a calificat drept naționaliști, antisovietici, acuzându-ne că "până acum v-ați simțit bine sub aripa Uniunii Sovietice, acum îi dați cu piciorul" .
[5] La 12 august, Gheorghe Gheorghiu Dej a dat următorul răspuns - diplomatic - întrebărilor puse de A. I. Bradfort, vicepreședintele "United Press", privind zvonul că trupele sovietice aveau să fie retrase din România până la 1 octombrie 1955 : "Dacă trupele străine aparținând statelor occidentale ar fi retrase din țările Europei apusene în limitele granițelor lor naționale, iar grupările militare create în Occident ar fi lichidate, situația din Europa s-ar schimba și ar fi înlăturată necesitatea Tratatului de la Varșovia, precum și a acelor măsuri de asigurare a securității care sunt prevăzute în acest tratat". "În acest caz - comenta liderul comunist - este evident că ar fi înlăturată și necesitatea prezenței trupelor sovietice în România și aceste trupe ar fi retrase ".
ână acum v-ați simțit bine sub aripa Uniunii Sovietice, acum îi dați cu piciorul" .
[6] Lavinia Betea, *Maurer si lumea de ieri ……, p.263* -
[7] Ioan Scurtu, *Retragerea trupelor*…, p. 234.
[8] Lavinia Betea, po.cit. p. 264Idem, p.241.
[9] Ioan Scurtu, op.cit, p.241.
[10] Ibidem, p. 247-248.
[11] Partea română a Comisiei a fost compusă din generalul-locotenent Arhip Floca, generalul-locotenent Corneliu Mănescu și generalul-maior de justiție Gheorghe Bucian, iar partea sovietică din generalul-maior A. Kosenko, colonelul V. Markareanț și colonelul V. Soprun.
[12] "Scânteia" din 16 aprilie 1957.
[13] Ioan Scurtu, op.cit, 273
[14] Ibidem.
[15] Ibidem.
[16] Idem, p.274
[17] Idem.
[18] Trupele de uscat, forțele aeriene militare, subunitățile de apărare a raionului maritim al Flotei militare și trupele de transmisiuni care asigurau telecomunicațiile de înaltă frecvență.
20. URSS cu 300 000 oameni, România 55 000, Bulgaria 23 000, Polonia 20 000, Cehoslovacia 20 000, Albania 1 000.
[19] Arhivele Naționale ale României, fond *CC al PCR, S*ecția relații externe, dosar nr. 6/1955, f. 373.
20 Idem, f.375.
[20] Idem, f. 378-379
[21] Idem, f.372

RECENZIE

Ana Carla DUȚĂ
muzeograf, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”

Destinul tragic al unui patriot.

Generalul erou Livius Teiușanu, primul atașat militar român în SUA

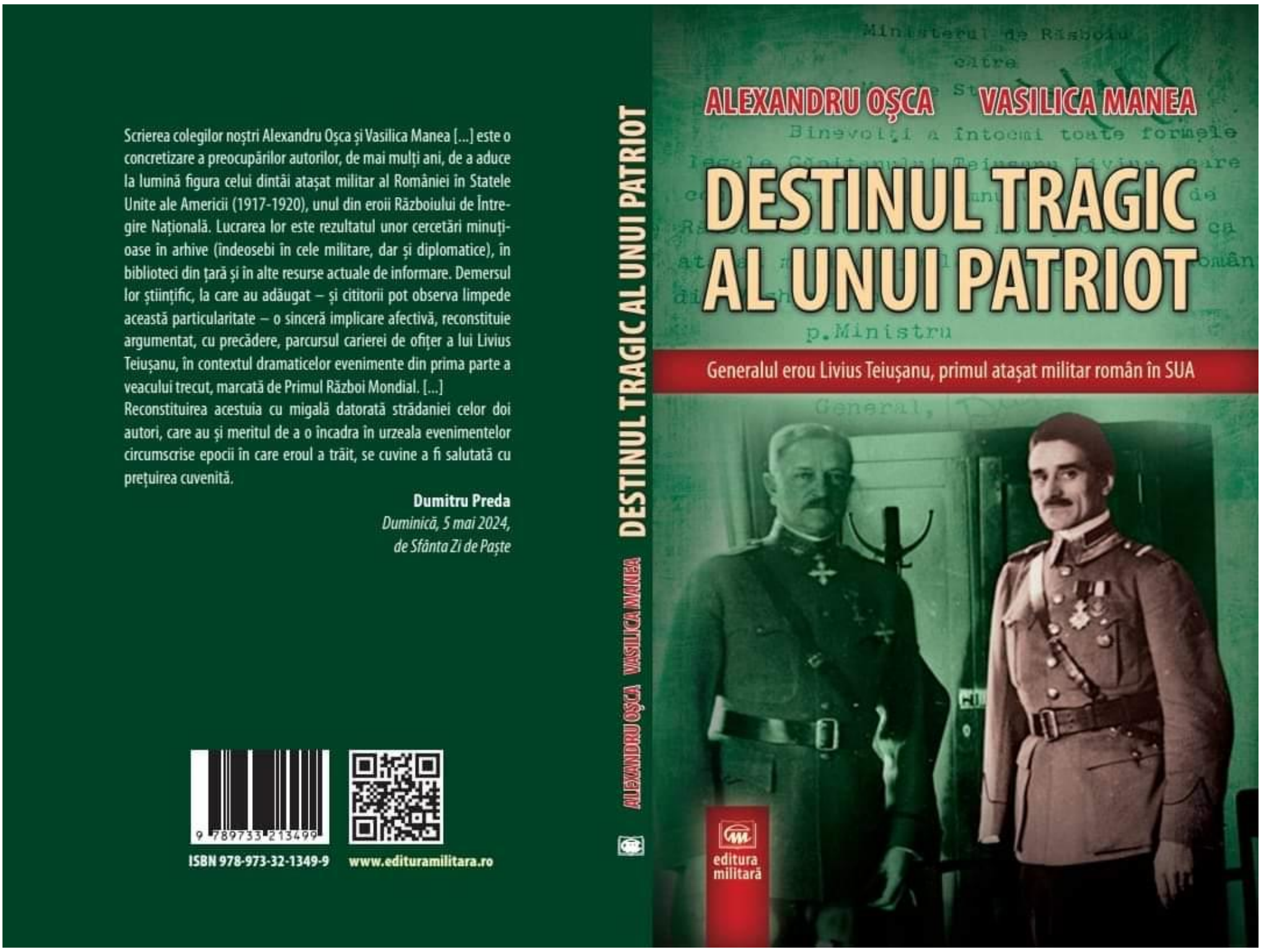

Prezentăm cititorilor Revistei o carte dedicată unei personalități de excepție din istoria românilor, generalul Livius Teiușanu, erou al luptelor din Valea Jiului din august-octombrie 1916 și primul atașat militar român la Washington (1917-1920). Persecutat pentru exigența lui față de moralitatea viciată din perioada interbelică, el a avut un sfârșit tragic, după ani de abuzuri împotriva lui și în timpul regimului comunist.

Monografia cu titlul „Destinul tragic al unui patriot. Generalul erou Livius Teiușanu, primul atașat militar român în SUA”, a apărut în urmă cu două luni la Editura Militară sub semnătura unui istoric al relațiilor internaționale, profesorul Alexandru Oșca, și a unui arhivist militar recunoscut pentru acribia în cercetare și grija pentru detalii din documente, doamna Vasilica Manea. Prefața este semnată de ambasadorul Dumitru Preda, profesor, istoric militar și diplomat de excepție.

Cartea se bazează pe surse directe din Arhivele Militare Române (care a girat realizarea lucrării), Arhivele Diplomatice și Arhivele CNSAS, precum și arhivele și mărturiile locale din arealul de formare și cel profesional al personajului principal al lucrării.

Profesia și experiența autorilor indică perspectiva diferită care a întregit o realitate cercetată și redată publicului, concomitent cu faptele și însușirile unui patriot desăvârșit, care s-a dedicat fără rezerve slujirii Țării pe câmpul de luptă (unde a fost rănit, pierzându-și brațul drept, amputat de la umăr), iar mai apoi și în bătălia diplomatică pentru recunoașterea internațională a României Mari.

Lecturând cartea - care se remarcă printr-o scriitură limpede asemenea unei povești de viață -, cititorul parcurge, alături de personaj, transformările fundamentale care s-au înregistrat în arealul românesc, dar și în Europa și America, din ultima decadă a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea.

Născut la 1 septembrie 1888 la Drăgănești-Olt, într-o familie de preot, Livius Teiușanu și-a petrecut copilăria și a învățat în localitatea natală, iar mai târziu la Gimnaziul din Slatina. Ulterior, a urmat Liceul „Carol I” din Craiova, pe care l-au absolvit în acei ani și alte personalități ale culturii române, remarcate mai târziu prin responsabilități la cel mai înalt nivel în România: Titu Maiorescu, Constantin Angelescu, Theodor Aman, Gheorghe Tătărescu, Nicolae Titulescu ș.a.

Generalul Livius Teiușanu s-a format ca ofițer la Școala Militară de Ofițeri de Infanterie din București și Școala de Război din Kassel, Germania (cu practică la Regimentul 81 Infanterie din Frankfurt, unitate unde a activat ca ofițer și principele Ferdinand, viitorul rege al României).

A participat la campania din 1913, ca locotenent, șef al Secției Mitraliere din Regimentul V infanterie nr. 21 Ialomița. În timpul Marelui Război s-a aflat la comanda Companiei de mitraliere a Regimentului „Gorj" nr. 18 Infanterie, instruind, în paralel, Legiunea de Cercetași în care se afla și Ecaterina Teodoroiu. A luptat până la 29 octombrie 1916 pe Valea Jiului, când a căzut grav rănit, fiind evacuat la Spitalul de campanie din Craiova, unde i s-a amputat brațul drept de la umăr. Pentru eroismul său a fost avansat căpitan și decorat cu Ordinul Coroana României cu Cruce de Război. Întâmplarea a făcut ca în aceeași zonă a frontului și în același timp să lupte și Ervin Rommel (locotenent în armata germană) cel care a descris într-o monografie impresiile față de dârzenia dovedită de români în timpul luptelor.

Tânărul căpitan Livius Teiușanu, deși mutilat, a cerut să nu fie reformat și a rămas în armată ca instructor în școlile militare de la Iași și Botoșani, dovedind o voință de fier și o extraordinară capacitate de adaptare.

Pe timpul luptelor de la Mărășești s-a aflat din nou în tranșee, îmbărbătându-i pe soldați și ofițeri, iar în septembrie 1917, generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General al Armatei, l-a convocat pentru misiunea de atașat militar în prima Legație a României înființată în Statele Unite ale Americii, condusă de Constantin Angelescu.

Deși nu avea o pregătire specială și nici practică în demnitatea de diplomat, fiind recrutat, practic, direct de pe front, curând avea să se remarce între cei mai activi atașați militari în capitala Americii și și-a onorat ireproșabil datoria ca reprezentant al Armatei române.

Ajuns la Washington, în ianuarie 1918, s-a căsătorit cu Anne Adele Humphrey, fiica unui om de afaceri american, prietenă cu Margarete Wilson, fiica Președintelui american, reușind să fie prezent la multe reuniuni ale înaltei societăți americane, folosind adeseori resursele financiare ale familiei. A pledat cu succes prin conferințe și susțineri discrete, cauza românească și a mobilizat organizații caritabile care au trimis în România bani și bunuri în folosul românilor aflați la mare cumpănă în teritoriul ocupat de inamic și în Moldova liberă.

Prin tact și insistență, cu înfățișarea lui de erou rănit în război, a fost primit de cei mai renumiti comandanți militari și oficiali americani de rang înalt. Pe generalii John Pershing și Payton March i-a decorat cu mâna lui, în numele Regelui Ferdinand. La rândul lui, Președintele SUA l-a decorat cu cea mai înaltă distincție pentru străini – "Medalia Serviciul Distins" – pe care i-a inmânat-o chiar Secretarul de stat al Apărării, Newton D. Baker.

Nu totdeauna societatea românească a dovedit recunoștință pentru fii ei devotați: întors în țară, maiorul Livius Teiușanu a fost scos prematur din Armată, fiind trecut în rezervă cu gradul de locotenent-colonel. În plan personal este lovit de destin: soția s-a îmbolnăvit și s-a întors în America, (unde a murit doi ani mai târziu). Fiica sa, Cavada (pe care n-a mai revăzut-o niciodată, devenită actriță de renume în anii '60 pe scenele din Londra) a rămas în grija bunicilor materni, iar el a suportat răzbunarea regimului carlist, care l-a „internat" opt ani în stabilimente de psihiatrie din București, Sibiu, Sighetul Marmației.

Regimul comunist i-a dat lovitura de grație, arestându-l pentru motive subiective și lipsindu-l de pensie și de mijloace de trai în puținul timp dintre două arestări.

Livius Teiușanu a murit la 5 februarie 1963, sub un stejar secular aflat în drumul pe care generalul-erou se chinuia să-l străbată cu ultimele puteri pentru a ajunge la mai marii timpului să i se facă dreptate.

Este povestea foarte pe scurt, redată amplu în carte, a unui destin tragic, care ni se înfățișează ca un scenariu de film.

Autorii încearcă să fie obiectivi în descrierea evenimentelor dar nu pot rămâne indiferenți față de soarta cumplită a personajului lor, iar lectura are același efect asupra cititorului, care empatizează pe deplin.

Cartea este completată de un corpus de 22 de documente – o selecție bine concepută – întocmite de Livius Teiușanu ca maior, atașat militar, sau de instituții, cu referire la personaj. Din acestea aflăm informații inedite despre societatea americană din timpul războiului și despre personalități importante din istoria românilor.

Prin această lucrare autorii reconstituie un fragment important din începutul diplomației militare românești, redând istoriografiei destinul unui ofițer-erou al Armatei române care și-a îndeplinit datoria de onoare pe câmpul de luptă și în bătălia diplomatică pentru prestigiul Țării.

Cele descrise în această prezentare sunt argumente să-i îndemn pe cititori la o lectură interesantă.

O statuie și istoria sa
Monumentul Eroilor din Arma Geniului - „Leul”

Arma Geniului a luat ființă în urmă cu 165 de ani, pe vremea domnitorului Cuza, prin crearea în anul 1859 în Moldova a primei subunităţi române de geniu, Batalionul 1 Geniu, prin abrobarea dată la 31 mai 1859 de Alexandru Ioan Cuza (n. 20 martie 1820, Bârlad, Moldova - d. 15 mai 1873, Heidelberg, Germania) pe Raportul Consiliului de Ministrii nr. 1902. Comanda primului Batalion de Geniu a avut-o ing. Panait Donici - ministru al lucrărilor publice, uns cu gradul de căpitan. Data de 31 mai 1859 marchează nașterea oficială a unei noi arme în cadrul oștirii române – ARMA GENIU, al cărei ctitor a fost căpitanul inginer Panait Donici.

Geniu este denumirea generică a unei arme ce cuprinde trupe specializate pentru executarea lucrărilor de fortificații, de drumuri, de poduri, căi ferate, cazărmi, spitale, tabere pentru instrucție, realizarea și deservirea posturilor/centrelor telefonice și telegrafice etc. Membrii unităților militare de geniu sunt numiți geniști.

Monumentul eroilor din arma geniului, „Leul”, este situat la intersecția bulevardelor Iuliu Maniu și Geniului, din București, aproape de Cotroceni. A fost dezvelit la 29 iunie 1929, deci în urmă cu 95 de ani. Generalul Constantin Ștefănescu-Amza (n. 23 iulie 1875, Budești, Călărași – d. 13 februarie 1964, București) este cel care a avut inițiativa înălțării acestui monument, în calitatea sa de comandant al Școlilor și Centrului de Instrucție al Geniului, lansând atât acțiunile de colectare a fondurilor necesare, cât și organizarea concursului pentru stabilirea autorului, care a fost sculptorul Spiridon Georgescu (n. 28 decembrie 1887, București – d. 1974). Lucrarea este turnată în bronz la Fabrica și turnătoria V.V. Răşcanu din București.

Un impunător leu, lung de 5,4 m, înalt de 4,4m și cântărind 6.000 kg, este elementul dominant al acestui monument, simbolizând tăria armatei române. Specificul armei este redat prin statuile a patru ostaşi genişti - un cercetaș, un ceferist, un pontonier și un telefonist. Fiecare din aceste patru statui are 2,20 m înălțime și cântărește 1.200 kg.

Pe soclu se află inscripţia: *„Spuneţi generaţiilor viitoare că noi am făcut suprema jertfă pe câmpurile de bătaie pentru întregirea neamului”*, iar într-un medalion montat pe treptele monumentului stă scris: „EROILOR DIN ARMA GENIULUI 1916 - 1919”.

La câțiva metri distanță de *Monumentul Eroilor din Arma Geniului - „Leul”*, pe bulevardul Iuliu Maniu, se află bustul maiorului Panait Donici.

Redacția

Monumentul Eroilor din Arma Geniului - „Leul”

Maior Panait DONICI (1825 – 1905), Ministru al Lucrărilor Publice (1859-1868), Comandantul Primului Batalion de Geniu (1859-1862)

Laura HANT

O aniversare de suflet

După cum știm cu toții, există în viața noastră anumiți semeni pe care providența divină ni i-a scos înadins în cale să ne fie pavăză trainică, să ne lumineze întortocheatele și uneori anevoioasele cărări pe care pășim, suind sau coborând, fiecare după putință sau după neștiute reguli ale hazardului. Iar când aceste ființe dragi sufletului nostru împlinesc o vârstă frumoasă, ne dăm dintr-o dată seama că timpul nu stă în loc, că acesta aleargă implacabil iar noi încercăm să îl facem să mai zăbovească o clipă din goana sa de neoprit.

Asemenea gânduri mă cuprindeau asistând la o aniversare de o vibrație aparte: Părintele Nicolae, sufletul comunității credincioșilor ortodocși din Viena, și nu doar din capitala austriacă ci din întreaga această țară unde noi ca români ne ducem traiul, a trecut pragul celor 7 decenii de viață.

Noi, toți cei care vă admirăm și vă urmăm sfaturile de ani și ani de zile, participăm cu drag la evenimentele culturale, literare, muzicale, pe care le găzduiți, Preacucernice părinte vicar, în cadrul bisericii (dedicate Zilei Culturii Naționale, lansării unor cărți, dialogului cu personalități importante venite din țară) mai ales cele organizate de Asociația „Mihai Eminescu” -Viena, pe care o conduc.

Laura HANT

Toate acestea, și multe altele, au consolidat fără îndoială legăturile spirituale ce mă leagă de sfinția voastră, Preacucernice părinte Nicolae.

Sunt cucerită în egală măsură de grija părintească a sfinției voastre pentru copii, pentru tineret, grefată pe calitatea pe care o aveți de profesor, amintind printre altele lecțiile de catehizare, orele de meditații școlare, serbările în care au fost angrenate odraslele românilor din Viena, întregind astfel o altă dimensiune a personalității dumneavoastră.

Rămânând pururi tânăr, plin de entuziasm, atașat bucuriilor și durerilor celor pe care îi păstorește încă de la sfârșitul veacului trecut, Părintele Nicolae este sărbătorit în această clipă cu dragoste și bucurie, de noi, cei ce îl iubim, ca pe un simbol de evlavie și smerenie, de har preoțesc, de lumină divină și înțelepciune cărturărească.

Urându-i din tot sufletul *La Mulți Ani!* Preacucernicului Părinte Profesor dr. Nicolae Dură, ne rugăm de fapt ca Bunul Dumnezeu să îi dăruiască ani mulți în fruntea obștii de credincioși pe care îi păstorește cu patos creștin, să fie sănătos, și să ne fie în continuare far luminos, ghid înțelept, icoană vie împotriva răutăților ce se mai întâmplă în viața noastră.

Vreau să mulțumesc tuturor celor care au contribuit la celebrarea zilei de naștere a Părintelui Nicolae, pentru Albumele ce i-au fost dedicate, dimpreună cu gazdele generoase, tuturor celor care i-au făcut ziua de 21.11.2024, o dată de neuitat.

Închei mulțumind, de asemenea, maestrului Coțovanu pentru admirabilul portret făcut sărbătoritului. Încă o dată, primiți din partea mea, Precucernice Părinte, urarea venită din inimă: La Mulți Ani!

Un pictor în galeria clasicilor

Mihai COȚOVANU

Mihai Coțovanu este un familist convins, cu șapte copii, care încearcă să ducă o viață clădită, în principal, în jurul picturii. Criticii de artă îi admiră dorința de a surprinde esențialul dincolo de limita vizibilului, stăruința de a vedea adevărul în oameni, peisaje şi lucruri.

Din profunda sa viziune asupra vieții, reținem câteva texte emblematice, care îl definesc în calitate de mare artist contemporan, dar și un gânditor de anvergură, oglindind cu sinceritate realități triste, adevăruri dureroase privind statutul artistului în lume:

„Pictura este arta de a vedea și a cugeta la spectacolul oferit de natura în continuă transformare, și de a accede la cerurile din spațiul și timpul absolut. Melancoliile timpului rămân încătușate în realitatea existenței.”

„Vizitarea muzeelor este o necesitate sufletească pentru înălțare spirituală. Suntem atrași de energia spirituală a muzelor care se revarsă din operele de artă și mișcă sufletele privitorilor. ”

„Prin artă omul poate trece peste nimicnicia vieții sale, și se poate înălța, apropiindu-se de zei. Își poate găsi pacea și uita de război. În spațiul muzeal prin operele de artă, muzele strălucesc în mod tainic. Mișcă gândurile și emoțiile celor însetați de armonie și frumusețe. Prin energia lor, în operele de artă, spațiul muzeal devine un loc sacru. ”

„Adevărul și frumosul netezește calea către pace. Minciuna și urâtul ridică pod spre Hades și aduce focul în lume, determinând seisme umane și războaie. ”

„Pasiunea pentru artă a acționat prin forța destinului, un talant de care nu eram conștient că trebuie să-l înmulțesc. Ființa interioară nu s-a lăsat zdrobită și a căutat prin arta picturii să-mi trezească valențele ascunse din propria ființă. Prin arta picturii, natura și cerul au devenit cărțile spirituale în demersul creator. ”

Data nașterii: 21 iulie 1967
Studii
1987-1989 - Școala Populară de Arte, clasa prof. Ghiță Leonard.
1990-1995 - Academia de Arte „G. Enescu”, Facultatea de Arte Plastice şi Design, Iaşi, Specialitatea Pedagogia artei, clasa prof. Parghel Virgil.
Membru al U.A.P.R Filiala Iași din 1997.
A participat la 75 de expoziții de grup și concurs.
A realizat 80 de expoziții personale.
Publicații: 29 de articole în ziarul *Flacăra Iaşului*: 16 articole în *Evenimentul de Iași*; cele mai importante sunt prezentate în album.
Premii
– Premiul l – Cântarea României,1988, Salonul de toamnă.
– Premiul Academica „C.D. Stahi“,Concursul National de Artă „Nicolae Tonitza“, Bârlad, 2006
–Medalia Fundației de Artă „Sf. Luca“
– Premiul National de Performanta „Top Art“ acordat de revista „Top Business“, Noiembrie 2008
– Premiul special pentru portret, Simpozionul National „Dimitrie Cantemir“ 2010
– Premiul „Mihai Eminescu“ pentru pictură la Concursul International de Arte vizuale „Noi și Eminescu“ 2011, Iași
– Diploma de excelență conferit de Instituțiile de Cultură din Armata României Cercul Militar Național 2019, Trofeul Promovarea Culturii și Artei, oferit de către General-locotenent. Dr. Cătălin Zisu.

Mihai COȚOVANU

Numeroase lucrări semnate de Mihai Coțovanu se găsesc în colecții personale și muzee de artă din țară și din străinătate (Franța, Israel, Japonia, S.U.A., Canada, Germania, Italia, Grecia, Austria, Elveția și Belgia, Emiratele Arabe Unite).

Redacția

„Picturile maestrului Coţovanu sunt veritabile „acorduri simfonice”, cu accente impresioniste dintr-un spaţiu care-şi aduce aminte de liniştea naturii, când anotimpurile îşi urmează trecerea peste lume. Impresionează omagiul adus de pictorul român lui Claude Monet, dar mult mai mult impresionează modestele căsuţe ţărăneşti în care mai pâlpâie viaţa, deşi tot mai înierbate uliţele, tot mai scorojiţi pereţii, tot mai agresivă pustiirea. ”

Dr. Marian Nencescu, critic literar

„Pictorul Mihai Coţovanu se situează în rândurile neoimpresioniştilor sau mai tehnic, postimpresioniştilor. Ca şi peisajele, naturile statice se bucură de o similară atitudine estetică deoarece artistul se fereşte de subevaluare tematică sau de tratament superficial.”

Mircea Deac, Critic de artă

Peisaj din Barbizon

Lumina Muzeului

Natură statică cu mere si pere - 54 x 46 cm

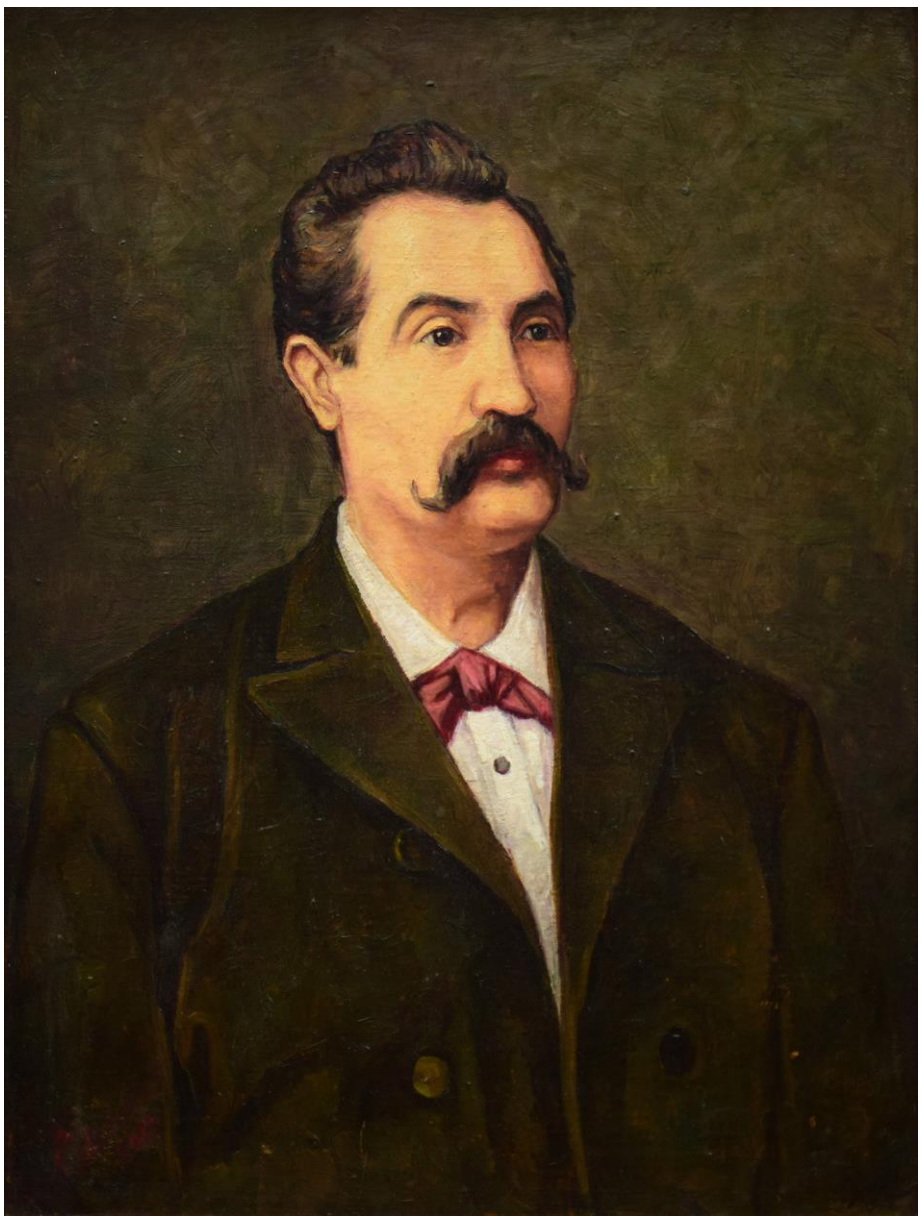

Mihai Eminescu - 54 x 70 cm

Simfonie de Toamnă - 54 x 46 cm

Trinitatea efemeră - 54x64 cm

Peisaj pe strada Vântu - 60x46 cm

Prof.univ.dr. Ioan N. ROȘCA

GENOVEL-FLORENTIN FRĂȚILĂ,

TEINO KOR – UN ROMAN ISTORIC ȘI REFLEXIV

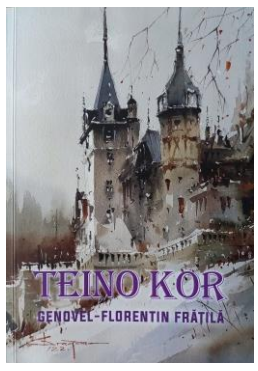

Prin recenta sa operă, *Teino Kor* (Editura Creator, Brașov, 2024), Genovel-Florentin Frățilă a realizat un roman complex, format din două straturi suprapuse, unul istoric și altul reflexiv. Este un roman amplu, de 400 de pagini, compus din două părți (sau cărți) bine distincte: prima se referă la istoria trecută (din care evocă inițierea lui Zamolxe în misterele lumii, momentul 1874 al descoperirii tăblițelor de la Sinaia, inscripționate cu învățăturile zamolxiene și perioada interbelică), a doua – istoria actuală (de după 1989), ambele părți fiind conexate prin încercările de decriptare a misterioaselor texte ale străvechii înțelepciuni dacice.

Prima parte/carte are un echilibru și o rotunjime specifice unei capodopere. Debutul cărții cuprinde ritualul de inițiere a lui Zamolxe în misterele de la Eleusis și întâlnirea acestuia cu mai tânărul rege dac, după ce și-a fixat concepția în urma frecventării mai multor temple și a 7 ani de asceză, precum și inscrepționarea învățăturilor sale pe un număr de nouă tăblițe de aur.

În episodul Sinaia, dintre cele nouă tăblițe mari ale lui Zamolxe, desoperite cu prilejul săpăturilor pentru fundația castelului Peleș, numai trei ajung în posesia domnitorului Carol I, trei fiind oprite de șeful de șantier Ioan Câlniceanu de Kelling și alte trei de translatorul român al acestuia. Peste ani, cele trei tăblițe din familia regală ajung, în urma succesiunii la tron, la regina Maria, soția de origine engleză a regelui Ferdinand, cele trei oprite de translator sunt date de acesta fiicei sale Lia, devenită doamnă de companie a reginei, și ultimele trei, se subînțelege, se află la familia fostului șef de șantier. Deși textele zamolxiene cu caractere grecești sunt greu de descifrat, deoarece cuvintele nu sunt separate între ele, sunt scrise circular și ar trebui citite pe silabe în sens invers acelor de ceasornic, dar dispuse în altă ordine, totuși tăblițele Liei, pe care le dăruise vărului ei, poetul și filosoful Radu Mureșan, vor fi descifrate de acesta, care, apoi, le va decripta și pe cele pe care regina i le va prezinta în copii de plumb, întrucât originalele fuseseră trimise familiei regale din Anglia. Radu Mureșan, student pe atunci la Filosofie la Universitatea din Viena, care trăiește o frumoasă poveste de dragoste cu Dora, explicitează ideile zamolxiene *despre armonie și depășirea rațiunii prin inimă, prin sentimentul comuniunii universale, în detrimentul urii și egoismului*, în discuțiile pe care le poartă atât cu Dora, cât și cu regina Maria.

După încheierea studiilor, Radu și Dora, deveniți soți, acceptă invitația reginei de a se stabili și profesa la Balcic, iar Radu îl convinge și pe Octavian Moșescu, Președintele Societăți Academice „Junimea” a studenților români de la Viena, să vină și el acolo pentru a preda în învățământ. Prietenia lor devine și mai strânsă prin faptul că Radu și Dora devin nașii cuplului Octavian și Penca, tineri care se îndrăgostiseră la prima vedere. Ajuns primar al frumoasei stațiuni, Octavian atrage și alți intelectuali să se stabilească acolo, unde formează cu toții o oază de cultură românească. Prima parte/ carte se încheie cu testamentul reginei Maria, cu dorința acesteia, exprimată și în prezența lui Radu, ca, atunci când nu va mai fi, inima ei, ca simbol al iubirii, așa cum era considerată inima și în învățăturile lui Zamolxe, să rămână la Balcic și să fie depusă într-o casetă în capela Stela Maris.

În partea a doua, autorul trece direct de la perioada interbelică la etapa României postdecembriste. Personajele care apare acum în primplan sunt contele Laurian Câlniceanu de Kelling și inginerul Giani. Contele, trăitor la Paris, este nepot al celui care fusese cândva șef de șantier la construirea castelului Peleș. El deținea cele trei tăblițe de aur zamolxiene, primite de la tatăl său, dar nu reușise încă să le descifreze. Este un teoretician care continuă, printr-o carte despre *luxonanță* (despre lumină și sunet) filosofia din scrierile filosofului și poetului Radu Mureșan. Ca și Radu, odinioară, și el poartă convorbiri spirituale cu iubita sa Sofia, o femeie încă tânără, cu un mariaj mai puțin fericit, bibliotecar șef la Biblioteca Saint-Geneviève din Paris. Inginerul Giani, iubitor de poezie și creator de haiku-uri, căsătorit cu o învățătoare, cu care are un fiu de vârstă adolescentină, lucrează la o întreprindere sibiană, care este falimentată de colosul *Exclusiv Boema Recycling*. Rămas șomer, Giani se întoarce în orașul său de baștină Râmnicu Sărat și, negăsind de lucru, acceptă propunerea unui poet local, Poetul de Mov, de a candida la alegerile pentru consiliul municipal din partea unei formațiuni din opoziție, cu condiția de a i se facilita publicarea unei cărți de poezie. Pierde alegerile, dar cartea, care i se tipărește, ajunge la Paris în biblioteca pe care o conducea Sofia, de unde o procură contele Câlniceanu. Forma haiku-urilor cu cele trei versuri, de cinci, apoi șapte și din nou cinci silabe, îi sugerează tânărului conte cheia prin care va descifra înscrisurile zamolxiene de pe tăblițele moștenite.

Contele îl contactează pe Giani, vine la Râmnicu Sărat și îi cere să meargă cu el la Sinaia. Aici, la castelul Pelișor, contele îi arată lui Giani caseta cu inima reginei, apoi, la muzeul Mănăstirii Sinaia, două plăcuțe de plumb, cu inscripții istorice și geografice, copii după originalele de aur, dar altele decât cele cu învățăturile lui Zamolxe. Tot la Sinaia, contele îi înmânează lui Giani cartea sa despre *luxsonanță*, aceasta fiind socotită limbaj al universului, și, totodată, foile cu textele traduse de el după cele trei tăblițe de aur, pe care le moștenise. A doua zi, contele urcă împreună cu Giani pe platoul Bucegi, numit de daci Kogaion („Cel Sfânt”) și îi explicitează înscrisurile de pe tăblițe, dintre care una era tăblița *cunoașterii*, alta *a iubirii* și ultima *a înțelepciunii*. Coborâți de pe platou, mai vizitează Cetatea Câlnic, de unde proveneau strămoșii contelui, apoi, în apropiere, mormântul lui Radu Mureșan, și, mai departe, Sighișoara, unde au intrat în casa în care a locuit câțiva ani (1431-1435) domnitorul Țării Românești Vlad Dracul, fiul lui Mircea cel Bătrân și tatăl lui Vlad Țepeș, născut în aceeași casă. Cu acest prilej, contele îi spune lui Giani că numle de Dracula vine de la Ordinul Dragonilor și îi mărturisește că și el face parte din acest ordin, și anume din ramura sa benefică, a iubirii dintre oameni. Despărțindu-se la Sighișoara, contele pleacă la Viscri, pentru a se întâlni cu prințul Charles și a discuta cu acesta despre decodarea textelor de pe ultimele trei table de aur, aflate în custodia Casei Regale engleze, iar Giani se întoarce la Râmnic, îmbogățit cu cunoștințele căpătate.

Revenit la Râmnic, Giani e pus de Poetul de Mov în legătură cu Alexandru Măciucă, critic de artă și nepot al celebrului Octavian Moșescu, în ideea de a afla noutăți despre Radu Mureșan, cu care bunicul criticului fusese prieten. În casa familiei Măciucă, în care locuise cândva și Octavian Moșescu, Giani nu numai că împrumută de la amfitrion cărți de Radu Mureșan, dar, din fericire, într-una dintre întâlniri, observă și un înscris încifrat al acestuia, asemănător celui de pe tăblițele de la Sinaia, care indica un anume loc din oraul Balcic. Împreună cu Alexandru, cu un prieten doctor al acestuia și cu Poetul de Mov, pleacă a doua zi la Balcic, unde cei patru identifică locul misterios, găsesc ascunse acolo cele trei tăblițe pe care le tradusese cândva Mureșan și un *Jurnal* al acestuia, le subtilizează și, după o urmărire ca-n filme, din care scapă teferi, se reunesc la locuința lui Alexandru Măciucă, pentru a comenta traducerile găsite în *Jurnal* atât

la textele de pe tăblițele aduse de la Balcic, cât și la cele de pe tăblițele de plumb ale Reginei Maria. Cele două serii de texte nu diferă între ele și nici de cele de pe tăblițele contelui, cuprinzând aceleași povețe despre *armonie* prin *cunoaștere*, *iubire* și *înțelepciune*, iar comentatorii se bucură de reușita procurării acestora printr-o petrecere bahică.

Romanul este scris în cheia realismului fantezist. Dintre persoanajele principale, poetul și filosoful Radu Mureșan îl reprezintă, în multe privințe, pe Lucian Blaga, care a fost licențiat în filosofie la Universitatea din Viena în 1920, dar nu a profesat la Balcic, a fost mult timp interzis, dar nu și întemnițat. Pentru Giani, romancierul utilizează, în mare, propria sa biografie, Genovel-Florentin Frățilă fiind și un talentat autor de poezie de tip haiku și mare iubitor al filosofiei lui Lucian Blaga. Contele Laurian Câlniceanu este un personaj cu totul imaginar, așa cum și povestea tăblițelor de aur este o invenție a autorului, deși pleacă de la faptul real al unor tăblițe descoperite la Sinaia, cele păstrate fiind de plumb și având inscripții cu date geografice și istorice, dar presupuse a fi copii ale unor tăblițe de aur, pe care Carol I le-ar fi vândut pentru a putea acoperi costurile castelului Peleș. Autorul dovedește o mare forță imaginativă atât prin construirea de personaje și fapte inexistente, adăugate celor reale, la rândul lor transfigurate artistic, cât și prin conexarea coerentă și plauzibilă a unor întâmplări distanțate prin epoci istorice, de la Zamolxe și până la România postdecembristă.

Stilistic, conținutul istoric reflexiv al romanului este turnat în adecvate forme stilistice. Numeroasele date istorice, biografice, bibliografice, urbanistice etc., nu sunt redate nicidecum expozitiv, ci se adună și se încorporează firesc în narațiune, așa cum pilitura de fier este atrasă de de către magnet. La fel, ideile teoretice și chiar teoriile vehiculate pe parcursul romanului nu sunt expuse câtuși de puțin didactic și nici chiar sub forma unor monologuri, ci fac parte din dialogurile emitenților cu alte personaje.

Autorul este un virtuoz al portretizării personajelor, fie reale, fie create, pe care le prezintă ca figuri memorabile, cu psihologii bine distincte, rezultate din scopurile, gesturile și actele lor, cum sunt Radu Mureșan – poet și gânditor de anvergură universală, Octavian Moșescu – intelectual elevat și spirit practic și organizatoric, Alexandru Măciucă – un amfitrion pe cât de cultivat, pe atât de discret, Poetul de Mov – un epicureic iubitor de artă, Giani – haijist și publicist talentat, sau diplomatele Dora și Sofia, chintesențe ale intuitivității și frumuseții feminine.

Limbajul romanului îmbină stilul dialogal inteligent cu stilul descriptivist, minuțios, detaliat sau, dimpotrivă, concentrat și esențializat, în funcție de cerințele narațiunii. Secvențele cu ritualul de inițiere a lui Zamolxe abundă în cuvinte arhaice, care te transpun în atmosfera, obiceiurile și mentalitățile timpului. Alte locuri și clădiri românești sau străine sunt redate cu lux de amănunte, dar și cu o anumită căldură prin care resimțim poezia lor, cum este, bunăoară, aceea a Balcicului, a populației sale eterogene, a palatului regal și a grădinii regale, coboarâtoare în trepte spre mare. Peisajele naturale în care se petrec diferitele scene sunt receptate de autor nu numai în aspectele vizuale și exterioare, ci și în adâncimile lor sondate intuitiv-poetic, de unde rezultă unele pasaje de proză lirică sau chiar unele nestemate poetice sub forma unor tristihuri specifice poeziei nipone. De altfel, scriitura romanului se particularizează și prin faptul că pasajele în proză sunt agrementate din când în când cu haiku-uri de mare profunzime și finețe, cum sunt, între altele: „apus în Deltă -/ luntrașul își afundă/ vâsla în soare” sau „Marea Galbenă -/ lanul de rapiță/ unduit de vânt”.

Cu romanul *Teino Kor*, Genovel-Florentin Frățilă se afirmă nu numai ca un romancier talentat, stăpân pe arta construcției românești și pe mijloacele de expresie, ci și ca inițiator al unei direcții noi în romanul românesc contemporan, care îmbină substratul istoric al neamului românesc cu un pregnant filon filosofic și spiritual, dar nu oarecare, cu unul animat de aspirația cunoașterii și iubirii de către fiecare a Celuilat (om, familie, comunitate, umanitate), atât de necesar tuturor în veacul tulburat pe care îl traversăm.

OCTAVIAN MOȘESCU – PERSONALITATE RÂMNICEANĂ EVOCATĂ ÎN ROMANUL *TEINO KOR*

Octavian Moșescu (1894-1982), personalitate râmniceană polivalentă, este evocat de concitadinul său Genovel-Florentin-Frățilă, în recentul său roman istoric și reflexiv *Teino Kor* (Taina inimii), Editura Creator, Brașov, 2024, în care, în prima parte a cărții, îi acordă un spațiu generos, de personaj de primplan. Acesta este surprins în perioada sa de tinerețe, mai întâi ca student la Viena, la Facultatea de Istoria Artei, apoi ca profesor în frumoasa stațiune Balcic, preferată de regina Maria, unde avea să devină primar.

Studentul Moșescu din perioada vieneză (obținuse anterior licența în drept la Facultatea de drept din Iași, studiind în continuare, între anii 1921-1925, la Viena, Filosofia și Istoria Artelor) este portretizat de la început caracterial și prin preocupările culturale și valorile promovate. „Octavian era regățean din Râmnicu Sărat, un tip boem și jovial, preocupat de artă, publicistică, istorie și filosofie. Pe deasupra, cocheta și el, încă din adolescență, cu poezia. Iubitor de țară și de popor, cunoștea, respecta și promova tradițiile și valorile naționale”. Tot ca student la Viena, apare și în ipostaza de Președinte al Societății Academice „România Junã” (un focar de cultură românească, ai cărei fondatori, în 1871, fuseseră Ion Slavici – președinte și Mihai Eminescu – bibliotecar). În calitate de Președinte al Societății „România Junã”, este înfățișat ca bun organizator al festivității de aniversare a 50 de ani de la înființarea amintitei societăți a studenților români și, totodată, ca promotor al valorilor culturale naționale. Astfel, la sărbătorirea amintită, prietenul său Radu Mureșan, student la filosofie, a dat citire mesajului reginei Maria, iar membrii marcanți ai Societății Academice au adus un omagiu atât reginei pentru contribuția ei la Marea Unire, cât și foștilor membri ai Societății „ajunși cunoscuți oameni de cultură sau conducători de seamă ai țării”. În acest context, fiecare l-a elogiat pe poetul național Eminescu, iar Octavian Moșescu a propus să se ridice acestuia un bust de bronz, propunere adoptată de toți participanții. În același spirit patriotic, la balul care a urmat, l-a invitat pe concitadinul său Menelas Chircu, „fost deputat de Râmnic, un mare boier filantrop și tradiționalist”, conducător al ansamblului râmnicean de jocuri „Chindia”, cu care acesta a încântat asistența, nu înainte de a-i invita pe toți cei prezenți să se prindă în *Hora Unirii*, „aici, în inima Vienei”.

Octavian Moșescu din perioada profesoratului său la Balcic este înfățișat în continuare prin activitățile lui culturale și, totodată, ca om preocupat și de viața sa intimă. În plan personal, este un om pasional și hotărât. Se îndrăgostește la prima vedere de preafrumoasa bulgăroaică Pena, iar în urma neînțelegerii iubirii lor de către părintele ei, plănuiește cu aceasta să o răpească. Cei doi îndrăgostiți reușesc o aventuroasă fugă pe mare, ajung la Paris, unde se căsătoresc și fac nuntă, apoi revin la Balcic și, finalmente, mai ales după ce fructul dragostei lor este o fetiță numită Balcica, sunt acceptați și de părintele Pencăi, acesta ajutându-l chiar pe Octavian să devină primar. Cultural, dovedește capacități manageriale, ajunge director de liceu, proiectează să înființeze o universitate locală, atrage și alți intelectuali să se stabilească la Balcic sau, pe pictori, să vină acolo periodic pentru a se inspira și crea, formând cu toții o oază de cultură românească.

În demersurile sale este ajutat și de prietenul și chiar nașul său la cununia de la Paris, poetul și filosoful Radu Mureșan, care, devenit diplomat în filosofie, venise, împreună cu soția, ca profesor la Balcic, publicase volumul de poezii *Profetul luminii* și proiectase, încă de la Viena, o dramă despre Zamolxe. Personaj inventat de romancier, Radu Mureșan îl are, întrucâtva, ca prototip pe Lucian Blaga, diplomat în filosofie la Viena în 1920, dar care nu profesează la Balcic. Prin imaginația sa romanescă, Genovel-Florentin-Frățilă proiectează o lumină și mai intensă asupra personalității lui Octavian Moșescu, înrădăcinat creator în întreaga cultură a neamului său.

Tanța TĂNĂSESCU

Zile de toamnă, în Țara Făgărașului ...

Profitând de frumoasele zile de toamnă, de la sfârșitul lunii septembrie 2024, am pornit spre centrul României, în drumeții. O vizită în Țara Făgărașului este o ocazie binevenită să admiri privelişti de vis și să faci cunoștință cu un șirag de locuri istorice de înaltă vibrație spirituală. Valea Oltului ni se înfățișează privirii cu privelişti fermecătoare, asemănătoare Alpilor Elvețieni, inspirând o pace interioară și un echilibru al naturii cum nu găsești în altă parte. Un defileu larg, un râu domol, păduri şi munţi parcă pictați de un maestru neîntrecut conferă o bucurie și o împăcare cu tot și toate... Doar o singură cale ferată, și o șosea leagă valea de lumea îndepărtată.

Orice turist care va poposi aici, la poalele maiestuoase ale Munților Făgăraș, poate face o selecție riguroasă a locurilor ce ar putea fi vizitate în itinerariul său, fiindcă fiecare dintre popasuri îi va lua negreșit câteva ore de admirat în liniște bogății neașteptate.

Iată doar câteva dintre reperele pe care mi-am propus a le vizita: Mânăstirea Sâmbăta de Sus, perlă a Țării Făgărașului, ctitorie brâncovenească, cu un muzeu unicat de icoane pe sticlă și carte veche. La Sâmbăta de Jos, dăinuie până în zilele noastre o crescătorie de cabaline de rasă, adăpostind în prezent o cunoscută herghelie de cai, înființată încă în urmă cu un secol și jumătate, în timpul contelui Johannes de Brukenthal – 1874 -, având peste 300 de exemplare rarisime de rasă lipițană. Nu trebuie ratată nici vizitarea abației cisterciene de la Cârța, situată pe malul stâng al Oltului, ridicată în perioada 1205-1206, în stil gotic, de către călugări cistercieni, strămutați din zona Timișului, care au beneficiat de munca unor meșteri pietrari veniți din Franța.

Cine nu a auzit de biserica rupestră de la Șinca Veche, unul dintre cele mai vechi monumente feudale românești, cunoscută și sub numele de Templul Ursitelor, despre care se spune că ar poseda o puternică energie telurică? Legendele țesute pe marginea acestui sanctuar străbun afirmă că ar fi vechi de 2000 sau chiar de 7000 de ani, fiind creat probabil de o civilizație proto-dacică, ce ar fi construit aici un templu sacru.

În Țara Făgărașului, la Șinca, se află una dintre ultimele păduri virgine ale Europei, motiv pentru care animalele sălbatice se află la ele acasă. Ca urmare, la Șinca Nouă s-a amenajat un observator de urși, de fapt o rezervație naturală destinată prezervării acestei specii.

Pe versantul opus al Munților Făgăraș mâna omului a dăltuit în piatră, la înălțimi amețitoare și peste râpe primejdioase celebrul drum alpin – *Transfăgărășan* -care leagă Muntenia de Transilvania, având o lungime de 151 km și considerat printre cele mai frumoase șosele ale lumii. În cadrul emisiunii britanice numită „Top Gear” această bijuterie a constructorilor români a fost catalogată drept „circuitul de Formula 1 creat de Dumnezeu”. Șoseaua aceasta alpină pleacă de lângă Cârțișoara, ajunge pe Valea Bâlii (unde există câteva obiective turistice atractive: Bâlea Glăjărie, Bâlea Cascadă și Bâlea Lac – Capra). Un tunel în lungime de aproape 900 de metri leagă punctul Capra de căldarea glaciară Bâlea.

Voi prefera să zăbovesc mai mult însă asupra zonei centrale a defileului Oltului, deși la circa o oră de mers cu mașina se pot vizita interesantele formațiuni geologice de la Racoș, cu splendidul Lac de Smarald și Coloanele de Bazalt.

Voi aminti doar câteva cuvinte despre tumulii de pământ cunoscuți sub denumirea generică „Piramidele din Șona”. Din păcate, un loc ce ar putea atrage o mulțime de turiști autohtoni sau străini, așa

Tanța TĂNĂSESCU, în fața Cetății Făgăraș

cum se întâmplă în Bosnia sau Bulgaria, se află doar la 5 km de Municipiul Făgăraș. Este vorba de un șir de opt movile (în termeni mai savanți „glimee”, iar în limbajul popular „gruieți”), dintre care unele sunt înalte de circa 30 m, dispuse pe două șiruri paralele, în ordinea mărimii. Aceste elemente de relief geomorfe, asemănătoare în miniatură piramidelor egiptene, sunt răspândite peste tot în țara noastră, purtând denumiri ciudate, (deal, culme, colină, gorgan, măgură, grui, gruieț, țiglae, grămee, măglă, troian, cladă) iar unele amintind de legene mitice: Dealul uriașilor.

Acești tumuli de la marginea satului Șona, par asemănători celor aflați în Podișul Transilvaniei (amintim doar în treacăt pe cei care se găsesc în apropierea localității Apold, din județul Mureș, la aproape 15 km de Sighișoara) sau dincoace de Munții Carpații Meridionali (a se vedea Piramidele de pământ din Valea Stăncioiului, în Subcarpații Vâlcii, o subdiviziune a Subcarpaților Getici, în partea estică a cartierului Goranu din municipiul Râmnicu Vâlcea, sau Piramidele de la Slătioara - Vâlcea -, pe teritoriul administrativ al comunelor Slătioara și Stroești), pe versantul stâng al râului Cerna, în partea nordică a satului Gorunești.

Referitor la aceste movile, o permanentă enigmă, sunt emise două teorii: conform primei, aceste formațiuni reprezintă un relief cu un ansamblu de abrupturi (piramide rezultate în urma eroziunii solului), forme modelate de-a lungul timpului în rocă sedimentară (nisipuri, pietrișuri, argile), prin acțiunea aerului (îngheț, dezgheț, vânt) și a apei (spălare, șiroire).

O a doua ipoteză consideră că sunt vestigii foarte vechi ale unor populații ce obișnuiau să ridice asemenea monumente primitive, cu conotații religioase sau de altă natură (morminte, locuri ce ascund anumite valori, comori etc). Una dintre legendele cele mai răspândite afirmă că piramidele din Șona au fost ridicate pe vremea dacilor, sau a altor popoare migratoare, știindu-se că, de exemplu, în timpuri străvechi căpeteniile celte sau scite, care au traversat și teritoriul românesc, obișnuiau să ridice asemenea tumuli peste mormintele celor decedați (rude apropiate, soții, comandanți militari, etc). Se pare că aceste ipoteze ar avea un dram de adevăr, fiindcă în apropiere arheologii au găsit în jurul piramidelor ceramică din epoca târzie a bronzului şi din perioada Hallstat.

O bijuterie medievală – Cetatea Făgărașului

Ne-am îndreptat atenția asupra unui important simbol reprezentativ pentru Țara Făgărașului, de fapt cel mai impunător monument medieval, dintre cele mai mari şi mai bine păstrate din

Imagini din Cetatea Făgărașului

întreaga țară şi chiar din Europa, fiind vorba de cetatea cu același nume, considerată ca fiind una dintre cele mai frumoase complexe feudale fortificate de Ev Mediu din lume.

Istoria sa se pierde în negura timpului, plină de lupte sângeroase. În mijlocul văii, lângă râu, se află orașul Făgăraş, iar în centrul localității se înalță o cetate impunătoare, înconjurată de un şanţ lat şi de un zid înalt. Este un castel veritabil, o fortăreață în adevăratul sens al cuvântului.

Potrivit Cronicii Mânăstirii franciscane de pe aceste locuri, acesta ar fi fost ridicat încă înainte de Era Noastră, probabil în timpul dacilor. Din această perioadă s-au descoperit urme de locuire la Comăna de Jos, Veneția de Jos, Părău, Șinca Veche, Arpașu de Sus și la Racoș.

De-a lungul râului Olt și la nordul Țării Făgărașului romanii au înălțat castrele militare de la Hoghiz, Feldioara și Cincșor.

În anul 1910 în stânga Oltului, la Feldioara, au fost dezgropate două lingouri de aur, datate sfârșitul secolului al IV-lea, în perioada împăratulu Teodosiu, fiind atribuite goților. Acestea demonstrează, asemenea tezaurului de bronz de la Hoghiz-Ungra, descoperit tot în Țara Făgărașului, datat, de asemenea, în secolul al IV-lea, că Valea Oltului, în special Țara Făgărașului, au reprezentat un culoar de trecere important în epoca migrației popoarelor.

Nu putem ști cum arăta pe acele timpuri vechea cetate, dar se cunoaște faptul că, în timpul celor două războaie dintre Decebal și Împăratul roman, castelul a fost trecut prin foc și pară, ajungând o ruină.

În vremea Împăratului Claudiu, respectiv între anii 207-210, a fost refăcut pentru a face față năvălirilor „barbarilor” din nord. Hunii, atacând posesiunile Imperiului Roman, au ruinat din nou castelul. Continuitatea de existență a populației daco-romanizate în Țara Făgărașului este confirmată elocvent de izvoarele toponimice. Conservarea de către localnici a numelui antic al râului Olt (în latină *Alutus*), într-o formă fonetică corespunzătoare legilor fonologice ale limbii române *Olt*, până spre sfârșitul secolului al XIV-lea și transmiterea lui în secolele al XI-lea - al XII-lea populațiilor nou venite argumentează această continuitate.

Începând cu secolul al XI-lea încep să se sedentarizeze pe teritoriul Țării Făgărașului grupuri de alani, pecenegi și cumani. Întâlnim aici și Castele ale Cavalerilor Teutoni, chemați să apere Transilvania împotriva năvălirii hunilor. Ocuparea completă a teritoriului și includerea sa în interiorul granițelor statului maghiar s-au produs în ultima treime a veacului al XII-lea. Câteva decenii mai târziu, în primii ani ai secolului al XIII-lea, apar și primele informații scrise, provenite din cancelaria regală maghiară, cu privire la realități istorice din cuprinsul Țării Făgărașului.

Cronica amintită mai sus precizează că acest castel de la Făgăraș a fost reconstruit, în perioada 1310-1312, pe timpul prinţului maghiar Vladislav Apor, o a doua intervenție similară petrecându-se în anul 1342, la ordinul regelui Ludovic cel Mare.

În anul 1366, ca urmare a trecerii Țării Făgărașului în stăpânirea lui Vlad I Voievod, domnul Țării Românești, cetatea ajunge și ea în mâinile voievozilor români. Printre efemerii stăpâni ai acestei cetăți amintim pe Iancu de Hunedoara, apoi pe Ștefan Mailat, principe al Ardealului, român originar din Comana de Jos, care rezistă în această cetate asediului turcilor în 1541. Neputând ocupa cetatea, solii lui Mustafa Pașa îl atrag pe Mailat într-o capcană, promițându-i că „atât timp cât va fi soarele pe cer” nu o să pățească nimic. Dar, după apusul soarelui, interpretând după bunul plac angajamentul luat, turcii l-au declarat prizonier.

În 1630 castelul a fost prevăzut cu un şanţ lat şi adânc, alimentat cu apă din Olt printr-o galerie subterană, care există şi în zilele noastre. Sub castel şi zidurile sale s-au descoperit multe galerii, mai mari sau mai mici, cu conexiune dintre ele.

Având aceste calități, Cetatea Făgărașului a fost aleasă reședință a principilor Transilvaniei, forma consacrată, pe care o vedem și în zilele noastre începând să se definească treptat în ultima parte a secolului al XVI-lea şi în prima jumătate a secolului al XVII-lea.

Actuala Cetate Făgăraș a cunoscut de-a lungul timpului multe modificări și completări. Astfel, ansamblul medieval este format dintr-un castel de formă pătrată, gardat de patru turnuri de colț și împresurat de o incintă fortificată, având metereze prevăzute cu goluri de tragere (creneluri), căi de comunicație între străjerii de pe ziduri, precum și câte un bastion în fiecare colț.

Construcția acestei cetăți a debutat în prima parte a veacului al XIV-lea, pe locul unei vechi întăriturii de pământ, având ca scop apărarea ținuturilor Țării Făgărașului de năvălirile turcilor și tătarilor. Această importantă fortificație a cunoscut o epocă de mare înflorire sub glorioasa domnie a lui Mihai Bravu, aici Doamna Stanca, soția domnitorului viteaz, organizând petreceri, cu prezența mai marilor locului. Din nefericire, tot aici, Doamna Stanca, împreună cu copiii, Florica și Nicolae Pătrașcu, au primit în 1601 groaznica știre a uciderii mișelești a lui Mihai Viteazul.

Importante lucrări de modernizare sunt desfășurate prin grija principilor Balthazar Bathory (1589-1594), Gabriel Bethlen (1613-1629) şi Gheorghe Rackoczi I (1631-1643). Astfel, Gabriel Bethlen a adus arhitecți din Italia, aceștia imprimând clădirii elemente specifice stilului Renașterii - motive florale şi steme, stucaturi, loggii deschise în arcuri; tot după model italian, apar la colțurile cetății cele patru bastioane – cazemată.

În timpul lui Gheorghe Rackoczi I, s-au dublat zidurile exterioare dinspre nord şi de sud, ajungându-se, cu umplutura de pământ, la o grosime de 8 metri, asigurând cetății un caracter aproape inexpugnabil.

Pe de altă parte, după diminuarea pericolului otoman, acest impunător ansamblu medieval, cu adaptări și adăugiri de construcții, ajunse la apogeu în secolul al XVII-lea, va deveni un centru al marelui domeniu al Făgărașului, dar și o fastuoasă reședință princiară. Astfel, în fiecare zi roboteau în cetate 1560 de iobagi, lucrând în trei schimburi. Fiecare sat era obligat să predea anual cetății câte o căprioară, 16 găini, cereale, unt, miere, vin, iar în timp de război câte 200 de călăreți.

Imediat după terminarea Primului Război Mondial, ASTRA a propus ca Cetatea Făgărașului, a Huniazilor și Castelul Bran să devină muzee regionale.

Totuși, date fiind condițiile vitrege din acei ani, Cetatea Făgărașului a fost folosită ca loc de internare a unor cetățeni străini, aflați fie în detenție, fie în refugiu: militari maghiari (1920-1921), ucraineni și ruși (1922), polonezi (1939).

Prin anii 60 ai secolului trecut s-a început restaurarea cetății, în prima fază a lucrărilor procedând-se la consolidarea acesteia și la amenajarea unui lac în marile șanțuri de apărare de pe vremuri.

La începutul anilor șaptezeci ai secolului trecut, în interiorul acestui complex medieval s-a organizat Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat", care adăpostește în prezent relicve istorice şi etnografice, o bogăţie de documente şi mărturii despre locuitorii Țării Făgărașului.

În anul 1923, preotul și cărturarul Valeriu Literat (1885-1972) a donat o bogată colecție etnografică proprie. La început, muzeul din Făgăraş a funcţionat sub egida "ASTREI" și a donatorului, până în 1951, când i-a fost atribuit un sediu propriu, primind statutul de muzeu de stat.

După moartea la Iași (1972) a lui Valeriu Literat, în anul 1973 muzeul orășenesc a fuzionat cu secţia muzeală, organizată în anul 1968, funcționând în Cetatea Făgăraşului şi depinde, temporar, de Muzeul Brukenthal din Sibiu.

Până în anul 1981 această instituție s-a numit Muzeul „Cetate Făgăraş", apoi, în perioada următoare s-a numit „Muzeul Ţării Făgăraşului", până în anul 2004. De la această dată, până în prezent, el se numește Muzeul Ţării Făgăraşului „Valer Literat".

Având un profil mixt, (istorie, etnografie şi artă), Muzeul Ţării Făgăraşului „Valer Literat" cuprinde valoroase colecţii: arheologie, arme, numismatica, cahle, carte românească, documente, lapidarium, glajarie, arta decorativă şi plastică, ceramică populară, port popular, țesături, obiceiuri, icoane pe sticlă, ouă încondeiate, arta lemnului, lemn-os-fier, meșteșuguri, s.a.

Expoziția de bază reprezintă evoluția civilizației Ţării Făgărașului, fiind structurată pe trei secțiuni:

-Istoria Țării Făgărașului: arheologie, epoca medievală, epoca modernă şi arme (în Turnul Donjon); Acestui domeniu îi sunt rezervate Sala de istorie medie și Sala de istorie modernă.

-Etnografia Țării Făgărașului: ceramică, țesături, port popular, interior țărănesc, icoane, etc. Pentru colecțiile deținute, este rezervată Sala de ceramică și Sala de etnografie.

-Galeria de sculptură „Virgil Fulicea" (1907-1979), aflată în Sala Dietei, prezintă lucrările colecției pictorului făgărășean, donate muzeului.

Am vizitat de asemenea încă două frumoase săli ale acestui impresionant muzeu: Sala de Artă Religioasă (țărănească și cultă), precum și Sala de arme.

Dumitru ICHIM

Poezii

Corespondență din Canada

CA SPICUL DE SOMN MĂ APLEC

Mi-e somn de tăcerile albe
prin care niciodată
nu mi-a zburat tărâmul
nici măcar umbra de corb.

Tăcerilor albe mi-e dor să mă sorb,
tăriei înaltul doar apele zicu-l!

Încărcat de polen, spaimelor galbă,
spre somn mă aplec
peste fluierul stânii
ca spicul.

Chiar moțăind în picioare,
visul de pită mă fură
c-am adormit în căușul palmelor Lui -
tăcere subțire și albă
din miresmele pâinii!

NUANȚĂ DE DOR LEVANTIN

La anul,
poate fără noi,
cireșul
o să-nflorească din nou
cum îngerul Fecioarei în genunchi.

Cântecul grădinii
ce-l știe numai ceara
îți va ascunde în trunchi
inel semănând scrisului meu.
Va fi rotund ca un ecou
din vioara
ce-a suspinat prin somn
pe umărul lui Dumnezeu.

Dar tu-mi zâmbești
făcându-mi cu ochiul șiret:
...și de va fi crai nou
și un sărut ne-o cere în sonet -
rimă perfectă pentru ametist,
spune-mi, atunci
vei fi la fel de trist?

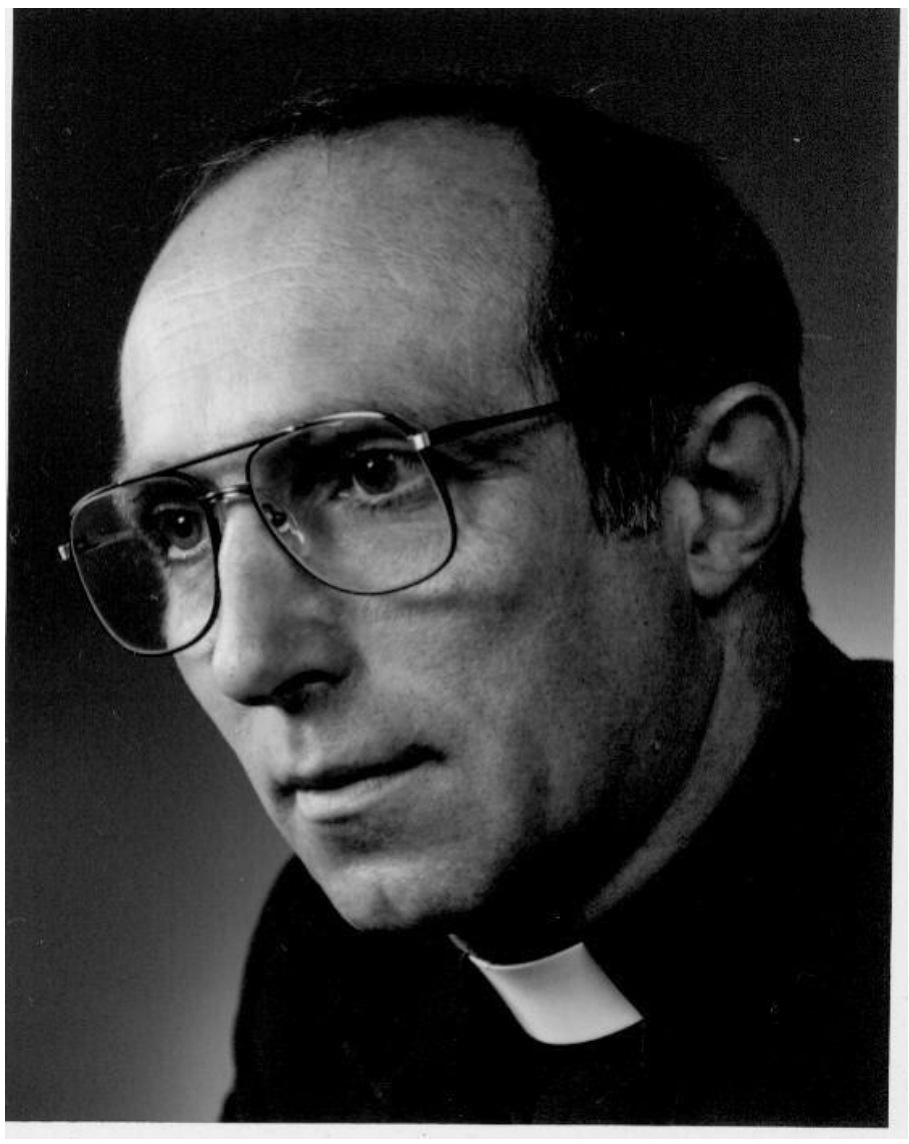

Dumitru ICHIM

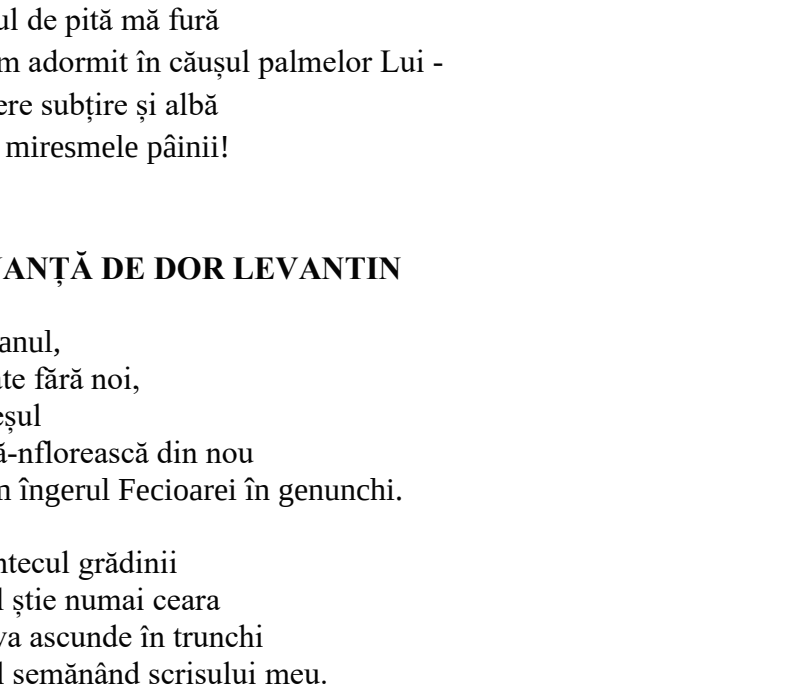

Eugenia TOFAN

Datorie morală

Ar fi trebuit să-i spunem *La Mulți Ani*. Dar n-a fost să fie. Nu i-au ajuns 2 luni și 7 zile.

Pentru că îi bătea la ușă cel de-al 80-lea Gustar al vieții, convenisem ceva timp înainte să public un profil aniversar cu cel pentru care acum am rămas cu o datorie morală – Victor Ghicavâi, doctor habilitat în științe medicale, fost șef al Catedrei de farmacologie și farmacologie clinică a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu" din Chișinău, fondator al școlii științifice de farmacologie națională, laureat al Premiului de Stat, membru corespondent al AȘM (Academia de Științe a Moldovei), Om Emerit în știință, personalitate notorie în comunitatea medicală, supranumit și gigant al gândirii medicale.

Când m-a sunat, i-am simțit vocea scăzută, vorbea rar și parcă căuta cuvintele, ceea ce nu-l caracteriza, știindu-l mereu într-o formă excelentă. Cred că am răcit un pic, îmi spune, și mă simt un pic slăbit. L-am asigurat că o să scriu, iar când mă apropii de final, ne întâlnim să coordonăm și să vedem, poate am omis ceva. „Dragă Eugenia, dar n-o să uiți"? Cum să uit, DomnuleProfesor, îi spun. Mă știți fără asumare? Important să vă faceți bine până atunci și să sărbătorim frumos acest popas al vieții. M-a mai sunat de câteva ori să-mi amintească și răspunsul meu era același - de încredere. Și asta pentru că am avut o colaborare frumoasă pe parcursul a 15 ani, termen în care n-am lăsat nici un loc de îndoieli sau ezitări.

Pașii zilei de 11 august erau tot mai aproape și scriam câte ceva în momentele când obligațiunile de serviciu mă mai slobozeau câte puțin. Dar iată că ziua de 11 august care urma să-l aducă cu demnitate în familia octogenarilor pe aristocratul științei medicale, a fost zguduită însă de un 4 iunie care i-a întrerupt firul vieții și așteptările savantului. Sufletul lui s-a oprit din vârtejul cotidianului. Tristă și amară mi-a fost acea dimineață. La aflarea tristei vești, m-a învăluit un plâns înfundat, pe care nu doream să-l exteriorizez. Era și de tristețe și de indignare. Cum așa, mă revoltam eu, doar i-am promis că voi scrie și voi publica un omagiu către aniversarea sa. De ce n-a mai așteptat un pic? Cum să-i spun acum că n-am uitat…? Dar în scurt timp, am înțeles că indignarea și curiozitatea mea trebuie să se retragă deoparte, iar eu o să mă resemnez. Tăceam cu o tăcere care nu-mi aparținea, o tăcere pe care nu o puteam defini. Și ca să revin la ideea inițială, unde menționam că am rămas cu o datorie morală, m-am gândit că o să merg în ziua de adio și o să le spun măcar îngerilor care îl veghează că voi reveni către 11 august cu o evocare. În ziua de rămas-bun, trebuia însă să plec la Salonul Internațional de Inventică de la Iasi, unde urma să iau un premiu. M-am gândit să i-l dedic regretatului profesor, în semn de recunoștință și de împăcare cu sine, dar și de iertare pentru lipsa mea.

Și medicii se duc. Am mai spus-o și cu alte ocazii și simt nevoia să reiterez. Chiar dacă se spune că savanții nu au vârstă, chiar dacă nu înțeleg și refuz să cred că și doctorii pleacă, mă gândeam sau, cel puțin, îmi plăcea să cred că prof. Ghicavâi este Omul care poate învinge timpul și intemperiile vieții. Dar realitatea e, de fapt, așa cum o știm, doar că mai încercăm să speculăm cu incertitudinea. Clepsidra timpului i-a măsurat atât, până aici, anii n-au mai vrut să mai facă vreo înțelegere. Și-a cucerit o vârstă, ce-i drept, opt decenii, deși niciodată nu putea fi raportat la vârsta sa biologică. Anii s-au adunat pe neobservate, să recunoaștem însă că și acesta este un privilegiu, dar, pe lângă faptul că natura l-a înzestrat cu un fizic de invidiat, era înalt și frumos, părinții i-au semănat în meandrele sufletului și o mul-

Eugenia TOFAN

titudine de calități, pe care profesorul le-a transformat în virtuți omenești și asta îl făcea și mai frumos și mai nobil. Era rafinat, calm, echilibrat, inteligent, sobru, iar în spatele sobrietății sale, stătea adesea pitită o empatie gata să sară în ajutor semenilor aflați într-o suferință.

Mi-am promis că de ziua lui îi voi aduce un altfel de omagiu, astfel încât nu voi trece cu vederea, numele acestui distins om de știință, martorul și creatorul unei jumătăți de secol de istorie a științei medicale, personalitate care a lăsat urme nu doar adânci și accentuate, dar frumoase și utile în albia timpului. Zilele de vară, pentru mulți cu odihnă și vacanțe, cu detașare de la cotidian, rutină, nu erau la fel și pentru profesorul Ghicavâi, care nu prea stătea în vacanțe. Indiferent de verile toride, profesorul muncea, căuta, testa, studia, analiza. Cu alte cuvinte, căuta să dea sens vieții prin muncă. Adesea, obișnuim să spunem că viața nu are sens. Ce bine că nu are, ar spune profesorul, pentru că poate să-i dea el unul. Și chiar i-a dat. Iar despre aceasta am aflat dintr-o mărturisire a Domniei Sale, pe care o reproduc: „În viaţă întotdeauna m-am condus după principiul: nu face rău! Părinţii mi-au transmis genetic calităţi, precum omenia şi bunătatea. Poate că uneori am avut de suferit atunci când la bine mi s-a răspuns cu rău, dar, cum vine vorba, lucrul bine făcut e de folos oamenilor". Or, sfaturile înțeleptului tuturor timpurilor, Solomon, ne învață că ceea ce face farmecul unui om este bunătatea.

Bunătatea de spirit, cultivată de părinții din satul Marcăuți, raionul Briceni, din nordul Moldovei, l-a ajutat să-și croiască drumul în viață cu dragoste față de semenii lui, cu empatie, înțelepciune și altruism. Iar faptul că și-a petrecut copilăria în comuna natală, alături de părinți, a făcut să cunoască prețul și valoarea muncii de la țară, nefiindu-i străine nici suferințele oamenilor. Încă de copil era cu dragoste de carte, de noi cunoștințe, iar învățătorii îi spuneau că e cuminte și deștept și că va ajunge om mare. Aici voi veni cu sublinierea faptului că august, luna în care s-a născut profesorul, la noi, este o perioadă cu multe sărbători religioase și cu o semnificație aparte, printre care și ziua pe care el o tălmăcea ca pe un semn personal – cea de pomenire a Sfântului Mucenic și Tămăduitor Pantelimon. Acredita ideea că poate și asta i-a îndrumat pașii spre

tămăduirea oamenilor. Empatia a fost probabil însă cea care l-a motivat cel mai mult să vină la Institutul de Medicină din Chișinău (astăzi, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, unde a și fost înmatriculat. Colegii spun că îl puteai găsi mereu la bibliotecă, aulă de studii, prin spitale discutând cu pacienții, fapt ce, în scurt timp, i-a adus aprecierea de cel mai bun student. Perseverența tânărului pe atunci Victor Ghicavâi, la care se adaugă spiritul analitic de cercetător științific, a atras atenția profesorului Efim Muhin care îi sugerează și îl încurajează deopotrivă să efectueze o amplă și complexă investigație farmacologică, la Institutul de cercetări științifice în medicina de urgență din Sankt-Petersburg, care finalizează cu susținerea tezei de doctor. Cercetările noi științifice le cumulează ulterior în teza de doctor habilitat în științe medicale.

Graţie pregătirii profesionale excelente, activităţii sale ştiinţifice, calităţii de om curajos, onest, calități tot mai rar întâlnite azi, cu energie şi forţe inepuizabile, profesorul Victor Ghicavâi a fost ales, în 1982, şef al Catedrei Farmacologie şi Farmacologie Clinică a USMF „N. Testemiţanu”, iar peste patru ani este numit prorector pentru activitate didactică, mandat în care va contribui cu asumare și responsabilitate la restructurarea procesului de studii, îmbunătățirea calității învățământului medical și farmaceutic, dar și la crearea unui mediu academic favorabil pentru viitorii specialiști.

Chiar dacă vorbim de ani extrem de dificili, pentru partea dintre Prut și Nistru, ani cu provocări, confruntări, rezultatele scontate totuși au venit. Iar odată cu obținerea independenței Republicii Moldova, a fost inițiat procesul de racordare a curriculei universitare și postuniversitare la standardele europene și internaționale. Deloc de neglijat și faptul că, în pofida vicisitudinilor vremii, s-a trecut și la predarea în limba română cu grafie latină, ceea ce pe atunci putea fi calificat mai mult decât un act de curaj. Profesorul Ghicavâi a fost printre promotorii organizării și implementării instruirii prin rezidențiat, a optat pentru transformarea Institutului de Medicină în Universitate. Tot Domniei Sale îi aparține inițiativa de a include funcția de medic farmacolog clinician în Nomenclatorul specialităților, la elaborarea actelor normative de introducere a serviciului farmacologia clinică în instituția de sănătate publică etc.

Cu toate acestea, pentru prof. Victor Ghicavâi cercetarea ştiinţifică rămâne a fi prioritară, pasiune fără vârstă pentru cei care au ales ca destin labirintul cunoașterii sau miracolul cercetării. Contribuie la realizarea mai multor proiecte şi direcţii ştiinţifice în domeniul farmacologiei şi farmacologiei clinice, implicit, elaborarea medicamentelor, selectarea şi utilizarea lor raţională, optimizarea tratamentului medicamentos al multor maladii şi stări patologice, supravegherea şi profilaxia complicaţiilor tratamentului medicamentos, medicina personalizată.

Rezultatele cercetărilor distinsului profesor au fost materializate în peste peste 500 de lucrări ştiinţifice, monografii, manuale, compendii şi ghiduri, indicaţii metodice. Savantul a înregistrat 65 de invenţii, 15 medicamente autohtone, destinate ameliorării procesului instructiv, metodic şi curativ.

Prof. Victor Ghicavâi a fondat școala științifică de farmacologie clinică, care studiază şi implementează cele mai eficiente metode de utilizare raţională a medicamentelor, instruind cadre cu un înalt potențial în domeniu. Impresionează cu palmaresul de discipoli – 20 de doctori și 6 doctori habilitați în medicină și farmacie, împărțind cu ei puterea cunoașterii și priceperea sa, dar și încurajându-i necondiționat.

Prof. Victor Ghicavâi

Realizările sale au fost prezentate la diverse forumuri științifice, expoziții și saloane naționale și internaționale din România, Germania, Elveția, Ungaria, Federația Rusă, unde au fost apreciate cu multiple distincții, numele distinsului savant devenind astfel cunoscut nu doar în Republica Moldova, dar şi peste hotare. Pentru meritele sale ştiinţifice deosebite şi contribuţia esenţială la dezvoltarea farmacologiei omul de știință a fost ales membru de onoare al Academiei Medicale din România (1996), al Academiei de Ştiinţe din SUA, dar și al Societăţilor Ştiinţifice din România, Ucraina, Rusia.

Profesorul Victor Ghicavâi v-a rămâne parte a fondului de aur de medici, farmacologi, parte din galeria marilor personalități ale acestui neam, savant de renume. Va rămâne nu doar pentru meritele sale incontestabile în știință, ci și prin larga paletă de calități, virtuți care definesc marii oameni, marile valori: cumsecădenia, verticalitatea și curajul. A făcut onoare comunității universitare și medicale, dar și corpului academic prin tot ce a realizat, prin implicarea asumată în cele mai arzătoare probleme ale domeniului.

Sunt copleșită de un sentiment amestecat, compus din neputință, de-un strigăt înfundat, pe care îl aud doar eu, dar în același timp de gratitudine pentru privilegiul de a-l cunoaște. Simt că limbajul îmi este limitat, mai ales atunci când vreau să exprim ceva pentru o personalitate deosebită, dar ceea ce știu e că nimic nu-i poate umbri aura zilei de 11 august, când profesorul Victor Ghicavâi urma să treacă pragul octogenarilor. Încerc să accept evidența și să mă resemnez cu gândul că am reușit să-mi onorez datoria morală pe care o purtam în suflet din acea zi înnourată, iar regretatul savant rămâne a fi un nume antologic printre alte somități de referință ale comunității medicale. Nu voi ști dacă i-ar fi plăcut această schiță de portret, dar argumentul care vine în sprijinul ideii e că m-am ținut de cuvânt.

Anii se vor scurge și de acum încolo neîndurători, dar noi să nu uităm să-i spunem în această zi - *La Mulți Ani de Nemurire distinsului Profesor și Om Victor Ghicavâi*.

Constantin LUPEANU

MAY A TA

(Din cartea de proză scurtă „În ordine alfabetică”, în pregătire la Editura și Tipografia Rawex Coms din București)

Dragă Manuela,

Am hotarât să-ţi trimit pe email această scrisoare în care vei afla povestea de dragoste a vieţii mele; va fi deopotrivă o scrisoare de rămas bun, de adio, Scrisoare de divorţ, cum vrei să o numeşti.

După prima mea apariţie le televiziunea publică în emisiunea Stars, mi s-a întâmplat un lucru de necrezut. M-a sunat May. Da, May, iubita mea din studenţie. Dialogul televizat de o oră a decurs foarte bine. Am spus câteva cuvinte despre mine ca proaspăt Ambasador al României în Musonia, am prezentat, pe sectoare, raporturile bilaterale. Acesta este tipicul emisiunii, nimic special, doar că eu nu am vorbit în engleză, ci în musoneză. În plus, am scurtat cât am putut răspunsurile la întrebările cu iz politic şi, cum rămăsese suficient timp de emisie, a urmat un monolog lung, despre ţara noastră. România – O lume fascinantă, au titrat a doua zi ziarele. Colegii ambasadori m-au felicitat cu invidie în ton şi-n ochi. Membrii coloniei române şi-au arătat şi ei bucuria, umplând site-urile cu fotografii şi cuvinte de laudă.

Eram în Musonia de trei luni și aşteptam să vii la mine.

Doamne, dragă Manu, când îmi amintesc zborul nostru cu avionul la Bangkok şi când mă gândesc la iniţierile prin care am trecut amândoi şi cum te dovedeai tu neîntrecută. Eu te-am admirat de totdeauna, ştii. Am fost fascinat de tine din prima clipă. Când am dat mâna cu tine, am fost invadat de o senzualitate fără de magini. Ah, perfecţiunea ta, frumuseţea greu de pus în cuvinte, aerul misterios şi dezinvoltura cu care mi-ai cerut mie, un necunoscut, să te duc în Thailanda, ca preţ al prieteniei. Ne-am cuoscut la un concert la Ateneu, îţi aminteşti? Cotropit, orbit de tine, am scos repede o carte de vizită şi te-am rugat să mă suni în ziua următoare.

- De ce? m-ai întrebat.

Prietenii aceia nelipsiţi din preajma ta, am aflat mai apoi, au izbucnit în râs, câţi să fi fost acolo, cinci sau şase, dintre care o singură femeie, Sanda, pe care o cunoşteam şi care de fapt mă prezentase ţie, vouă, tuturor. Eu eram cu o nepoată, Ana-Maria, elevă de liceu; tu o crezuseşi prietena mea, iar tinereţea ei te intrigase, poate că îmi crescuse cota, după cum mi-ai mărturisit a doua zi, şi poate că graţie ei ai încuviinţat să mă cauţi.

- Da, o să te sun, ai zis, primind bucata aceea de carton şi întinzând-o într-o singură ondulare a mâinii, unuia dintre bărbaţii care făceau sluj în jurul tău. Mi-ai vorbit fără să mă priveşti, cu ochii fixaţi pe Ana-Maria: Suntem cumva în aceeaşi reţea?

A doua zi, târziu după prânz, a sunat telefonul. Văzând numărul necunoscut afişat, am ştiut că eşti tu.

- Manuela, ai rostit într-un fel anume, pronunţând Manu Ella.

Eu am început să turui, îmi făcusem un plan de bătaie, ţi-am spus că eşti o femeie tulburătoare şi că sunt cucerit de personalitatea ta. Am vorbit mult, cum nu-mi era obiceiul, iar pentru a-ţi atrage atenţia asupra mea, am strecurat informaţia că trăisem în Extremul Orient, îmi făcusem studiile universitare în Arc, capitala Musoniei, şi aşa mai departe.

- Ah, da? ai spus.

- Nu ţi-a povestit prietena noastră comună? am izbucit eu, cumva a reproş.

- Mă duci în Thailanda? ai întrebat aiuritor de limpede.

- Oriunde. Dar eu îţi recomand Musonia.

- Thai land a! ai repetat aspru, în maniera ta.

- Fie!

Ăsta a fost începutul. Ne-am întâlnit în weekend şi am rămas împreună. Se nimerise că şi tu erai singură de la o vreme. Lângă tine, am trăit acea vibraţie înaltă precum coarda unui arc din momentul slobozirii săgeţii. Repetat. Mereu şi mereu.

Rememorarea de până aici este un omagiu pe care ţi-l aduc acum, la despărţire, dragă Manu. Poate că ne-am căsătorit nepermis de repede, ce crezi?

Dragă Manu, în timpul ultimei noastre conversaţii telefonice, insistasem să te duci la Direcţia Consulară a ministerului, să-ţi iei paşaportul diplomatic. Acum te rog să nu te mai duci. Le-am scris să reţină paşaportul tău, fără explicaţii.

În schimb, am vorbit cu minstrul. I-am telefonat şi am început aşa:

- Domnule ministru, mi s-a întâmplat un lucru de necrezut.

- Eu vă cred, domnule ambasador.

- Mă credeţi înainte de a şti despre ce este vorba?

- Aflaţi că ştiu despre ce este vorba.

- Glumiţi, domnule ministru.

-Absolut deloc. Cunosc toată tărăşenia. În jurul dumneavoastră sunt mulţi scriitori, domnule ambasador! Am fost ţinut la curent, încă de la început, imediat după interviul acela reuşit pe care l-aţi acordat televiziunii centrale musoneze. Bravo pentru interviu! În legătură cu ce ziceţi că s-a-ntâmplat, trimiteţi-mi vă rog un raport oficial, prin cifrul secret, cu propunerile pe care le credeţi de cuviinţă. V-aş aduce în ţară pentru câteva zile, dar ştiu că pregătiţi comisia economică mixtă şi nu puteţi lipsi tocmai acum de la misiune.

- Domnule ministru...

- În încheiere, m-a întrerupt el, pot să vă spun că noi privim cu îngăduinţă. Atât deocamdată, vă rog să mă scuzaţi, domnule ambasador, am nişte treburi presante. La revedere şi pe curând.

- La revedere.

Ultimele cuvinte le-am înţeles drept o încurajare.

Iar acum mă voi întoarce la telefonul primit de la May. Tu ştii cine este. Ţi-am vorbit despre ea. Nu atât cât ar fi trebuit, de aceea voi stărui aici.

Toamna, ultimul an de facultate. Venisem din ţară după începerea cursurilor. Fusesem reţinut cu formalităţile pentru o carieră în diplomaţie. Ministerul de externe nu avea vorbitori de musoneză, pusese ochii pe mine, şi trebuise să trec nişte teste. Am fost acceptat şi sfătuit să-mi îmbogăţesc vocabularul politico-diplomatic, apoi să mă întorc cu diploma de absolvire și ei mă angajează. La universitate, bâjbâisem pe coridoare, pentru că se făcuseră nişte reorganizări, şi mă pierdusem pe coridoarele largi. Atunci a apărut May.

-Ce cauţi? m-a întrebat în engleză.

Mă credea un boboc derutat. I-am răspuns, în musoneză, că abia revenisem din Bucureşti, nu apucasem să iau legătura cu niciunul dintre colegii mei de an şi că pur şi simplu nu nimeream amfiteatrul căutat.

- Credeam că eşti neamţ, a zis.

- Uite că sunt român! E bine?

A izbucnit în râs.

-Îmi plac românii. Pe aici. Urmează-mă!

Se mişca cu graţie, dar nu i-am luat seama. Am ajuns-o din urmă din doi paşi.

- Ce ştii tu despre români? am provocat-o.

- Tu eşti Dracula? a râs iar, cu poftă.

I-am observat chipul de forma lunii pline, fruntea înaltă, ochii mari, prelungi, umbriţi de sprâncene ca nişte aripi de libelulă.

- Știu și de *Ciprian Porumbescu*, a adăugat. Am văzut un film înduioşetor, viaţa unui artist de geniu.

Până la amfiteatrul pe care îl căutam, n-am mai scos un cuvânt. Căldura era copleşitoare. O căldură surdă, grea şi apoasă, de neînţeles pentru noi, cei din spaţiul climei temperate. Soarele nu se vedea. Un cer de cenuşă promitea ploaie, norii doar ameninţau, fără a se slobozi. Coridorul era deschis spre răsărit. Ne-am oprit sub o arcadă.

- Aici. May a arătat spre o uşă. Doar că nu poţi intra. Ştii deviza universităţii noastre?

- După profesor nu intră nimeni, înaintea profesorului nu pleacă nimeni, am recitat.

A dat să plece.

- Eu sunt Val. Valentin este patronul îndrăgostiţilor, știai? M-am înclinat uşor, împreunând palmele şi ducându-le la piept, în rit buddhist.

- May. Am numele unei flori care înfloreşte o dată pe an, în ziua a patra a lunii a unsprezecea, după calendarul lunar, desigur. Atunci m-am născut eu. Ţine minte!

Aşa ne-am cunoscut. Ea era studentă în anul al doilea, Facultatea de economie, unde preda şi tatăl ei. A doua oară ne-am întâlnit întâmplător. A treia oară la fel. Ne dădeam bineţe şi atât. A patra noastră întâlnire s-a petrecut în cantina profesorilor, unde studenţii străini aveau acces. Mâncarea era mai îngrijit pregătită, mai gustoasă şi mai scumpă, acolo. Mâncam la o masă cu un coleg belgian şi am zărit-o de când ea a intrat sfioasă pe uşă. Îl căuta pe tatăl ei, ne-a spus.

- Cred că tata a plecat...

- Te conduc! m-am trezit spunând şi m-am ridicat. Plăteşte tu, i-am spus colegului, care a făcut la rândul său ochii mari, neînţelegând ce mi-a venit.

Am ieşit din campusul universitar, ne-am plimbat pe nişte străzi umbrite de platani importaţi din Franţa, apoi am intrat într-o ceainărie. Zi de zi, după cursuri, reluam traseul acesta. Prima oară ne-am sărutat după vreo două săptămâni, când a urcat la mine, să ia o carte. De ziua ei, m-a invitat la ea. Locuia singură, într-o casă veche, moştenită de la bunica maternă, o casă cum nu mai văzusem, ridicată pe piloni, cam la un metru deasupra pământului.

Construită din lemn tare, îmbinat în aşa fel încât nu se bătuse nici un cui, era un pătrat cu latura de nouă metri. Se urca pe o scară din lemn, cu şase trepte, care semnificau elementele naturale din univers, se intra pe o uşă lată dar scundă, obligându-te să-ţi pleci capul în faţa gazdei, când făceai pasul peste prag. Uşa nu fusese fixată pe mijlocul unei laturi, aşa cum m-aş fi aşteptat, ci în colţul dinspre drum. Când am intrat prima oară, am fost şocat. În interior nu erau despărţituri. Am pătruns într-o sală, o cameră neobişnuit de mare; am aflat că avea optzeci şi unu de metri pătraţi, cu tavan din lemn sculptat, reprezentând cerul cu stelele. Bazoreliefuri pe lemn erau şi pereţii, livezi cu cai şi mânji, în cele mai neaşteptate poziţii. Pe latura de la intrare era amenajată bucătaria, modernă, cu apă curentă, plită electrică, cuptor şi tot tacâmul. Piese vechi de mobilier se găseau peste tot, mese şi scaune joase, pe peretele opus tronând un baldachin drapat cu mătăsuri, iar lângă el baia mascată de paravane, şi acestea sculpate cu scene domestice. Geamurile erau fixate cumva în partea de sus a pereţilor, de jur împrejur, dându-mi impresia că mă aflam în junglă. Am fost fascinat. M-am învârtit pe acolo îndelung, punând întrebări. Casa era veche de peste o mie de ani, reamenajată din timp în timp, ea revenea primei fete născute în familie. De ziua ei, May m-a iubit în baldachinul acela, în care, după tradiţia casei, îşi începuseră viaţa de familie optsprezece fecioare din neamul ei, socotindu-se şi pe ea. Împlinea douăzeci de ani și fusese virgină.

Iubirea noastră a crescut şi s-a rotunjit cu fiecare zi. De fapt, încă din primele zile ne jurasem să ne iubim toată viaţa şi să ne căsătorim. După ziua ei, când devenisem unul, m-am dus la ambasadă şi am stat de vorbă cu acel consul Plăieş. Ea le spusese părinţilor ei şi a făcut cerere la autorităţi, în vederea căsătoriei. I s-a răspuns că în Musonia erau interzise căsătoriile cu persoane din ţările socialiste, parte a politicii de stăvilire a penetrării comunismului. Au urmat intervenţii private şi au fost sfătuiţi să se liniştească. Nu numai că ea ar fi fost blamată, dar familia ei ar fi fost pusă sub observaţie şi ar fi avut de suferit. Mie, consulul mi-a spus că la noi în general nu erau bine văzute căsătoriile cu străinii, deşi nimeni nu este împiedicat. Ca viitor diplomat, poate că situaţia era încă și mai delicată.

- Eu sunt de partea ta, mi-a spus fără nici o ezitare. Mă voi interesa ce acte sunt necesare. Ai răbdare, să treacă sărbătorile. Tu îţi termini studiile în vară. Avem timp. Să vii la mine cu fata, prin Martie sau Aprilie.

Ce bucurie am trăit atunci împreună cu May! Ea tocmai depusese cererea. Am început să ne facem planuri. May urma să mă însoţească la Bucureşti. După ce May a aflat despre politica musonezã, m-am întâlnit a doua oară cu Plăieş. Ne-a primit pe amândoi. Ne-a sfătuit să nu disperăm. Ne-a asigurat că scrisese acasă şi aştepta instrucţiuni.

- Dragostea înfrânge orice bariere, ne-a zis. Sunteţi tineri, tinereţea presupune vigoare şi încredere. Ţineţi minte, în univers există patru taine divine: Lumina, Credinţa, Iubirea, Speranţa. Voi iubiţi-vă unul pe altul. Dacă iubirea voastră este curată, adevărată, vă veţi atinge scopul. La încheierea întrevederii, în uşă, mi-a şoptit că May este un spirit ales.

De atunci, cu acel consul m-am mai întâlnit de câteva ori. Un om atent, cu suflet bun, aşa îl categorisesc acum. Ultima oară a recunoscut că e greu, mai ales prin corespondenţă.

- Tu termină-ţi studiile, ia-ţi diploma şi mergi în ţară. Vei lucra la minister. Dacă fata şi familia ei sunt de acord să înfrunte eventuale neplăceri, să ai cu tine actele ei (mi-a spus ce acte anume), şi să ceri audienţă la ministru şi la forul suprem, Consiliul de Stat.

Acesta a fost îndemnul său. Adevărul este că el n-a făcut nimic, n-a raportat în ţară, nu a mişcat un deget, de teamă că, undeva, pe traseul hârtiilor, un funcţionar zelos mi-ar fi făcut rău.

După Anul nou, eu m-am mutat la May, în casa păstrată de cine ştie când. Ne plăcea să ne privim unul pe altul, parcă intuind separarea. Stăteam unul în faţa altuia şi ne priveam în ochi. Am dus cu mine imaginea ei, sintetizată în cercuri de tot felul, îi îndrugam aceleaşi comparaţii şi metafore despre inima, mintea și trupul ei, iar ea se amuza, mă asculta râzând pe înfundate, până când nu mai reuşea să se înfrâneze şi izbucnea în hohote, din ce în ce mai tare, la fiecare cuvânt de-al meu, pentru ca în final, când eu conteneam cu descrierea ei poetică, să-mi spună şi ea mereu acelaşi lucru:

-Tu eşti un zeu. Iar eu o pământeancă norocoasă. Te iubesc!

Rafinamentul se degaja din toată fiinţa ei, fie că stătea sau se mişca, se îndeletnicea cu ceva, vorbea, râdea, plângea. Avea sânge albastru. Se trăgea, într-un lanţ concludent, din primii regi musonezi.

Și, ca într-un basm adevărat, acum, după interviul meu tv, May mi-a telefonat.

- Bună ziua, domnul ambasador! A vorbit în româneşte.

- Bună ziua.

- Sunt May, a spus simplu, direct.

- May a mea?

Atunci i-am recunoscut vocea.

- Da, Val, May a ta.

Am tăcut amândoi, deopotrivă de tulburaţi, cred. Ea începuse să înveţe limba română de atunci, de când credeam că va merge cu mine la Bucureşti. După acel Decembrie 1989, a reluat studiul limbii române, hotărâtă să mă caute în România. Vorbeşte destul de bine. Mi-a cerut o întrevedere. Plecase din capitală, locuia într-un oraş din vestul ţării. Am invitat-o la mine la reşedinţă, la un prânz, oricând putea să vină.

- Oricând, May, oricând, începând de mâine, am precizat.

A venit peste trei zile. Bucătarul a pregătit mâncarea şi a aşezat-o pe masă, pentru că am ţinut s-o primesc singur, fără nimeni din ambasadă prin preajmă. La ora stabilită, am aşteptat-o în poartă. Soldatul musonez de gardă la intrare s-o fi mirat văzându-mă, dar nu a îndrăznit să pună vreo întrebare. Sau poate că fusese informat, în zilele noastre vorbeşti cu cineva la telefon la Bucureşti şi se aude la Paris, la Londra...

May conducea o maşină japoneză Mazda. Am recunoscut-o de departe, i-am făcut semn să intre în curtea reşedinţei. Am închis poarta şi m-am grăbit spre ea. A ieşit din maşină şi a rămas dreaptă lângă portiera deschisă. Ne-am privit o vreme. Am invitat-o în casă. Era aceeaşi May, deşi ne despărţiserăm de aproape douăzeci de ani. Ne-am aşezat pe fotolii, faţă în faţă. Ne-am zâmbit. Apoi am izbucnit amândoi în râs, aproape în acelaşi timp, nu înţeleg nici acum de ce şi cum. Apoi ea a plâns. Mi s-au umezit şi mie ochii sau a fost o părere, cine să ştie să descrie tulburarea care ne cuprinsese?

Ea a vorbit prima. Mi-a spus că, după plecarea mea, a continuat să înveţe limba română. Mi-a trimis mai multe scrisori, una după alta, timp de un an de zile. De la mine n-a primit nici un semn. Eu i-am mărturisit că am făcut acelaşi lucru. Scrisorile noastre erau oprite, de o parte şi de alta, la vama răutăţii umane. I-am spus că, la angajare, eu îi scrisesem ministrului un memoriu, cu datele lui May, solicitând sprijin oficial.

La un moment dat, am fost chemat la directorul de personal, care mi-a spus să mă însor, fiindcă „musoneza aia a ta”, aşa s-a exprimat, „musoneza aia s-a măritat”. Avea un birou mare, încărcat cu dosare. Oare care era al meu? mă gândeam. Unul mai subţire, desigur. M-am ridicat să plec.

- Astâmpără-te, măi tovarăşe. Tu pe ce lume trăieşti? mi-a zis fără să mă privească.

A întins mâna, a a luat un dosar şi l-a deschis, semn că audienţa se terminase.

Pe May nu a luat-o nimeni în seamă, dar în anul universitar următor s-a transferat din capitală, dezamăgită de mine, de organizarea statală, de toţi oamenii din jurul ei şi din lumea largă. Nu mai putea trăi unde la fiecare pas dădea peste ceva care îi amintea de mine. La terminarea studiilor, s-a angajat la un ziar de business şi ajunsese redactor-şef. S-a măritat cu un coleg, avea doi copii.

- Pe tine n-am putut să te uit, mi-a mărturisit. Ai fost mereu cu mine. Îţi vorbeam tot timpul. Eu sunt May ta.

- Te cred, May, şi tu persistai în gândurile şi în simţurile mele. După ameninţarea directorului de cadre, am luat hotărârea să demisionez şi să plec la tine. Imposibil. Nu am primit paşaport. Pur şi simplu nu puteam pleca din ţară! Tot ce puteam să fac, era să nu mă însor. Ajunsesem cel mai longeviv burlac din minister. Din timp în timp, unul sau altul dintre persoanele din conducere mă sfătuiau să mă însor. În misiune diplomatică nu se trimiteau decât oameni însuraţi.

I-am povestit cum m-ai fascinat tu, Manuela dragă, imediat după Decembrie 1989, cum parcă, din clipa aceea de la Ateneul Român, ai şters din mine trecutul. May mi-a cerut amănunte despre tine. I-am arătat fotografia ta. Nu a făcut nici un comentariu. Mă întreb de ce?! În timpul mesei am vobit puţin. Spre sfârşit, mi-a spus că se interesase: căsătoriile între musonezi şi români erau permise.

Îţi mărturisesc că am fost şocat. Eu nu mă gândisem nici o clipă la o asemenea turnură a vieţii. Este drept că o căutasem pe May imediat după sosirea mea în Musonia, însă fără succes. Tatăl ei murise, iar casa pe picioroange nu mai exista. Pe locul casei se ridicase un zgârie-nori.

- Casa bunicii a fost dezmembrată cu voia mea şi reclădită în parcul naţional, m-a lămurit May. E muzeu. O poţi vizita.

- May, am asigurat-o eu, te-aş fi găsit oricum. Oare mă poţi înţelege?

- Îţi aminteşti de cele patru taine divine? Lumina, Credinţa, Iubirea, Speranţa. În ultimul timp, am reluat cu şi mai mult sârg studiul limbii române. Anul acesta plănuisem o vizită la Bucureşti. Ştii de ce? A patra taină este speranţa.

May a rămas la mine până seara. Eu anulasem orice activitate diplomatică. A dormit la mama ei, care trăieşte. De fapt, May sosise în ajun şi dormise o noapte în casa părintească, pentru a nu veni la mine la masă direct de pe drum.

A doua zi, am luat micul dejun împreună şi am recunoscut amândoi că ne iubim, de parcă timpul rămăsese pe loc. Ea vorbise deja cu soţul ei. Îl avertizase că, dacă eu nu mă schimbasem, îi va cere divorţul, pentru a se căsători cu mine. El a înţeles-o. Cunoştea întreaga poveste. May a plecat din Arc imediat după micul dejun. În curte, înainte de a intra în maşină, ne-am îmbrăţişat şi ne-am sărutat întâia oară după toţi anii care trecuseră peste noi. Am simţit-o ca în studenţie, parte din mine. Acum suntem în legătură telefonică directă. Am schimbat câteva cuvinte şi cu soţul ei, cu copiii, în musoneză, desigur.

În Musonia, divorţul se obţine uşor, aproape imediat. Ea se va transfera în capitală, la un cotidian de mare tiraj, unde va conduce secţia de business. Ne vom căsători de îndată ce eu voi obţine aprobarea ministrului şi divorţul nostru.

Închei aici şi te invit să înţelegi povestea aceasta de necrezut. Poţi?

Cu prietenie,
Val
Din Valea Brazilor, Mai 2024

Dumitru-Tudor TĂNĂSESCU

Din arhitectura lui Antoni Gaudí la Barcelona

Barcelona este al doilea cel mai mare oraș al Spaniei, cât și capitala Cataloniei, aflat pe coasta Mării Mediterane, la distanță de 160 km de Munții Pirinei.

Ca turist, în Barcelona ai oportunitatea să te plimbi atât pe bulevarde moderne umbrite de palmieri, cât și prin centrul istoric, putând întâlni în drumurile tale artiști stradali, cafenele, restaurante, piețe alimentare bogate în produse proaspete, muzee, biserici, clădiri interesante, statuia lui Cristofor Columb, cel mai mare acvariu din zona mediterană, și multe altele.

Una din fascinațiile acestui oraș este amprenta arhitectului Antoni Gaudí, care a locuit și a lucrat în Barcelona, și ale cărui lucrări arhitecturale aduc faimă localității. Dintre bijuteriile sale arhitecturale amintim Biserica Sagrada Familia, Parcul Güell, Casa Milà, Casa Vicens, Casa Battló, etc.

În această toamnă, în Barcelona mi-a captat atenția o capodoperă a arhitecturii catalane - Casa Milà, cunoscută și sub numele de „La Pedrera”. Aceasta este una dintre cele mai remarcabile creații ale arhitectului Antoni Gaudí, construită între anii 1906 -1912 pe faimosul bulevard Passeig de Gràcia. Clădirea a fost destinată inițial familiei Milà, care a comandat acest proiect drept reședință privată. Aspectul său neobișnuit pentru o clădire, inspirat din natură, a stârnit la vremea construcției dezbateri aprinse în rândul publicului și arhitecților, fiind considerată o operă revoluționară. În prezent Casa Milà este unanim apreciată pentru structura și designul său inovator, considerată un simbol al modernismului catalan.

Fațada clădirii este realizată din piatră naturală, un aspect spectaculos realizat din forme ondulate ce amintesc de valurile mării. Gaudí a creat clădirii un aspect fluid și organic, renunțat complet la liniile drepte și unghiurile ascuțite. Balcoanele sunt din fier forjat și decorate cu motive vegetale, întregul design fiind atipic. Arhitectul a optat pentru un sistem de stâlpi și grinzi în locul zidurilor de susținere, putând astfel crea spații interioare largi.

Interiorul clădirii este la fel de impresionant ca și exteriorul, cu încăperi mari și luminoase, care se organizează în jurul unor curți interioare cu rol de maximizeze a iluminatului natural. Decorul este inspirat din natură, tavanul având modele florale și elemente organice specifice stilului lui Gaudí. Antoni Gaudí a implementat și un sistem de ventilație naturală, integrând tehnici avansate pentru perioada respectivă și transformând clădirea într-un exemplu de arhitectură funcțională și sustenabilă, cu mult înainte ca acest concept să devină o tendință globală.

În prezent clădirea este deschisă publicului larg, începand din 1984 Casa Milà fiind inclusă în lista patrimoniului UNESCO, ca reper mondial al arhitecturii moderniste. Spectaculozitatea acestei clădiri atrage turiști din toate colțurile lumii care vin să exploreze apartamentele istorice și acoperișul unic, marcat de celebrele coșuri de fum sculpturale.

Casa Milà este una dintre atracțiile de neratat din Barcelona, mărturie a viziunii îndrăznețe a lui Gaudí și a contribuției sale esențiale în lumea arhitecturii.

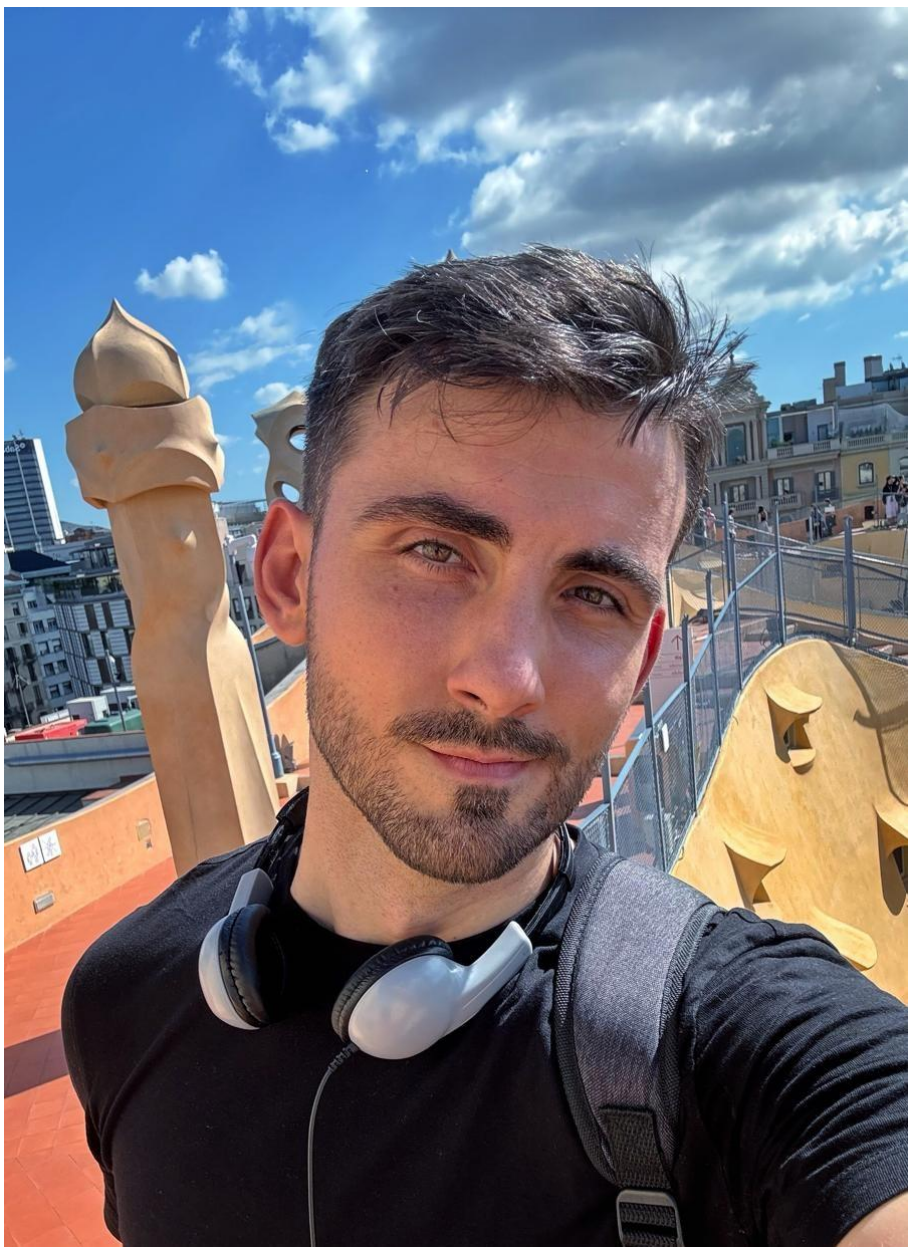

Dumitru-Tudor TĂNĂSESCU

Casa Milà în imagini, credit foto: Dumitru-Tudor Tănăsescu

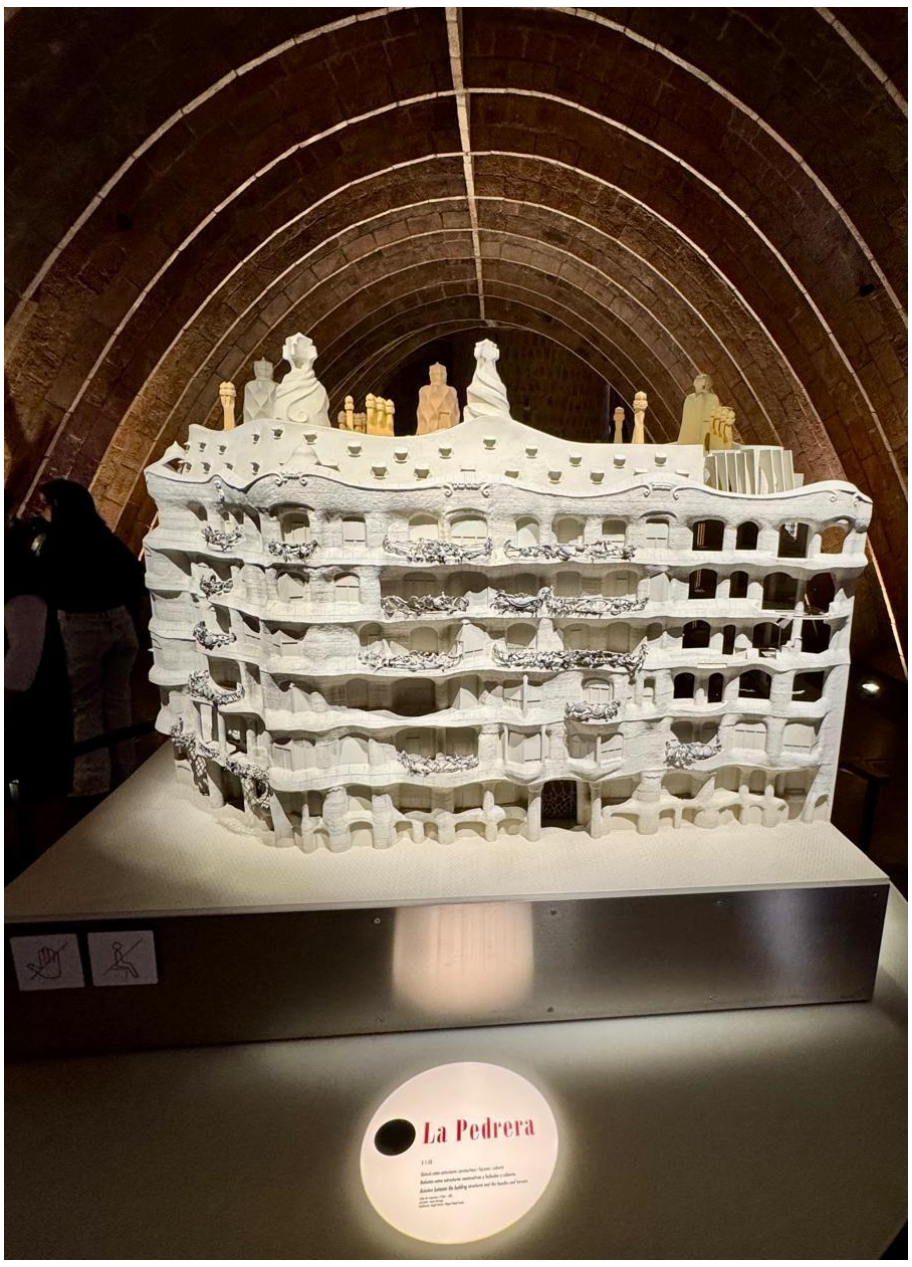

Interior Biserica Sagrada Familia, credit foto: Dumitru-Tudor Tănăsescu

Cristina MANEA

Casa Batlló

Cristina MANEA

Casa Batlló este o clădire din centrul Barcelonei, reproiectată de Antoni Gaudí și considerată una dintre capodoperele sale. Numele local al clădirii este *Casa dels ossos* (Casa oaselor), deoarece are un aspect scheletic.

Arhitectura Casei Batlló are printre elementele remarcabile un acoperiș arcuit, ferestre ovale neregulate, lucrări curgătoare din piatră sculptată, cu puține linii drepte și fațadă cu mozaic colorat din plăci ceramice sparte.

În 2005, Casa Batlló a devenit un sit al Patrimoniului Mondial UNESCO.

Clădirea a fost construită în 1877 la comanda lui Lluís Sala Sánchez, fiind cumpărată în 1903 de Josep Batlló datorită locației sale în centrul Barcelonei și nu datorită aspectului arhitectural. Josep Batlló era proprietar de fabrici cu activitate în industria textilă. S-a căsătorit cu Amàlia Godó Belaunzarán, din familia care a fondat ziarul *La Vanguardia*. Josep și-a dorit un arhitect care să proiecteze o casă aparte și l-a ales pe Antoni Gaudí, arhitectul care proiectase Parcul Güell. La început Josep a avut în plan să dărâme clădirea și să construiască o casă complet nouă dar Gaudí l-a convins că o renovare ar fi suficientă, reproiectarea facându-se în 1904. Clădirea a avut parte de mai multe renovări de-a lungul timpului. Familia lui Josep Batlló a locuit până la mijlocul anilor 1950 în acea casă, în 1954 fiind înstrăinată.

În prezent Casa Batlló este deschisă publicului, atrăgând mii de turiști care vin să admire creațiile inovatoare ale lui Gaudí. Vizitatorii pot explora atât fațada spectaculoasă, cât și interiorul bogat decorat, bucurându-se de o experiență unică ce îmbină arta, natura și tehnologia. Casa Batlló rămâne una dintre cele mai iconice clădiri din Barcelona, simbolizând spiritul modernismului catalan și măiestria creativă a lui Antoni Gaudí.

Antoni Gaudí (25 iunie 1852 – 10 iunie 1926) a fost un arhitect și designer spaniol din Catalonia, a cărui operă a fost influențată de arhitectură, natură și religie. Acesta este cunoscut ca cel mai mare exponent al modernismului catalan, cele mai multe lucrări ale sale fiind situate în Barcelona, inclusiv Biserica Sagrada Família pe care o cunoaștem ca lucrare a sa principală. Creațiile sale se remarcă prin atenție la fiecare detaliu, în activitatea sa combinând mai multe meșteșuguri precum ceramică, vitralii, fierărie și tâmplărie. Folosirea de deșeuri de piese ceramice este o tehnică de lucru întrodusă de Gaudi.

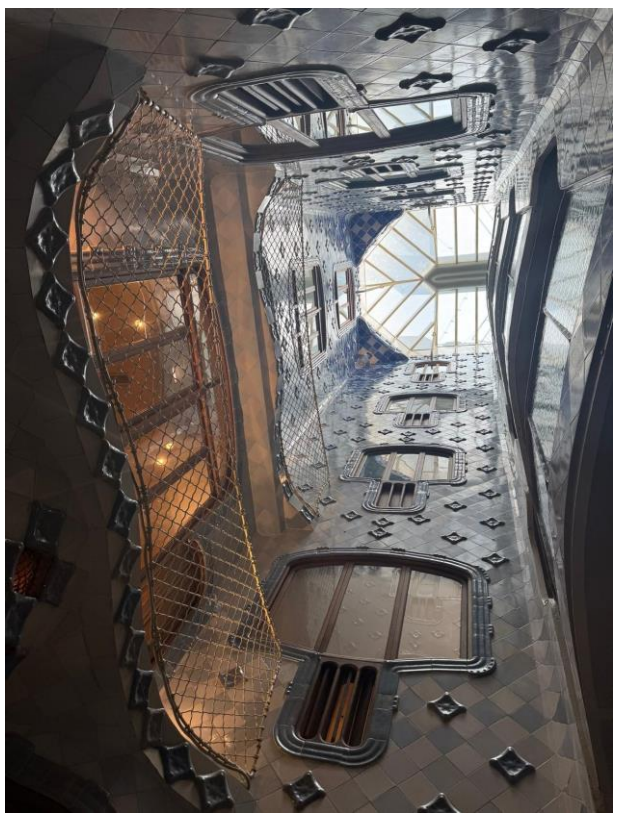

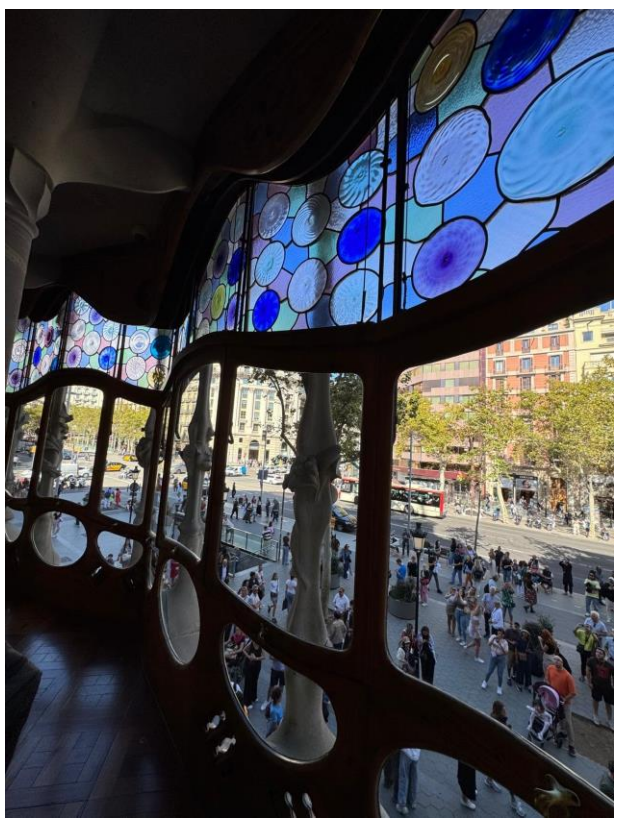

Editura UZP prezintă

Geo CIOLCAN, „Călător prin România“ - vol I, II

În cursul anului 2024 au apărut la Editura UZP două volume de reportaje scrise de cunoscutul jurnalist Geo Ciolcan, intitulate sugestiv „Călător prin România“.

Rod al multor călătorii efectuate în țara noastră, reportajele sunt scrise de autor cu dorința de a prezenta frumusețile patriei, fiind însoțite de fotografii.

Cele peste o sută de reportaje aduse în atenția cititorului sunt grupate pe capitole: „România de lângă Dunăre”, „România - dincolo de București” și „Alte reportaje”.

Textele autorului prezintă ideea unei „translații cognitive" a unei experiențe personale de călătorie, Geo Ciolcan sugerând că fiecare cititor își poate crea planul de vacanță pe baza propriilor preferințe și circumstanțe. Locuind în București, există dorința de a evada din agitația urbană către locuri unde natura este mai puțin afectată de poluare și unde atmosfera este diferită față de peisajele capitalei. Atracțiile clasice precum marea, muntele sau delta, rămân opțiuni populare, accesibile pentru toate vârstele și genurile. Decizia de a petrece vacanța în țară sau în străinătate depinde de factori financiari și de dorința de a crea amintiri speciale. Procesul de alegere este unul ciclic: oamenii își caută vacanța ideală, uneori găsesc surprize neașteptate, renunță și reiau căutările, așteptând următoarea vacanță.

Gheorghe Ciolcan (semnând în presă cu pseudonimul Geo Ciolcan) este unul dintre cei mai longevivi jurnaliști români în activitate, fiind născut la 4 iunie 1935 în București. La *Gala Premiilor UZPR* pe anul 2018 i s-a acordat premiul pentru jurnalism la concursul cu tema „Tot ce-i românesc nu piere”, în semn de prețuire pentru suita de reportaje publicate în presă sub genericul „România - dincolo de București”.

Cornel Simion GALBEN, „Convorbiri fără adiționale“

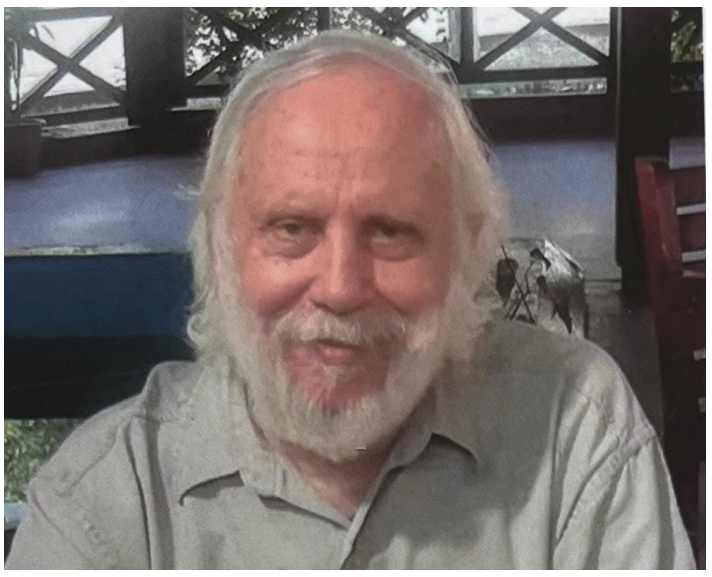

Editura UZP oferă spre lectură un incitant buchet de dialoguri sub semnătura lui Cornel Simion Galben, volum intitulat „Convorbiri fără adiționale“. Aceste dialoguri-interviu realizate de jurnalistul Cornel Galben au fost publicate de-a lungul timpului în ziare și presă literară, pe durata a peste trei decenii, dintre care menționăm publicațiile: „Antares“, „Bacău Press“, „Cadran cultural“, „Deșteptarea“ și „Steagul Roșu“.

Interviurile prezente în această carte apărută în anul 2024 reflectă evenimente și întâmplări din ultima jumatate de veac, partenerii de dialog ai lui C.S. Galben fiind personalități cunoscute din lumea literară, muzicală, plastică, teatrală, artistică, alte domenii de activitate. Printre cei 28 de intervievați se numără și scriitorii Ion Fercu și Viorel Savin, poetul Ion Dinvale, prozatorul Petre Cimpoeșu, criticii Constantin Călin, Adrian Jicu și Al.Piru, profesorul universitar Mihai Merfea, actorul Stelian Preda, pictorul Ilie Boca, regizorul Ion Ungureanu, dirijoarea Carmen Cârneci, managerul Liliana Maria Vlase.

Jurnalistul Cornel Simion Galben nu este la primul volum de interviuri publicat, această lucrare adăugându-se volumelor „Enescu etern“ (1993), „Ieșirea de siguranță“ (2001), „Convorbiri fără adiționale“ (I -2010, II -2019) și „Dialoguri pilduitoare“ (2015). Cu o bogată activitate în presă, ca redactor-șef al revistelor „Credința ortodoxă“ (1997-1999), „Vitraliu“ (2002-2005), „Glasul monahilor“ (2003-2004), „Cadran cultural“ (2018-2023) și al „Televiziunii literare“ (2015-prezent), s-a remarcat totodată și din postura de scriitor, având numeroase volume publicate în țară.

Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România cât și membru al Uniunii Scriitorilor – Filiala Bacău, autorul a primit de-a lungul timpului premii de recunoaștere a talentului său scriitoricesc și jurnalistic.

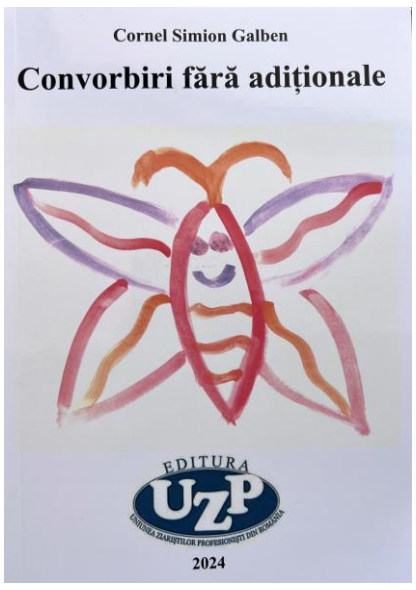

Corina VLAD DIACONESCU

Cu gândul la Ribița

Am rămas cu gândul la Ribița, de astă vară, din ziua în care am primit telefonul de invitație din partea domnului primar Ioan Faut, de a participa la slujba de Sfințire a bisericii de secol XV, din comună, a cărei pictură era proaspăt refăcută.

Invitația venea la sfatul prietenei și surorii mele de suflet, Monica Dușan, muzeograf, cercetător, etnograf, scriitor, jurnalist, artist popular, originară din Ribița. Monica, împreună cu buna mea colegă, prof. Bianca Leucian, redactor șef al ziarului *Zarandul* din Brad, cunosc bine atașamentul meu special față de această localitate.

Mă pregătisem ca în prima zi a întâlnirii să prezint o evocare, în paralel, a cneazului Vladislav de Ribița, care, împreună cu fratele său Miclăuș, au ctitorit în secolul al XV-lea, biserica din comună și cneazul Vladislav de Lupșa, la rândul său, ziditor al lăcașului ortodox din 1421.

Trebuie să recunosc că multă vreme nu am știut că a mai existat un alt cneaz Vladislav, în localitatea Lupșa. Dar viața este plină de surprize.

Anul trecut, în eleganta sală a Casei Mureșenilor din Brașov, după ce mi-am rostit prezentarea făcută volumului *Poezii din temnițe* semnată de Petre Baicu, a urmat domnul de lângă mine, pe care, în graba sosirii, nu am avut timp să-l cunosc. Profesorul univ. dr., cercetător în domeniul istoriei, purta numele Ioan Vlad. La finalul evenimentului l-am întrebat direct cum de se numește la fel ca tatăl meu ? Mi-a răspuns că face parte din neamul Vlădeștilor, urmași ai cneazului Vladislav de Lupșa. I-am răspuns chiar așa, *ba, pardon, tatăl meu, avocatul Ioan V. Vlad, este urmaș al cneazului Vladislav de Ribița.* Domnul profesor mi-a explicat atunci că, într-adevăr, documentele atestă existența a doi cneji cu același nume.

Am devenit prieteni. I-am spus povestea Vlădeștilor, așa cum o știam eu din familia mea.

Neamul Vlad este originar din satul Ribiţa, aşezat pe valea Crişului Alb, la câţiva kilometri de oraşul Brad, unde m-am născut.

Mă simt puternic ataşată sufleteşte de Ribiţa, pentru că tatăl meu, avocatul Ioan V. Vlad, binecuvântată fie-i memoria ! m-a învăţat să fiu demnă de starea mea de româncă şi de înaintaşii mei, cnejii de la Ribiţa.

Situat între Brad şi Ţebea, în judeţul Hunedoara, satul Ribiţa apare menţionat pentru prima dată în documente în anul 1386, dar el este mult mai vechi, dovezi grăitoare în sprijinul acestei afirmaţii fiind unele descoperiri istorice importante.

Printre strămoşii celor din neamul Vlad sunt cneazul Vladislav şi cneazul Miclăuş, care au ridicat în 1417 la Ribiţa, biserica *Sfântul Nicolae*, important monument de artă veche românească din Transilvania. Această biserică a fost construită pe locul unei mănăstiri care a existat cu mult timp înainte.

Biserica păstra un admirabil tablou votiv, unele fragmente de frescă originară precum şi alte elemente ce demonstrează atmosfera aparte a stilului românesc din pictura murală a epocii, o sinteză de motive artistice locale, bizantine şi gotice.

Din documente am aflat că tabloul votiv îi înfăţişează pe cneazul Vladislav şi pe fratele său Miclăuş oferind chivotul bisericii Sfântului Ierarh Nicolae. Sub chivotul sfântului lăcaş este zugrăvit chipul Anei, fiica lui Vladislav, care poartă un costum, păstrat şi astăzi în zonă, ce constă într-o cămaşă cu mâneci largi, ornată la gât, pe piept şi la încheietura mâinii având cusături şi altiţe româneşti. Pe cap Ana poartă o maramă răsfrântă înapoi şi legată *ca la neveste.*

Corina VLAD DIACONESCU

Printre fotografiile ce mi-au rămas de la părinţi, am găsit-o pe bunica mea din partea tatălui, Ana, născută tot la Ribiţa. Poartă şi ea cămaşa cu mâneca largă ornată de cusături, iar pe cap are marama legată la fel ca jupâniţa Ana, din tabloul votiv al bisericii. Fotografia a fost realizată în februarie 1934, după cum a notat chiar bunica mea.

Pentru mine biserica aceasta este unul dintre cele mai sfinte locuri din lume. Este biserica moşilor şi strămoşilor mei.

Când eram copilă ştiam doar că străbunicii mei, Dumitru şi Sofia Vlad, au donat acestei biserici un prapor brodat cu numele lor.

Abia mai târziu am început să înţeleg ce înseamnă această biserică pentru neamul Vlad şi pentru tot neamul românesc.

De altfel şi în alte localităţi din Ţara Haţegului, Ţara Zarandului şi Munţii Apuseni s-au păstrat biserici româneşti ortodoxe din epoca feudală. Este cazul bisericii Râu de Mori – Suseni (judeţul Hunedoara) datată de specialişti în secolul al XIV-lea; al celei de la Almaşul Mare (Judeţul Alba) datată 1415; al celei de la Bârsău (judeţul Hunedoara) datată secolul al XV-lea şi altele.

Nu uit nici discuţiile din casa moşului (bunicului) meu Vasile, primul născut într-o familie cu 11 copii, despre starea lor de ”*neamuri înalte*” dar lipsite de avere. Rudele venite prin alianţă în familia Vlad făceau haz uneori de ”*boieria*” noastră, nesusţinută de proprietăţi şi averi, iar o mătuşă de la Arad, propunea glumind, să fie refăcută stema familiei, şi anume ”*broasca-n papă*” ...

Moşul meu era foarte mândru că eu semăn la fire şi la chip cu bunicul său, stră-străbunicul meu, Pătru Vlad.

Mi-a trebuit mult să înţeleg modul cum în Transilvania dominată de străini, aristocraţia românească a fost deposedată treptat de proprietăţi, redusă la starea de sărăcie a întregului neam românesc.

Strămoşilor mei le-au fost luate averile dar nu şi credinţa în Dumnezeu, şi nici conştiinţa lor creştină ortodoxă, românească şi nobiliară.

Scriu cu emoţie despre Ribiţa şi despre strămoşii mei. Sunt convinsă că ei mi-au dăruit, prin generaţii, tot ceea ce este mai frumos, mai înălţător şi mai spiritualizat în fiinţa mea fragilă şi trecătoare.

Am rămas doar cu gândul la Ribița, pentru că din motive bine întemeiate nu am putut efectua călătoria până acolo, să asist la slujba de Sfințire.

Cele două prietene de la Brad mi-au trimis fotografii cu splendida pictură recondiționată, precum și câteva clipuri. Ascultând un fragment din slujba arhiereilor și a preoților, mi se părea că vocea lor plutește peste crucile albe din jurul bisericii, sub care străjuiesc moșii și strămoșii noștri, care acum dau Slavă lui Dumnezeu că zidurile ctitoriei au străbătut și au rezistat secole, iar acum au primit haine noi de sărbătoare.

Grădina Botanică, „Grădină a Luminilor”

Grădina Botanică „Dimitrie Brândză” din București are o istorie care datează din anul 1860, înființată fiind la inițiativa medicului Carol Davila, după un decret semnat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza. Este amplasată în cartierul Cotroceni și ocupă aproximativ 17 hectare, găzduind plante autohtone și exotice. Grădina poartă numele botanistului Dimitrie Brândză, în semn de omagiu, acesta fiind cel care a reorganizat Grădina, contribuind semnificativ la dezvoltarea ei.

Pe lângă rolul recreativ, Gradina Botanică „Dimitrie Brândză” are și funcții educative și științifice, ea fiind parte a Universității București. Serele vechi aflate în spațiul Grădinii adăpostesc peste 1.000 de specii de plante, find construite după modelul celor din orașul belgian Liège. Aceste sere sunt considerate ca cele mai vechi din țara noastră. Toate serele Grădinii Botanice din București se întind pe 3.800 m².

Gradina Botanică organizează periodic evenimente și expoziții tematice. În perioada 25 octombrie 2024 - 2 martie 2025, o atracție deosebită o prezintă expoziția multimedia de sunet și lumini „Garden of Lights” (trad. *Grădină a Luminilor*), cu efect vizual maxim după lăsarea serii. Expoziția de anul acesta are tema „Frumoasa și Bestia” și oferă celor mici dar și celor mai mari ocazia de a călători în lumea basmului cu titlul de mai sus.

Expoziția multimedia este ajunsă la a doua ediție după ce anul trecut a prezentat tema „Alice în Țara Minunilor”, prima ediție având peste 130.000 de vizitatori.

Extrem de atractiv pentru copiii mici este locul de joacă special creat pentru ei, cu un mirific spectacol de lumini și sunet la nivelul solului, revărsându-se peste copacii de poveste și apoi reflectat pe cer, bucurând în egală măsură pe toți vizitatorii.

Tehnologia și creativitatea ce debordează în acest spectacol generează forme de artă vizuală și sonoră creatoare de tărâm de basm.

Grădina Botanică a Universității București este transformată pentru patru luni într-o „Grădină a Luminilor” dând viață lumii magice a unei povești nemuritoare, „Frumoasa și Bestia”, oferind vizitatorilor scene tematice, copaci luminați, spectacole multimedia de lumini. Numeroase instalații luminoase înfățișează personaje și scene din poveste precum: Belle, prințul transformat în bestie, castelul prințului, trandafirul fermecat, felinare fermecate, tuneluri de lumină, dintre care unul are 220 metri lungime și este creat din peste 320.000 leduri, etc.

Expoziția multimedia în aer liber realizată cu ajutorului luminii și muzicii oferă o experiență multi-senzorială plăcută, putând petrece alături de cei dragi momente magice.

Tanța TĂNĂSESCU

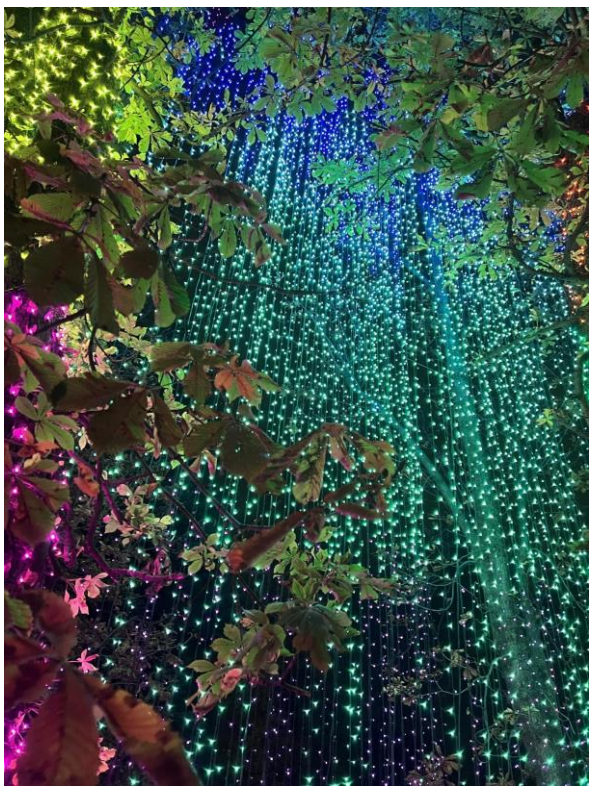

Daniel ERNESTINA

SCHIȚĂ

Omul care vinde umbră

1

Beaceea este un oraș înconjurat de pustiu. Vai de mama lui! Casele mici de lut, având în loc de geamuri și uși fâșii de pânză colorată, sunt înșirate dea lungul unor ulițe înguste, fără trotuare, fără pavaj, veșnic pline de praful venit din pustiu. Sunt doar trei asfel de străzi aproximativ paralele, intersectate la întâmplare de alte două ulițe mai mici, formând un caroiaj ridicol aidoma unui joc de cuburi pe care un copil de trei ani tocmai l-a abandonat pentru a merge să bea lăptic.

În centrul acestui caroiaj există un teren viran, un pustiu în miniatură, loc în care locuitorii tot mai puțini ai orașului se adună pentru a face schimb de produse. Unii, care se chinuie să facă un fel de legumicultură, vin cu un soi ciudat de legume, unele pentru oameni, altele pentru capre, dar care, până la urmă, se consumă la comun. Alții vin cu lapte de capră ori brânză din lapte de capră, pentru a le da în schimbul acelor legume ciudate.

Există un singur beaceean care cultivă o cereală încăpățânată, pentru că se încăpățânează să crească în deșert, beaceean care vine la marele târg cu un fel de lipie încăpățânată, pentru că se încăpățânează să existe în pustiu. Pare evident faptul că alimentul de bază al beaceenilor este sendvișul și există în acest oraș două feluri de astfel de produse: sendvișul bogatului format din două feli de lipie încăpățânată având prinsă între ele o felie de brânză de capră, și sendvișul săracului care este la fel cu cel al bogatului doar că nu are felia de brânză.

De departe, cel mai înstărit om din această urbe săracă este domnul Shlomo, care este apelat întotdeuna cu "domnul", pentru că peste tot în lume cei înstăriți sunt apelați în felul acesta. Distinsul personaj este singurul fabricant de umbrele din zonă, iar umbrela este singurul obiect fără de care oamenii locului n-ar putea supraviețui. Pentru a fi capabil să producă acest obiect absolut indispensabil locuitorilor din deșert, domnul Shlomo a făcut pe dracu' în patru și a cumpărat o cămilă din Deaceea, un oraș foarte mare, port la ocean, dar situat, față de Beaceea, la o sută de kilometrii de mers prin deșert.

Având acest minunat animal, umbrelarul își permitea să facă mai des călătorii între cele două localități, aducând o mulțime de lucruri utile concetățenilor săi. Iată un motiv în plus pentru care Ari, cum era alintat de prieteni, se bucura de aprecierea celor câțiva locuitori ai Beaceei.

Cu toate acestea nu mulți dintre localnici își permiteau o umbrelă în fața ușii de la intrarea în casă, pentru a se păzi mai eficient de soarele deloc prietenos atunci când încercau să iasă la o bârfă cu un vecin. Dar domnul Shlomo, înțelegător, vindea pe datorie, vindea în rate, făcea reduceri, făcea orice numai să vândă, pentru că oamenii erau extrem de săraci.

Pentru a mai scuti din bani, prizonierii deșertului pleacă pe jos zile întregi prin pustiu ca să mai vândă ori să mai cumpere ceva din marele port vecin. Această călătorie este pentru ei un calvar. Nu vă imaginați cât este de greu să mergi o sută de kilometri pe nisipul fierbinte, sub arșița necruțătoare a soarelui, fără a-ți permite să cari prea multă apă ori prea multă mâncare. Acest aspect îi împiedica și pe cei din Deaceea să-și viziteze rudele sau prietenii, ori să vină pentru afaceri în micul orășel dintre dune.

Viața este extrem de grea în zonă și dacă nu ești dispus să muncești pe rupte, nu reușești să trăiești. Iată un adevăr de necontestat.

Un sigur individ se îndoia de faptul că munca este absolut necesară. Isaac, unicul fiu al celui mai respectat om din oraș, era de

Daniel ERNESTINA alias Emil CREMER

părere că, în situația în care toți în jurul tău muncesc, dacă te amesteci și tu printre ei riști să-i încurci. Arie Shlomo era foarte, foarte supărat din această cauză, pentru că în Beaceea munca era o condiție obligatorie pentru supraviețuire.

-Ce ai să faci cu viața ta? își întreba sărmanul om fiul de câte ori îl surprindea lenevind cu privirea pierdută pe orizont. Din păcate asta se întâmpla zilnic. Băiatul, însă, nu dădea nici un semn că și-ar face griji în privința aceasta. El visa. Visa cu ochii deschiși că orașul său are case de piatră cu geamuri de sticlă, uși de lemn, electricitate, apă, străzi asfaltate, trotuare, visa că oamenii muncesc mai ușor ajutați de mașini, apoi au timp să se așeze la un pahar de apă rece pentru a râde împreună și a spune povești. Visa un oraș bogat cu locuitori fericiți.

El povestea visul său tuturor, dar toți râdeau de poveștile lui îndemnându-l să se apuce de muncă. Dar Isaac visa mai departe până când într-o zi bietul Arie, îndurerat și plin de rușine, l-a gonit din oraș amenințându-l că în cazul în care se va întoarce îl împușcă fără regret.

Plângând, bietul băiat a plecat înfruntând arșița, setea și foamea, o sută de kilometrii prin deșert, până la Deaceea, cel mai apropiat oraș.

2

Cel mai bogat și în consecință cel mai puternic om din portul Deaceea era domnul Ahbaria. Yosef Ahbaria cunoscut pretutindeni în zonă sub numele de Menael pentru că el reprezenta autoritatea în orașul acela.

Respectivul domn poseda o avere impresionantă dar, în principiu, avea tot ceea ce-și dorea pentru că el putea să cumpere orice și pe orcine fără un efort financiar însemnat. Asta îi dădea lui posibilitatea să facă ceea ce nimeni în oraș nu putea să-și permită. De exemplu domnul Ahbaria era singurul din oraș care a zburat cu avionul. Unul adevărat, desigur, un aparat cu aripi și motor care se ridică, în mod miraculos, până aproape de Dumnezeu, dar nu atât de

aprope încât să-l deranjeze cu sunetul destul de puternic pe care îl produce în zbor.

Cu avionul domnul Yosef a ajuns extraordinar de departe și a văzut lucruri de neimaginat pentru locuitorii micuțului port. El povestea că a văzut aparate micuțe la care oamenii vorbeau cu prieteni aflați la o distanță atât de mare de ei încât nici nu putea să îi vadă. A văzut, de asemenea, plăci mari și negre care furau curentul electric direct de la soare pentru ca oamenii să-l poată folosi la nevoile lor. A mai spus că unele case aveau geamuri închise la culoare pentru ca lumina solară să nu pătrundă în camerele casei lor și astfel să fie mai răcoare acolo.

Dar cel mai grozav i s-a părut însă faptul că pe străzile orașului în care l-a dus avionul nu circulau nici catâri nici cămile ci niște chestii ciudate cu roți mai groase decât ale căruței și cu acoperiș din tablă care servea desigur și de umbrar. Admirația pentru aceste bestii de metal venea, în primul rând, din faptul că, în zonă, umbra era cel mai prețuită chestie din tot ceea ce există.

Domnul Ahbaria avea extrem de mulți arginți, avea case, terenuri, două fabrici micuțe, câteva magazine și o mândrețe de fată pe care o chema Abigail ca pe mămica ei care murise atunci când a născut-o. La paisprezece ani fiica lui Yosef era o fată frumoasă, iar la paisprezece ani și o zi era deja o femeie frumoasă, pentru că Aby, așa cum era alintată, făcea întotdeuna doar ce-i trecea ei prin cap sau prin alte părți.

Moștenitoarea celei mai mari averi era îndrăgostită de un vecin ceva mai în vârstă decât ea așa că a hotărât să devină soția lui ca să nu mai fie nevoie să îl îmbrățișeze ori să îl pupe doar prin tot felul de ascunzători incomode, mai ales că acestea erau actvități pe care tânăra simțea nevoia să le repete zilnic de câteva ori pe zi.

Tatăl ei s-a opus însă categoric acestui mariaj, deoarece tânărul curtezan era un puturos fără pereche în oraș, iar domnul Ahbaria se temea că averea lui va trece într-un final în mâinile unui neisprăvit și va fi risipită aiurea.

Foarte repede frumoasa Abigail, care nu putea să renunțe la sportul ei preferat, a găsit un alt pretendent la mâna și la nurii ei, dar Yosef s-a opus categoric deoarece tânărul curtezan era un sărăntoc fără pereche în oraș iar domnul Ahbaria se temea că averea lui va trece într-un final în mâinile unui nepriceput care, având de o sută de ori mai multe dorințe decât bani, va risipi toată agoniseala sa pe fleacuri lipsite de sens.

Tânăra femeie a suferit cât a suferit până când un alt bărbat s-a strecurat în budoarul ei, loc în care a fost atât de bine primit și atât de bine "tratat" că n-a mai vrut în ruptul capului să plece de acolo, dar tatăl fetei s-a opus cu tărie la o astfel de uniune pentru că noul iubit al unicei sale fete era un venetic apărut de curând în oraș, iar domnul Ahbaria se temea că acesta s-ar putea să dispară la un moment dat cu tot ceea ce reușise el să adune.

Domnișoara Abigail Ahbaria era complet distrusă. În semn de protest s-a îmbrăcat în haine cernite și n-a mai vrut să iasă din casă sub nici un motiv. Disperat că își pierde fiica, domnul Yosef a rugat-o plângând să se îmbrace normal și să iasă din casă promițându-i ferm că nu se va opune de azi înainte alegelilor sale.

Acesta a fost momentul în care în oraș a fost semnalată prezența unui vagabond zdrențăros alungat de tatăl său din Beaceea pentru unele neânțelegeri familiale. Frumoasa Aby l-a văzut, s-a umplut de greață, dar a simțit că a sosit momentul răzbunării pentru tot răul pe care tatăl său i-l făcuse. Isaac Shlomo, căci despre el este vorba, avea toate calitățile necesare: era un venetic sărac lipit și puturos fără pereche în zonă. De aici până la nuntă nu a mai fost decât un pas pe care mirele l-a făcut fericit, fără să înțelegă ce i se-ntâmplă, iar mireasa fericită cu gustul dulce al răzbunării în suflet.

Imediat după nuntă cei doi s-au întors fiecare la viața pe care o dorea continuată ca și cum nu s-ar fi întâmplat mare lucru.

Isaac a reînceput să viseze Beaceea având case de piatră cu geamuri de sticlă, uși de lemn, electricitate, apă, străzi asfaltate, trotuare, cu oameni care muncesc mai ușor ajutați de mașini, apoi au timp să se așeze la un pahar de apă rece pentru a râde împreună și a spune povești. Visa un oraș bogat cu locuitori fericiți.

Aby s-a întors fericită să caute consolare în brațele primului ei iubit.

Bătrânul Yosef Ahbaria vedea, înțelegea, suferea, dar nu avea ce să facă. Pentru a diminua cât de cât răul pe care l-a făcut săracul bogătaș, i-a încredințat ginerelui său administrarea uneia dintre făbricuțele sale, doar că acesta nici nu știa, nici nu vroia, nici nu putea să facă o treabă ca asta. El stătea întraga zi și visa Beaceea având case de piatră cu geamuri de sticlă, uși de lemn, electricitate, apă, străzi asfaltate, trotuare, cu oameni care muncesc mai ușor ajutați de mașini, apoi au timp să se așeze la un pahar de apă rece pentru a râde împreună și a spune povești. Visa un oraș bogat cu locuitori fericiți.

În timpul acesta muncitorii rămași nesupravegheați chiuleau, furau, dădeau rebut peste rebut astfel că, în timp ce făbricuța aluneca tot mai rapid către faliment, în oraș legătura dintre frumoasa Aby și amantul ei devenea notorie, spre deliciul babelor bârfitoare.

Distrus ca tată și patron, cel cunoscut drept Menael a luat o decizie dureroasă dar justă. L-a alungat pe Isaac din oraș promițându-i că, în cazul în care se întoarce, plătește cu viața.

Bietul băiat era total confuz. Înainte avea oceanul care îi era absolut inutil, iar înapoi avea orașul natal care îi era total interzis. Între aceste două soluții mai exista doar deșertul neprimitor, chiar ostil, dar singurul teritoriu din care nu fusese alungat încă. Negăsind ceva mai înțelept de făcut, tânărul Shlomo a făcut calea întoarsă străbătând cu eforturi extraordinare deșertul, a așteptat cuminte noaptea la intrarea în Beaceea, apoi s-a strecurat în casa tatălui său de unde a șterpelit câte ceva de mâncare și o umbrelă de soare din cele mari, pe care acesta le producea. Apoi s-a întors în pustiu, exact la mijlocul drumului dintre cele două orașe, a desfăcut umbrela și a început să viseze.

Desigur visa Beaceea având case de piatră cu geamuri de sticlă, uși de lemn, electricitate, apă, străzi asfaltate, trotuare, cu oameni care muncesc mai ușor ajutați de mașini, apoi au timp să se așeze la un pahar de apă rece pentru a râde împreună și a spune povești. Visa un oraș bogat cu locuitori fericiți.

A doua zi a trecut pe acolo un om ostenit care încerca să ajungă la Deaceea cu intenția de a vinde niște carne uscată de capră, iar cu banii astfel obținuți să cumpere alte obiecte mai greu de procurat în Beaceea. Călătorul, vizibil marcat de drum, l-a rugat pe Isaac să îi permită și lui să se odihnească la umbră, iar Isaac i-a permis.

A doua zi la fel, a treia zi la fel, până când tânărul, rupt de foame și neavând nici un venit care să îi permită să cumpere de mâncare, a răspuns călătorului obosit:

-Te las, dar plătești un bănuț de argint.

Neavând de ales, călătorul a trebuit să plătească, iar Isaac a înțeles două adevăruri fundamentale: foamea este cel mai convingător imbold către acțiune și visele fără puțin efort te împing la ruină. Din ziua aceea a cerut câte un bănuț de argint fiecărui călător care-i cerea să se odihnească la umbră.

Când a văzut că treaba merge, a dat o fugă la Beaceea, a așteptat noaptea la intrarea în oraș, apoi s-a strecurat în casa tatălui său și a mai șterpelit o umbrelă pe care a așezat-o la aproximativ un kilometru distanță de prima. Aici a angajat un prieten vechi, din copilărie, care oricum, nu găsea de lucru în orașul natal. Pentru a nu se lăsa înșelat de prietenul său, Isaac a pus la punct un sistem ingenios de contol. Călătorul care dorea să se odihnească la umbră plătea angajatului doi bănuți de argint, primea în schimbul lor o chitanță pe care la cealaltă umbrelă o prezenta lui Isaac primind în schimbul ei un bănuț de argint înapoi. În felul acesta, pe baza chitanțelor colectate,

tânărul Shlomo știa câți bănuți de argint trebuia să primească de la angajatul său.

Odată sistemul pus la punct, visătorul alungat în deșert a mai șterpelit o umbrelă apoi, pentru că avea deja bani, a început să cumpere umbrele de la părintele său, a cărei afacere nu mergea foarte bine. În scurtă vreme distanța de o sută de kilometri dintre Deaceea și Beaceea era acoperită cu umbrele din kilometru în kilometru având două categorii de confort: un bănuț de argint direct pe nisip, doi bănuți de argint pe șezlong.

Drumul devenit mult mai ușor de parcurs, comerțul între cele două orașe s-a-nviorat, iar locuitorii lor au început să câștige mai ușor și mai mult. Stimulat de succes, Isaac a început să vândă apă la popasurile creeate de el, apoi mâncare pentru călători sau cămile, apoi diverse obiecte necesare la drum.

Între timp fostul socru adusese în Deaceea care cu roți mai groase și acoperiș de metal, dar acestea nu se descurcau în deșert, așa că pe baza afacerii sale Isaac Shlomo s-a dus în port, la bancă, a făcut un credit pentru a face un drum de asfalt până la Beaceea, drum pe care oamenii puteau merge gratis pe jos, dar mașinile trebuiau să plătească celui ce a construit acel drum.

Tot Menael a adus cu vaporul panouri mari și negre care fură curent electric direct de la soare, așa că împreună cu acesta, care brusc a început să-l iubească, tânărul Shlomo a transformat popasurile sale în adevărate moteluri cu electricitate, cu apa trasă de pompele electrice din puțuri adânci săpate în nisip, cu un confort de neimaginat pentru zona aceea doar câțiva ani în urmă. Chiar dacă a trebuit să le rărească, aceste oaze moderne produceau o grămadă de bani.

3

În schimb afacerea cu umbrele a lui Arie Shlomo a început să meargă din ce în ce mai prost așa că fiul său, care acum era mai înstărit decăt el, i-a propus, cu toată deferența cuvenită, să înceapă împreună o afacere nouă. Mașinile care veneau din port aduceau, printre altele, piatră pentru construcții, așa că tatăl și fiul au început să construiască pentru oamenii din oraș case noi, case cu geamuri de sticlă, uși de lemn, acoperișuri umbroase, dar fără umbrele în față pentru că nu mai era nevoie.

Au construit străzi asfaltate, cu trotuare largi pentru oameni, au adus unelte pentru agricultori și panouri mari, negre, care fură curent electric direct de la soare, pentru ca oamenii să poată aprinde lumina, au săpat fântâni adânci din care au tras apa cu pompe electrice, așa că puteau să bea în voie, puteau să se spele și, în special, să ude grădinile pentru a obține legume mai mule și mai gustoase. Sendvișul săracului a dispărut dar au apărut prăjiturile, care doar câțiva ani în urmă nu existau nici măcar sub formă de dorință.

Oamenii erau fericiți, numai Isaac avea o problemă. Acum, pentru că avea bani, a zburat cu avionul, unul adevărat, desigur, un aparat cu aripi și motor care se ridică, în mod miraculos, până aproape de Dumnezeu, dar nu atât de aproape încât să-l deranjeze cu sunetul destul de puternic pe care îl produce în zbor.

Acolo unde l-a dus avionul tânărul a văzut că oamenii aveau niște țevi cu elice în vârf, elice la fel ca avionul. A văzut că jucăria asta răcorea aerul astfel încât oamenii, chiar atunci când stăteau la umbră, erau mai fericiți. A mai văzul că oamenii de acolo aveau niște lăzi mai mari sau mai mici, iar lăzile acestea păstrau totul rece făcând ca laptele ori brânza să nu se strice mai multe zile. Puteau să producă chiar gheață pe care să o pună în sucurile aduse calde din Deaceea pentru a le bea cu mai multă plăcere. Tot acolo i s-a întâmplat un lucru absolut extraordinar. A văzut o fată ireal de frumoasă cu părul blond și ochii albaștri ca cerul. La început a crezut că este înger, așa că s-a apropiat să vadă dacă nu are aripi, dar nu a îndrăznit să o atingă. Fata l-a văzut și i-a zâmbit așa cum numai îngerii știu zâmbi, apoi s-a pierdut în mulțime.

Întors acasă, Isaac a început să viseze că în Beaceea oamenii aveau țevi cu elice care le răcorea aerul atunci când stăteau la șuete și beau sucuri care erau răcite cu gheață fabricată în lăzile acelea minune. Apoi visa că are o casă frumoasă de piatră cu fereste de sticlă închisă la culoare care nu lasă lumina fierbinte a soarelui să intre in camere, iar el se joacă fericit cu doi copii frumoși sub privirile pline de dragoste ale unui înger blond cu ochii albaștri ca cerul.

În oraș oamenii erau fericiți cu noua lor viață. Munceau mai puțin dar cu mai mult spor, motiv pentru care aveau timp mai mult să se bucure de rezultatele muncii lor. Toată lumea în oraș era conștientă de faptul că totul i se datorează lui Isaac Shlomo așa că drept mulțumire i-au ridicat o statuie care-l reprezenta pe Isaac stând sub umbrelă cu privirea pierdută în zare.

Dar pentru că îl vedeau mereu îngândurat fără să se bucure niciodată s-au dus la el și l-au întrebat:

-Isaac, tu de ce ai reușit, iar noi nu?

Atunci tânărul a lăsat privirea în pământ de parcă se rușina de ceea ce făcuse și a răspuns:

-Pentru că voi nu visați.

Dan Toma DULCIU

Târguri tradiționale de iarnă la Viena, 2024

O lume de basm pentru copii și adulți

Organizate de obicei în piețele centrale ale marilor orașe europene, Târgurile de Crăciun au o îndelungată tradiție. Încă din perioada Evului Mediu se consemnează existența în Germania a acestor târguri sub forma unor bazare, bâlciuri sau piețe sărbătorești, având o anumită conotație religioasă, de unde, cu timpul, acestea s-au extins pe întreg continentul. Potrivit istoricilor, unul dintre cele mai vechi Târguri de Crăciun din lume s-a organizat în orașul Dresda, în anul 1434.

În România, organizarea acestor sărbători este semnalată mai cu seamă în marile orașe din Transilvania: Cluj, Brașov, Sibiu, Timișoara, Arad, Oradea. La începutul secolului al XX-lea, acestea aveau un caracter umanitar, organizat pentru strângerea unor fonduri în scopuri caritative. De exemplu, în anul 1904 la Brașov s-a organizat de către o asociație a femeilor din acest oraș un Târg de Crăciun în sala Hotelului Orient, unde s-au vândut diferite obiecte, cadouri pentru Crăciun, precum jucării pentru copii etc, venitul obținut fiind destinat „*Societății Sanatorium*“ pentru tratarea bolnavilor de plămâni.

De asemenea, la Cluj se înfiripase o veche tradiție în organizarea unui asemenea târg de iarnă, presa informând cititorii (în 1909) că acesta urma să se inaugureze la data de 15 noiembrie. Cu timpul, Târgul de Crăciun din acest oraș începe să capete un caracter laic. Astfel, în 1922, târgul a fost organizat de Camera de Comerț și Industrie, cu participarea a 43 de expozanți, etalându-se mărfuri, cum ar fi: jucării, cofetărie, covoare, țesături, lucrări artistice în metal, porțelanuri pictate, mătase pictată, lucrări de pictură, vase de flori, articole de drogherie, articole de industrie casnică și artă națională, pălării, pantofărie, etc. Toate articolele expuse erau fabricate în țara noastră, fiecare expozant având o boxă separată.

Revenind la Târgul de Crăciun din Viena, cunoscut și sub numele de „*Christkindlmarkt”*, acesta este unul dintre cele mai vechi și mai renumite târguri de sărbători de iarnă din Europa, atrăgând turiști din întreaga lume. Se spune că, încă din secolul al XIII-lea, în Viena se organizau piețe de iarnă, principalul târg fiind amplasat în fața Primăriei din Viena (Rathausplatz), beneficiind de atmosfera de basm a unor decoruri strălucitoare, căsuțele de lemn răspândite printre brazii împodobiți cu rafinament estetic. Târgul de Crăciun din fața Primăriei este cel mai popular și faimos din capitala Austriei. În fiecare an, Rathausplatz, cu decorațiunile sale de poveste și cu clădirea Primăriei iluminată în fundal, se transformă într-un adevărat tărâm de iarnă, încântând de fiecare

dată nenumăraţii vizitatori.

Vizitatorii sunt impresionați încă de la intrare de o arcadă ornată cu lumânări, înaltă de un metru. Păşind în interiorul târgului, aceştia pot găsi cadouri de sezon, decoraţiuni pentru pomul de Crăciun, articole de artizanat, delicii culinare, dulciuri şi băuturi calde. Ca în fiecare an, pentru a face şi mai veridică atmosfera de iarnă, s-a amenajat un patinoar autentic, având nu mai puţin de 3000 mp de gheaţă pură, netedă ca o oglindă, în inima Vienei. În lumea gheţii, patinatorii pot face piruete prin Parcul Primăriei, atât de romantic luminat.

Toți laolaltă, patinatori profesioniști sau doar amatori, ori pur și simplu curajoși începători în alte patinajului, au la dispoziție aproape 300 de metri de cărări întortocheate, acoperite de gheață.

Pentru cei mai avansați dintre patinatori există două spații, asemenea unor terenuri de hochei, unul având 1050 m.p., iar cel mai mic doar 400 m.p. unde se pot etala sau chiar exersa abilitățile de patinaj.

Un punct de atracție deosebit pentru îndrăgostiți este pomul cu inimioare. Pentru copii există un carusel etajat înalt de 12 metri iar în parc, un întreg univers al Crăciunului, cu un tren cu reni, cu o iesle decorativă a naşterii Mântuitorului, o căsuță a copiilor...

Cele peste 100 de căsuțe de lemn ale târgului oferă o gamă variată de produse artizanale, de la decorațiuni de Crăciun realizate manual, până la cadouri și jucării tradiționale. Vizitatorii pot găsi suveniruri unice, realizate de meșteșugari locali, precum globuri pictate, ornamente de lemn și lumânări parfumate. În plus, târgul pune accent pe preparatele culinare de sezon, oferind o varietate de gustări tradiționale austriece, cum ar fi turtă dulce, castane coapte și celebrul punsch, o băutură caldă și aromată, care se împletesc cu mirosurile îmbietoare de scorțișoară și vin fiert.

Târgul de Crăciun din Viena are și un rol cultural important, găzduind concerte de colinde și spectacole tradiționale care pun în valoare muzica clasică și tradițiile locale. În interiorul Primăriei, în perioada târgului, se organizează ateliere pentru copii, unde cei mici pot învăța să confecționeze decorațiuni de Crăciun și să participe la activități educative și distractive.

Atmosfera de sărbătoare este întregită de sunetele colindelor cântate de coruri locale.

Zona din jurul Primăriei este decorată cu luminițe și instalații de sărbătoare, creând un peisaj de basm.

Acest târg iconic este nu doar un loc de cumpărături și divertisment, ci și o experiență culturală unică, în care farmecul Vienei și al sărbătorilor de iarnă se întâlnesc într-un mod spectaculos.

Viena are însă numeroase alte târguri de Crăciun, de la cele grandioase (din fața Primăriei și Palatului Schönbrunn, din Karlsplatz, Stephansdom ori Prater), până la cele mai micuțe aflate în cartierele vechi, fiecare colț al Vienei oferind o experiență de neuitat, contactul cu o lume magică.

Piețele de Crăciun din Viena și-au deschis porțile anul acesta încă din 7 noiembrie 2024. Aproape niciun alt oraș din Europa nu are mai multe piețe de Crăciun și evenimente asemănătoare precum are Viena. În acest an sunt 14 piețe destinate vizitatorilor, cu un total de 796 de standuri, din care 190 cu produse alimentare.

Cea mai mare piață din Viena, deși nu atât de celebră ca aceea din fața Primăriei (Rathaus), se află în Spittelberg, etalând o gamă variată de produse, pentru cei mici, dar și pentru cei mari, în nu mai puțin de 123 de căsuțe sau tarabe.

Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”

190 de ani de la semnarea Ordinului Princiar de înființare

Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” a fost deschis în București, în clădirea de pe Șoseaua Kiseleff nr.1, pe care o putem vizita și în prezent, la 24 mai 1908, de către organizatorul său, Dr. Grigore Antipa (1867-1944). Aceast edificiu este prima clădire din România proiectată și construită ca muzeu. Amenajarea muzeală inițială cuprindea o sală specială pentru scheletul de Deinotherium gigantissimum.

Dr. Gregoriu Ștefănescu (1836 – 1911), profesor de geologie și paleontologie, director al Muzeului timp de 28 de ani, este cel care după mai mulți ani de excavații și recuperări, a adunat în 1890, de pe Valea Bârladului, un schelet aproape întreg de proboscidian fosil, rudă a elefantului, pe care l-a numit Deinotherium gigantissimum. Acest schelet provine din Mânzați, județ Vaslui, este cel mai mare și complet din lume și are statut de unicat mondial, fiind exemplarul-tip după care a fost descrisă o nouă specie pentru știință. Scheletul acestui animal are o vechime de 8,7 – 5,8 milioane de ani (Miocen târziu, vârstă ponțiană), lungime de 3,5m și înălțime de 4,5 m. E considerat animal tânăr deoarece adulții atingeau circa 5 m înălțime. Aveau puterea să doboare arbori, cărora le mâncau părțile moi. O caracteristică a genului Deinotherium sunt colții care porneau din mandibulă cu orientare în jos, și nu fixați ca la elefant pe maxilarul superior.

S-au împlinit anul acesta 190 de ani de când, la 3 noiembrie 1834, a fost dat Ordinul Princiar nr.142 pentru înființarea Muzeului Național de Istorie Naturală și Antichități, la inițiativa Marelui Ban Mihalache Ghica și promulgat de fratele său, Prințul Alexandru Ghica. De-a lungul timpului Muzeul a avut mai multe locații, iar prima dintre ele a fost într-o cameră a Colegiului Sf. Sava.

Începând cu 1 aprilie 1893 Dr. Grigore Antipa a condus Muzeul timp de 51 de ani.

Pe când se sărbătoreau 25 de ani de la inaugurarea acestui muzeu în clădirea de la Șosea, la 23 mai 1933, MS Regele Carol II hotărăște la muzeul să poarte numele „Dr. Grigore Antipa”.

Numeroase diorame sunt prezente în locație, acestea expunând peisaje în mod extrem de realist, grupări de păsări sau animale în mijlocul naturii specifice fiecărei specii în parte. Primele diorame au fost prezentate de savantul Grigore Antipa, care nu a fost doar unul din cei mai mari oameni de știință ai României, zoolog și muzeolog, dar și pionierul care a pus bazele școlii românești de oceanologie, ihtiologie și hidrobiologie.

Este cel mai mare muzeu de istorie naturală din România și una din cele mai vechi instituții de cercetare a biodiversității. Patrimoniul muzeului este format din peste două milioane de exponate, grupate în diferite colecții zoologice, paleontologice, etnografice, de minerale, roci ș.a. Are un important rol de educare și culturalizare a publicului.

Să ne reamintim cele spuse de întemeietorul acestu muzeu unicat: „Muzeul trebuie să aleagă comorile şi frumuseţile caracteristice ale naturii acestei ţări şi să le pună în evidenţă şi să fie adaptat cerinţelor intelectuale şi caracterului populaţiei încât să se poată obţine prin ele un efect cu adevărat instructiv şi educativ”. De asemenea, râmâne de mare actualitate îndemnul său, adresat urmașilor: „....prin lucrări serioase putem să ne afirmăm în faţa lumii civilizate ca un popor inteligent, conştient de înalta sa misiune culturală la gurile celui mai măreţ fluviu european şi să punem totodată şi ţara în stare să tragă toate foloasele din situaţia ei geografică atât de favorabilă”.

.

Tanța TĂNĂSESCU

Londra, credit foto: Dumitru-Tudor Tănăsescu

REVISTA
An IV, Nr.16, Decembrie 2024

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI